

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΚΑΡΔΙΑΣΜΕΝΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ Α.Μ. 11000
ΠΑΝΑΓΩΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α.Μ. 10928
ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α.Μ. 10889

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Π. ΖΑΧΟΥΡΗΣ

ΠΑΤΡΑ - 2017

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	8
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	8
1.1 ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	8
1.2 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΝΘΥΣΗ	9
1.2.1 ΑΓΓΛΟΣΑΞΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	9
1.3 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, ΕΝΝΟΙΑ-ΡΟΛΟΣ-ΑΝΑΛΥΣΗ	10
1.4 Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	12
1.4.1 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ.....	13
1.4.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ	13
1.4.3 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ	14
1.5 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	15
1.5.1 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ....	16
1.5.2 ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	17
1.5.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΝΕ.....	19
1.5.4 ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ.....	20
1.6 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	21
1.6.1 ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	21
1.6.2 ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	22
1.6.3 ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	22
1.6.4 ΚΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	22
1.6.5 ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	23
1.6.6 ΕΙΔΙΚΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	23
1.6.7 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	24
1.6.8 ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	26
Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	26
2.1 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	26
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1828-1929	26
2.2 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1929-1980.....	29

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ	29
2.2.1 Η ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	29
2.2.2 ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	30
2.3 Η ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	31
2.3.1 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ	31
2.4 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 29'	32
2.4.1 ΤΟ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 1929 ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ...	32
2.4.2 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΗΘΗΚΕ	33
2.4.3 Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929	35
2.4.4 Ο ΝΟΜΟΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	37
2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤτΕ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΧΕΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ..	38
2.6 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΚΗΝΙΚΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΗΞΗ ΤΟΥ ΄Β ΠΠ.....	39
2.6.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	40
2.6.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	41
2.6.3 Ο ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ	43
2.7 Η ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	44
2.7.1 ΕΥΡΩΑΓΟΡΑ	45
2.7.2 ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	45
2.7.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ.....	47
2.8 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1980-2007	48
Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ.....	48
2.8.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	48
2.8.2 Η ΣΥΘΗΚΗ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΝΕ	49
2.8.3 Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	56
Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2007: ΑΠΟ ΤΙΣ ΗΠΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	56
3.1 ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 2007 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ	56

3.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	57
3.2.1 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ.....	59
3.2.2 ΠΟΡΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ.....	61
3.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	61
3.3.1 ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	61
3.3.2 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	62
3.3.3 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	64
3.3.4 ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ.....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	70
ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	70
4.1 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΟΠΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	70
4.1.1 Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ.....	71
4.1.2 ΟΙ ΕΠΟΠΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	74
4.2 ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ.....	77
4.3 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	79
4.4 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	81
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	84
Βιβλιογραφία.....	86
Διαδικτυακές Πηγές	88

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην εποχή μας έχει αναπτύξει πολλά πολύπλοκα προϊόντα και υπηρεσίες. Ο ρόλος του στην οικονομία είναι πολύ σοβαρός, όχι μόνο για το διαμεσολαβητικό χαρακτήρα του και την καθημερινή διευκόλυνση που παρέχει στους πολίτες για τις συναλλαγές του, αλλά γιατί η διαχείριση των κεφαλαίων και η δημιουργία χρήματος σε συνδυασμό με την ελευθερία που διαθέτει στην μετακίνηση των κεφαλαίων, το κάνει ικανό να επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την οικονομία ολόκληρων χωρών.

Κομβικό σημείο για το μέλλον της οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αποτέλεσε η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2007-2008 στις ΗΠΑ. Η κρίση μεταφέρθηκε και στην ευρωπαϊκή οικονομία και το τραπεζικό της σύστημα, με αποτέλεσμα να επηρεάσει σοβαρά τις ευάλωτες χώρες του Νότου όπως και την Ελλάδα. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε μία φάση ανασυγκρότησης με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του και την σύγκλιση του με το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα.

Μέσω της συγκεκριμένης εργασίας, γίνεται μία προσπάθεια αποδόμησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, καθώς και ανάλυσης της ιστορικής του εξέλιξης, τονίζοντας τις σημαντικότερες περιόδους του και τις μεταρρυθμίσεις οι οποίες πολλές φορές ήταν επακόλουθες διεθνών εξελίξεων. Ο λόγος για τον οποίο γίνεται αυτή η αναφορά, είναι γιατί ερευνώντας το παρελθόν μπορείς να βγάλεις ορισμένα συμπεράσματα για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα και ακόμα να δώσεις κάποιες λύσεις.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι «ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ιστορική αναδρομή, τάσεις και προοπτικές». Αντικείμενο της εργασίας αυτής αποτελεί η διαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους το 1828 μέχρι και σήμερα, όπως επίσης και η ανάγκη που δημιουργήθηκε, για την εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού συστήματός στη χώρα μας για τη στήριξη της οικονομίας.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής ξεκινά με την αναλυτική παρουσίαση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τον ρόλο του στην οικονομία και την κατηγοριοποίηση του σε αγγλοσαξονικό και ευρωπαϊκό. Παράλληλα, παρουσιάζεται η κατηγοριοποίηση του ως προς τα χαρακτηριστικά του, δηλαδή την άμεση και έμμεση χρηματοδότηση. Ακόμα, στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η εξέλιξη και ο ρόλος των τραπεζών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Τέλος, γίνεται η ταξινόμηση των ελληνικών τραπεζών βάσει των βασικών τους λειτουργιών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μια ιστορική αναδρομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Παρουσιάζονται αναλυτικά τα σπουδαιότερα ιστορικά γεγονότα της περιόδου 1828 έως 1929, 1929 έως 1980, καθώς και της περιόδου 1980 έως 2007 και τις διεθνείς τάσεις που καθόρισαν την εξέλιξη του από την ίδρυση του μέχρι και σήμερα.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται τα γεγονότα της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2008 και τον αντίκτυπο που είχε στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Παρουσιάζονται τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση της, καθώς και για να αποφευχθεί η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος της χώρας.

Αντικείμενο του τέταρτου και τελευταίου κεφαλαίου της πτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση των παραγόντων που καθορίζουν την εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος διεθνώς, η διαμόρφωση των τάσεων που επηρεάζουν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και τέλος οι προοπτικές που δημιουργούνται γι' αυτό.

Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε να μελετηθούν τα συγκεκριμένα θέματα στην πτυχιακή μας εργασία είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει σε μία εργασία η αναλυτική παρουσίαση τόσο του ρόλου και των χαρακτηριστικών του χρηματοπιστωτικού συστήματος όσο και η ιστορική αναδρομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Τα παραπάνω στοιχεία, είναι αναγκαία για να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, για το λόγο για τον οποίο κατέστη ευάλωτο μετά το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2008, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο θα ανακάμψει.

Θεωρήθηκε λοιπόν, σκόπιμο να συγκεντρωθούν όλα αυτά τα στοιχεία σε μία εργασία, ώστε η εξαγωγή των παραπάνω συμπερασμάτων να είναι ευκολότερη και πιο αξιόπιστη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το παρόν χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι αποτέλεσμα μιας μακράς ιστορικής εξέλιξης της Οικονομίας στο σύνολο της. Με τον όρο οικονομία εννοούμε το σύνολο των συστηματικών ενεργειών των ανθρώπων, οι οποίοι είναι ενσωματωμένοι σε μια κοινωνία, με σκοπό να ιεραρχήσουν τις ανάγκες τους, να βρουν ή να δημιουργήσουν αγαθά που θα καλύπτουν αυτές τις ανάγκες, καθώς και να επεξεργαστούν με ποιον τρόπο θα τα δημιουργήσουν και πώς θα τα διανέμουν.

Για την διευκόλυνση της διανομής των αγαθών άρχισαν να χρησιμοποιούνται περιουσιακά στοιχεία τα οποία είναι ευρέως αποδεκτά για πληρωμές. Τα περιουσιακά αυτά στοιχεία είναι αυτό που ονομάζουμε χρήμα. Κατά καιρούς, θέση χρήματος είχαν διάφορα αντικείμενα, πολύτιμοι λίθοι ή και άλλα αγαθά. Στην σημερινή εποχή, χρήμα νοείται το σύνολο των κερμάτων, τραπεζογραμματίων και καταθέσεων. «Στην βάση αυτού του όρου του χρήματος αναπτύχθηκαν στην σημερινή εποχή διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα» (Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 2-3).

1.1 ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Η ακριβέστερη σημασία της πίστωσης είναι η εμπιστοσύνη. Η πίστωση δηλώνει την πεποίθηση και την προσδοκία ότι η πληρωμή για αγαθά τα οποία χορηγούνται τώρα θα πραγματοποιηθεί σε κάποια μελλοντική χρονική στιγμή ή ακόμη ότι το δανειζόμενο χρήμα θα επιστραφεί (Λαπαβίτσας, Μακότο Ίτο, 2004, σελ. 187).

Στην σύγχρονη εποχή το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει αναπτύξει πολύπλοκους μηχανισμούς πίστωσης με σκοπό την διαρκή ανάπτυξη της οικονομίας. Θεμέλιο του πιστωτικού συστήματος αποτελεί το χρήμα, το οποίο λειτουργεί ως μέσο αποθησαυρισμού και ως μέσο πληρωμής. Χρησιμοποιεί το αδρανές χρήμα που δημιουργείται κατά τον κύκλο εργασιών του κεφαλαίου για να αναπτυχθεί και να αξιοποιηθεί το πιστωτικό χρήμα ως μέσο κυκλοφορίας (Λαπαβίτσας, Μακότο Ίτο, 2004, σελ. 187-188).

Η εξασφάλιση χρηματικού κεφαλαίου ή χρηματικών πόρων από ένα άτομο ή μια εταιρεία εντάσσεται στην έννοια της χρηματοδότησης, κατά την οποία η πίστωση αποτελεί υποσύνολο της χρηματοδότησης. Ο όρος χρηματοδότηση είναι πολυσύνθετος. Εντάσσει την έννοια της πίστωσης, αλλά είναι ευρύτερη από αυτή, καθώς κινητοποιεί αδρανές χρήμα και με άλλες μορφές πέρα από τον δανεισμό (Λαπαβίτσας, Μακότο Ίτο, 2004, σελ. 188).

Οι πρώτες τράπεζες που είχαν παρόμοια γνωρίσματα με τις σύγχρονες, εμφανίστηκαν στη δυτική Ευρώπη τον 19^ο αιώνα μετά την βιομηχανική επανάσταση με πρωτοπόρο την Αγγλία. Τα πιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούσαν το παθητικό τους για την προεξόφληση των εμπορικών συναλλαγματικών, καθώς και την παροχή βραχυπρόθεσμων πιστώσεων στην βιομηχανία, με στόχο την αύξηση της ρευστότητας τους. Το παθητικό τους αποτελούταν από πραγματική συσσώρευση καταθέσεων των πελατών και ιδίων ή ξένων κεφαλαίων (Λαπαβίτσας, Μακότο Ίτο, 2004, σελ. 190).

1.2 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΝΘΥΣΗ

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα στις μέρες μας έχει αναπτύξει πολλούς πολύπλοκους μηχανισμούς, προϊόντα και οργανισμούς. Η ανάπτυξη του αυτή, ως ένα μεγάλο βαθμό, αποτελεί φυσική εξέλιξη της συσσώρευσης κεφαλαίων που συγκεντρώνει και διακινεί. Ο όγκος των κεφαλαίων που μεταφέρεται μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε καθημερινή βάση, σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι τεράστιος και σε ορισμένες περιπτώσεις δεν γίνεται άμεσα αντιληπτός από τον έλεγχο των κρατών. Αναμφίβολο συμπέρασμα, λοιπόν, είναι ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα σήμερα, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να παίζει καθοριστικό ρόλο στην χάραξη πολιτικής οικονομίας διάφορων αστικών κρατών, όπως για παράδειγμα στην Ελλάδα, στην Ιταλία και στη Κύπρος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ 27).

Πολλοί οικονομολόγοι διαφωνούν στον βαθμό που το χρηματοπιστωτικό σύστημα παίζει τόσο υπολογίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας. Ωστόσο, δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση ο ρόλος του και η ανάγκη για την ανάπτυξη του ώστε να διευκολύνει καθημερινές συναλλαγές, αλλά και κεφαλαιακή στήριξη σε παραγωγικές μονάδες. Με βασικό κριτήριο την οικονομική μεγέθυνση και την βαρύτητα που ασκεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην οικονομία συνολικά, οι ερευνητές το έχουν κατηγοριοποίηση σε αγγλοσαξονικό και ευρωπαϊκό με σκοπό την σύγκριση τους (Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 11-12, Λώλος, 2007, σελ.1,9).

1.2.1 ΑΓΓΛΟΣΑΞΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οι κύριοι εκφραστές του αγγλοσαξονικού χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η Αγγλία και οι ΗΠΑ, οι οποίες δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών, μέσω της δημιουργίας πολύπλοκων επενδυτικών προϊόντων τα οποία ιστορικά εμφανίζονται ιδιαίτερα ριποκίνδυνα, αλλά έχουν μεγάλες αποδόσεις γι' αυτήν ακριβώς την επικινδυνότητα. Από την άλλη μεριά η Γερμανία αποτελεί τον βασικό εκφραστή του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο και διατηρεί το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών του στοιχείων και των υποχρεώσεων του σε τραπεζικές καταθέσεις και σε άμεσα δάνεια (Λώλος, 2007, σελ. 11-12, Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας σελ. 11-12).

Οι δεσμοί των τραπεζών και των βιομηχανιών είναι πιο στενοί από το αγγλοσαξονικό σύστημα, με αποτέλεσμα να ελαχιστοποιείται το κόστος της άντλησης πληροφοριών για τις επιχειρήσεις και να ασκείται καλύτερος έλεγχος και καλύτερος προγραμματισμός επενδύσεων σε αυτές. Το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα χαρακτηρίζεται, σε μεγάλο βαθμό, πιο συντηρητικό συγκριτικά με το αγγλοσαξονικό, καθώς κατέχει μεγαλύτερα ποσοστά σε πραγματικό χρήμα (σε αντίθεση με το αγγλοσαξονικό το οποίο κατέχει πιο πολύ ψεύτικο χρήμα) και έχει μικρότερες αποδόσεις (Λώλος, 2007 σελ. 11-12, Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 11-12).

Σε γενικές γραμμές, οι διαφορές μεταξύ του Γερμανικού και του Αγγλικού πιστωτικού συστήματος έχουν παρατηρηθεί από τα πρώτα χρόνια της οικοδόμησης του πιστωτικού συστήματος της Γερμανίας, λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι επηρεάστηκε αργότερα από την

βιομηχανική επανάσταση και την ανάπτυξη του φιλελεύθερου καπιταλισμού από ότι η Αγγλία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σχέση των τραπεζών των δύο αυτών χωρών, με τις βιομηχανίες στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} από τις δύο αυτές χώρες. Για παράδειγμα, οι βρετανικές τράπεζες παρείχαν βραχυπρόθεσμη πιστοδότηση στις βιομηχανίες, ενώ σταδιακά μετατόπισαν το βάρος τους στην χρηματοδότηση του εξωτερικού εμπορίου της Βρετανίας, αλλά και τρίτων χωρών. Παράλληλα, την έκδοση και την πώληση των μετοχών που αφορούσαν συμμετοχικές εταιρείες, την αναλάμβαναν εκτεταμένα χρηματομεσίτες, οι οποίοι δεν ασκούσαν επαρκή έλεγχο στις βιομηχανικές εταιρείες. Η χρηματοδότηση για τη δημιουργία μεγάλου πάγιου κεφαλαίου εξασφαλιζόταν άμεσα από την έκδοση χρηματοπιστωτικών τίτλων στην κεφαλαιαγορά. Σε αντίθεση με την Αγγλία και τις ΗΠΑ, οι βιομηχανίες της Γερμανίας χρηματοδοτούνταν για τα πάγια κεφάλαια τους έμμεσα, από μακροπρόθεσμα δάνεια των τραπεζών, ενώ σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι δεν δημιουργήθηκαν σχετικές ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ βιομηχανικών εταιρειών και τραπεζών (Λαπαβίτσας, Μακότο Ίτο, 2004, σελ 233,234).

1.3 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, ΕΝΝΟΙΑ-ΡΟΛΟΣ-ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο παραπάνω κεφάλαιο αναφέρθηκε συνοπτικά η έννοια και η ιστορία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τον 19^ο αιώνα, κατά τον οποίο αναπτύχθηκε ο φιλελευθερισμός, έως και σήμερα. Παρουσιάστηκε ακόμα, η κατηγοριοποίηση του σε αγγλοσαξονικό και ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα, με βάση τα γνωρίσματα και τις ιδιαιτερότητες του. Σε αυτήν την ενότητα θα αναλυθεί η έννοια του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ο ρόλος του στην οικονομία, καθώς και οι συμμετέχοντες σε αυτό.

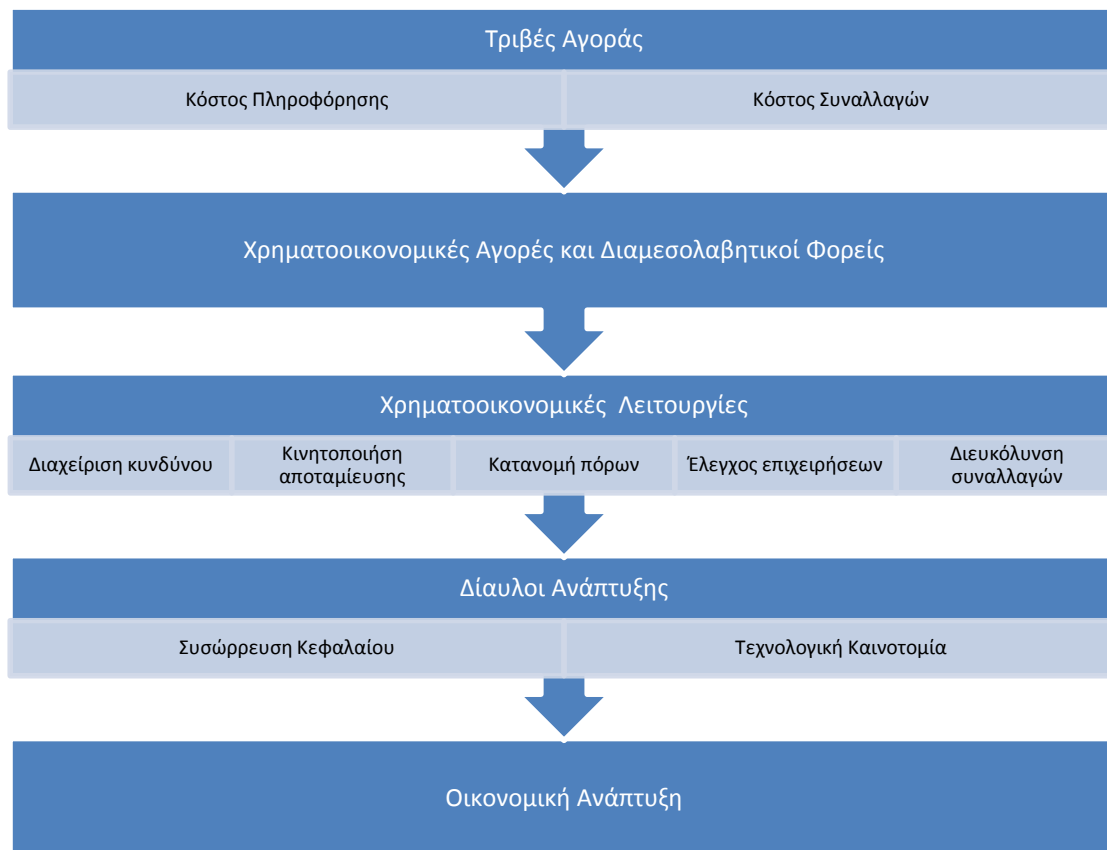
Η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική ευημερία αποτελεί τον κύριο και ουσιαστικό σκοπό της οικονομίας. Η βάση λοιπόν της οικονομίας και συγχρόνως η αφετηρία για οικονομική ανάπτυξη αποτελείται από δύο πυλώνες οικονομικής δραστηριότητας. Πρώτον, ο δημόσιος τομέας, ο οποίος εκφράζεται από το κράτος και τις δημόσιες επιχειρήσεις και δεύτερον, ο ιδιωτικός, ο οποίος εκφράζεται από τους ιδιώτες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ανάλογα με τις ιδεολογικοπολιτικές τάσεις που αναπτύσσονται και συγκρούονται διαχρονικά, διαμορφώνεται το μέγεθος συνεισφοράς του κάθε οικονομικού τομέα. Στην σημερινή εποχή, κυριαρχεί η τάση για περιορισμό της κρατικής και δημόσιας παρέμβασης στην οικονομία, αλλά και η τάση για επέκταση του ιδιωτικού τομέα, ακόμα και σε τομείς, στους οποίους το κοινωνικό κράτος είχε αναπτυχθεί (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 41).

Οι παραπάνω οικονομικές μονάδες έχουν συμφέρον να μην κρατούν αδρανή τα πλεονάσματα τους (σε περίπτωση που υπάρχουν) και να τα μεταβιβάσουν σε μία άλλη οικονομική μονάδα πιθανότατα ελλειμματική έναντι κάποιας αμοιβής (τόκος). Οι ελλειμματικές οικονομικές μονάδες δεν είναι οι μοναδικές που αναζητούν κεφάλαια. Κεφάλαια μπορεί να αναζητούν και κάποιες μονάδες με πλεονάσματα ή ισοσκελισμένη θέση και να χρειάζονται ρευστότητα για κάποια επένδυση στην οποία θέλει να προχωρήσει άμεσα και τα διαθέσιμα της να μην επαρκούν την δεδομένη στιγμή. Με αυτόν τον τρόπο, έχουμε την ύπαρξη δύο κατηγοριών αποταμιευτών, τους θετικούς αποταμιευτές οι οποίοι προφέρουν τις διαθέσιμες αποταμιεύσεις και τους αρνητικούς αποταμιευτές, οι οποίοι αναζητούν επενδυτικά, στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια ή επιδιώκουν συμμετοχή στα ίδια κεφάλαια τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 41-42).

Η σχέση ανάμεσα στους θετικούς και αρνητικούς αποταμιευτές είναι ιδιαίτερα περίπλοκη, η επικοινωνία τους είναι δύσκολη, ωστόσο αν επιτευχθεί, συνήθως τα δύο

αυτά μέρη δεν διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις, τις κατάλληλες πληροφορίες και τον απαιτούμενο χρόνο. Ένα άλλο πρόβλημα είναι η μη έγκαιρη αναζήτηση κεφαλαίων στο ύψος που απαιτείται, καθώς και η ελαχιστοποίηση των κινδύνων που ελλοχεύουν, κυρίως για τον θετικό αποταμιευτή. Για τον καλό συντονισμό των κινήσεων των παραπάνω αποταμιευτών παρεμβαίνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα που προσπαθεί να δώσει λύση στα προβλήματα που προαναφέρθηκαν. Υποθέτοντας ότι δεν υπάρχουν τριβές μεταξύ των συναλλασσόμενων, δεν θα ήταν απαραίτητο το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Οι συμμετέχοντες σε αυτό, δηλαδή οι αποταμιευτές και οι δανειζόμενοι είναι ιδιώτες επενδυτές, εθνικές και πολυεθνικές επιχειρήσεις, θεσμικοί επενδυτές, κεντρικές τράπεζες και χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 42, Λώλος, 2007, σελ 2-3, Γκόρτσος, 2009, σελ. 9-10).

«Οι ατέλειες προκύπτουν στην προσπάθεια ανταλλαγής ανόμοιων προϊόντων, στη φερεγγυότητα των συναλλαγών, στο χρόνο μεταξύ της ανταπόδοσης της συναλλαγής κλπ. Συνίστανται στο κόστος πληροφόρησης και στο κόστος συναλλαγών. Σε μια αγορά χωρίς ατέλειες, που λειτουργεί χωρίς τριβές και κόστος, δεν υπάρχει λόγος ύπαρξης χρηματοπιστωτικού συστήματος» (Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 3).

Σχήμα 1.1 (Λώλος, 2007, σελ. 4).

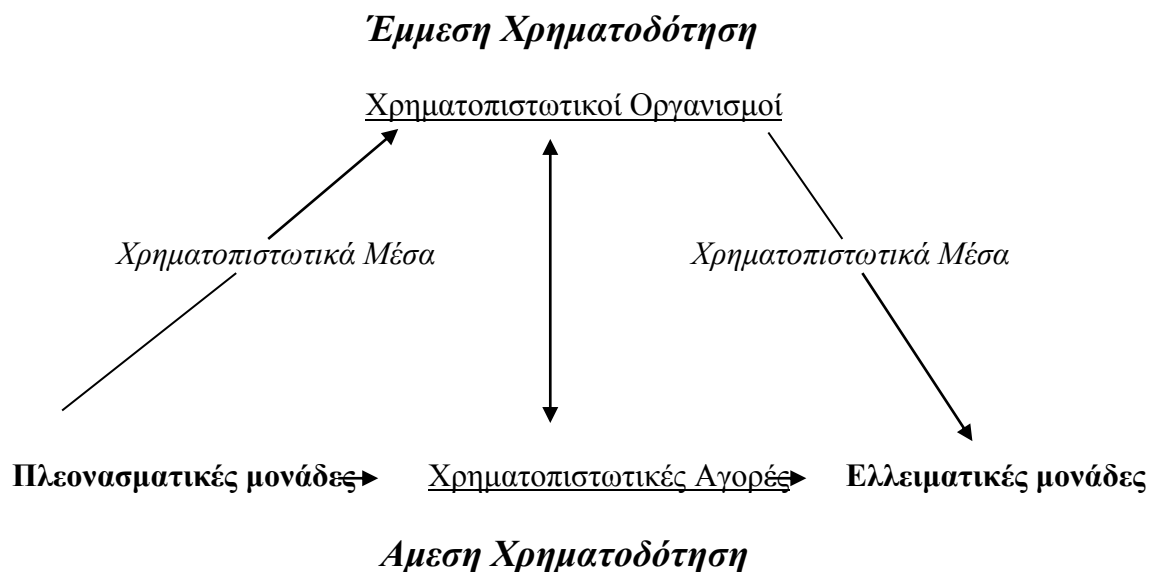
Οι στόχοι του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η κινητοποίηση των αποταμιευτών, η διευκόλυνση της ανταλλαγής υπηρεσιών και αγαθών με όσο το δυνατόν καλύτερη κατανομή των πόρων, ο έλεγχος των επιχειρήσεων μέσω της παρακολούθησης της διοίκησής τους, καθώς και η αποφυγή πιστωτικού κινδύνου. Ωστόσο, σε περίπτωση ύπαρξης τέτοιου κινδύνου στόχος του συστήματος είναι η άμεση αντιμετώπιση του ώστε να μην εξαπλωθεί

(Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 42, Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 3, Λώλος, 2007, σελ. 2-3).

«Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στην ουσία, είναι η συγκέντρωση των πλεοναζόντων κεφαλαίων της οικονομίας και η αποτελεσματική διοχέτευση τους στις οικονομικές μονάδες που τα έχουν ανάγκη. Η κατανομή των κεφαλαίων γίνεται με διάφορα χρηματοπιστωτικά μέσα ή προϊόντα, τα οποία έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να εξελίσσονται. Μερικά από τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα είναι οι ομολογίες (*bonds*), τα έντοκα γραμμάτια δημοσίου (*treasury bills*), τα εμπορικά ή βιομηχανικά ομόλογα (*commercial papers*) και τα πιστοποιητικά καταθέσεων (*certificates of deposit*)» (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 42-43).

1.4 Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα εμπεριέχει δύο βασικά υποσυστήματα, τις χρηματοπιστωτικές αγορές και τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Τα δύο αυτά υποσυστήματα διαχωρίζονται από τον τρόπο με τον οποίο διοχετεύονται οι χρηματικοί πόροι από τους θετικούς στους αρνητικούς αποταμιευτές. Στις χρηματοπιστωτικές αγορές μπορεί να πραγματοποιηθεί η διαπραγμάτευση μεταξύ αποταμιευτή και δανειζόμενου με άμεση επικοινωνία χωρίς την επέμβαση μεσολαβητών, σε αυτήν την περίπτωση αναφερόμαστε στην άμεση χρηματοδότηση. Παρόλα αυτά, όπως έχει προαναφερθεί, η άμεση επικοινωνία αποταμιευτή και δανειζόμενου δεν είναι αρκετά εύκολη, ενώ αν επιτευχθεί, δεν είναι σίγουρο ότι θα υπάρξει κάποια συμφωνία και ότι θα τηρηθούν οι δεσμεύσεις και από τα δύο μέρη. Γι' αυτό το λόγο, αναπτύχθηκαν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, οι οποίοι αποτελούν τον κυριότερο μοχλό λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί στην ουσία είναι διαμεσολαβητές, οι οποίοι παρεμβαίνουν μεταξύ των οικονομικών μονάδων αποταμιευτών και δανειζόμενων, συγκεντρώνουν τα κεφάλαια των πρώτων και τα διοχετεύουν στις οικονομικές μονάδες που χρειάζονται κεφάλαια. Σε αυτήν την περίπτωση αναφερόμαστε στην έμμεση χρηματοδότηση (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 43-44, Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 3-5).

Σχήμα 1.2 (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 45).

1.4.1 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Χρηματοπιστωτικές αγορές ορίζονται οι αγορές, στις οποίες λαμβάνει χώρα μία σειρά διαδικασιών, όπως η έκδοση και η διαπραγμάτευση χρεωστικών τίτλων και μετοχών και η διαπραγμάτευση των παραγώγων χρηματοπιστωτικών μέσων. Στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο χρηματοοικονομικό περιβάλλον δεν είναι αναγκαία η χωροταξική συνοχή της αγοράς. Ορισμένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα τέτοιων αγορών αποτελούν διάφοροι θεσμοί, όπως η πρωτογενής (primary market) και δευτερογενής αγορά (secondary market), η χρηματαγορά (money market), η κεφαλαιαγορά (capital market), η προθεσμιακή αγορά (forward market), η τρέχουσα αγορά (spot market), η εγχώρια και διεθνής αγορά συναλλάγματος (domestic/ international foreign exchange market), καθώς και η διατραπεζική αγορά (federal funds). Μέσω των θεσμών αυτών, οι αποταμιευτές έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν άμεσα κεφάλαια σε όσους επιθυμούν να δανειστούν. Όσο καλύτερα είναι οργανωμένες οι χρηματοπιστωτικές αγορές, τόσο πιο αποτελεσματικές είναι (Αγγελόπουλος 2013, σελ. 43, 251-252).

Η οργάνωση μιας χρηματοπιστωτικής αγοράς αποτελείται από ένα σύστημα κανόνων, θεσμοθετημένων ή μη, από τη στήριξη που της διαθέτει το ηλεκτρονικό σύστημα επικοινωνίας, μεταφοράς και φύλαξης κεφαλαίων με την μορφή των χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Πολύ σημαντικό ρόλο για την αποτελεσματικότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών παίζει η τιμολόγηση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων που γίνεται βάσει του νόμου της αγοράς και της ζήτησής, όσο πιο ακριβής και αντιπροσωπευτική είναι η τιμολόγησή τους, τόσο καλύτερα γίνεται η απορρόφηση των προσφερόμενων κεφαλαίων και η κάλυψη της ζητούμενης ποσότητας κεφαλαίου (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 251-252).

Η ελληνική οικονομία ακολουθεί τους κανόνες της ευρωπαϊκής ενοποίησης και συμμετέχει στις χρηματοοικονομικές αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτουργώντας βάσει των κοινών κανόνων που τίθενται από τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέτοιες αγορές είναι η Ηλεκτρονική Δευτερογενής Αγορά Τίτλων, η χρηματιστηριακή αγορά και η αγορά του euribor (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 252).

1.4.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

Στο σημείο αυτό θεωρείται σκόπιμο να αναφερθεί η διαφορά μεταξύ χρηματαγοράς και κεφαλαιαγοράς. Η διάκριση τους έχει ως βάση τα χαρακτηριστικά των χρηματοπιστωτικών προϊόντων που διαπραγματεύονται και διακινούνται σε αυτές. Τα χαρακτηριστικά τους επηρεάζουν άμεσα και την απόδοσή τους. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι η *διάρκεια* των χρηματοπιστωτικών μέσων, οι οποίες κυμαίνονται από λίγες ώρες έως και μερικές δεκαετίες και κατά την διάρκεια τους μέχρι και την λήξη τους μπορούν να διαπραγματεύονται και στην δευτερογενή αγορά με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται διαρκώς η τιμή και η απόδοσή τους. Ο *πιστωτικός κίνδυνος* των χρηματοπιστωτικών προϊόντων είναι ακόμα ένα χαρακτηριστικό το οποίο σχετίζεται με την πιθανότητα μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του δανειζόμενου και

παράλληλα την ζημιά που μπορεί να προκαλέσει από την μη καταβολή του, η οποία αντισταθμίζεται με την αύξηση της απόδοσης τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 259-261).

Επίσης, χαρακτηριστικό αποτελεί η *ρευστότητα και εμπορευσιμότητα* των χρηματοπιστωτικών μέσων, η οποία σχετίζεται με την δυνατότητα μετατροπής τους σε χρήμα σε σύντομο χρονικό διάστημα και με όσο το δυνατόν μικρότερο κόστος. Τέλος, η *φορολογική μεταχείρισή* των χρηματοπιστωτικών μέσων, δηλαδή η διάκριση μεταξύ των χρηματοπιστωτικών προϊόντων με βάση την υπαγωγή τους σε καθεστώς φορολόγησης, η διάκριση σε φορολογούμενα ή μη, καθώς και το ύψος της φορολόγησης τους. Η απόφαση για φορολόγηση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων έχει χαρακτηριστικά εισοδηματικής και νομισματικής πολιτικής (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 259-261).

Στην χρηματαγορά διακινούνται χρηματοπιστωτικοί τίτλοι βραχυπρόθεσμης διάρκειας, οι οποίοι έχουν μεγάλη εμπορευσιμότητα και ρευστοποιούνται σχετικά εύκολα, δηλαδή είναι στενά υποκατάστατα του χρήματος και έχουν χαμηλό πιστωτικό κίνδυνο. Στα παραπάνω χαρακτηριστικά της χρηματαγοράς οφείλεται η περιορισμένη απόδοση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων της (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 260).

Στην κεφαλαιαγορά διακινούνται, επίσης, χρηματοπιστωτικοί τίτλοι με μακροπρόθεσμη διάρκεια και τα αντλούμενα κεφάλαια από την έκδοση τίτλων της κεφαλαιαγοράς χρησιμοποιούνται κυρίως σε παραγωγικές επενδύσεις. Η εμπορευσιμότητα των συγκεκριμένων τίτλων καθώς και η ρευστοποίησή τους είναι δυσκολότερη από ότι της χρηματαγοράς και ο πιστωτικός κίνδυνος θεωρητικά είναι αυξημένος γιατί η μακροπρόθεσμη πρόβλεψη της πιστοληπτικής ικανότητας του εκδότη δεν είναι εύκολη. Τα χαρακτηριστικά αυτά της κεφαλαιαγοράς αυξάνουν την απόδοση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων της (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 261-262).

Η χρονική διάρκεια των τίτλων της χρηματαγοράς ορίζεται συνήθως ένα έτος, με αποτέλεσμα τίτλοι της κεφαλαιαγοράς να θεωρούνται αυτοί με λήξη μεγαλύτερη του ενός έτους. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει για όλες τις αγορές. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στους δείκτες της προσφοράς χρήματος M3 περιλαμβάνει και τα χρεόγραφα διάρκειας 2 ετών, αυτομάτως η χρηματαγορά καλύπτει ορισμένους τίτλους διάρκειας έως και 2 ετών. Από το συγκεκριμένο παράδειγμα προκύπτει το συμπέρασμα ότι η ταξινόμηση με βάση την διάρκεια των τίτλων, σε τίτλους της χρηματαγοράς και κεφαλαιαγοράς μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες της κάθε αγοράς (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 262).

1.4.3 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί επεξεργάζονται τα προσφερόμενα κεφάλαια κατά τη διαδικασία της άντλησης τους έως και τη πώλησή τους, μεταμορφώνοντας τα σε εύχρηστα και ελκυστικά χρηματοοικονομικά προϊόντα για τους δανειστές και τους δανειζόμενους, ενώ παράλληλα παρεμβαίνουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, τόσο για λογαριασμό των πελατών τους, όσο και για δικούς τους λόγους, επενδυτικούς ή κερδοσκοπικούς. Γι' αυτό το λόγο, οι περισσότεροι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί κατανέμουν το χαρτοφυλάκιο τους σε χαρτοφυλάκιο συναλλαγών και σε επενδυτικό χαρτοφυλάκιο βάσει των οδηγιών των

εποπτικών αρχών, οι οποίοι προσδιορίζουν τη μέτρηση της κεφαλαιακής επάρκειας τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 45,117).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η παρέμβαση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών επιλύει προβλήματα της άμεσης χρηματοδότησης που σχετίζονται με την χρονική και ποσοτική διαφοροποίηση των ζητούμενων και προσφερόμενων κεφαλαίων, καθώς και τον περιορισμό του πιστωτικού κινδύνου. Οι κάτοχοι κεφαλαίων ή οι επενδυτές απευθύνονται κυρίως στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς για να αποφύγουν τους αυξημένους κινδύνους των άμεσων τοποθετήσεων χρηματοπιστωτικών προϊόντων στις αγορές, όπως και οι απλοί κάτοχοι κεφαλαίων οι οποίοι δεν διαθέτουν την εμπειρία και τις απαραίτητες γνώσεις για να δημιουργήσουν μόνοι τους ένα σύνθετο χρηματοοικονομικό προϊόν που θα τους εξασφαλίζει τα κεφάλαια που επένδυσαν. Παράλληλα, αυτοί που έχουν ανάγκη για κεφάλαια στρέφονται στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, καθώς η διαδικασία είναι πιο απλή από αυτή της άμεσης χρηματοδότησης και τα κεφάλαια που τους προσφέρονται καλύπτουν τις ανάγκες τους στο σύνολο τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 117-118).

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί συμμετέχουν ο καθένας με το δικό του τρόπο στις αγορές κεφαλαίων και χρήματος. Ορισμένοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είναι τα πιστωτικά ιδρύματα (τράπεζες), οι εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών, οι επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, οι ανώνυμες εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, οι εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης, οι εταιρείες forfeiting, οι ανώνυμες εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι πιστωτικές ενώσεις, οι ενώσεις αποταμιεύσεων και δανείων και πολλές άλλες. Οι κυριότεροι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είναι τα πιστωτικά ιδρύματα, δηλαδή οι τράπεζες (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 48, 44).

1.5 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Τα πιστωτικά ιδρύματα χαρακτηρίζονται από το πλήθος και την ποικιλία των χρηματοπιστωτικών στοιχείων που απαρτίζουν το ενεργητικό και το παθητικό τους. Η ποικιλία αυτή διαμορφώθηκε από τις συνεχείς αλλαγές της πολιτικής διαχείρισης των στοιχείων του παθητικού τους που αποτελούνται από τα στοιχεία άντλησης κεφαλαίων και τα στοιχεία του ενεργητικού τους, που αποτελούνται από τις τοποθετήσεις κεφαλαίων τους. Οι αλλαγές αυτές των πιστωτικών ιδρυμάτων γίνονται στην προσπάθεια τους να ανταπεξέλθουν στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον για εξασφάλιση της ρευστότητας και της κερδοφορίας τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 48).

Σχήμα 1.3

Τα πιστωτικά ιδρύματα μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960, συνήθιζαν να διαχειρίζονται τα στοιχεία του ενεργητικού τους για να εξασφαλίσουν την αναγκαία ρευστότητα, καθώς τα στοιχεία του παθητικού αποτελούνταν από σταθερού ύψους καταθέσεις. Σε περιπτώσεις μεγάλης ανάγκης η ρευστότητα εξασφαλιζόταν με την χρήση των μέσων νομισματικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα την μέθοδο του προεξοφλητικού επιτοκίου των κεντρικών τραπεζών. Κατά την διάρκεια του 1960 και με τη διεθνοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος έχουμε και την αλλαγή του τρόπου διαχείρισης των στοιχείων του παθητικού για την εξασφάλιση της ρευστότητας (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 48).

Η πολιτική διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν γενικά τους στόχους της τράπεζας, όπως την αύξηση των κερδών της ή την ανάπτυξη της, τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, την ανάπτυξη του ανταγωνισμού, καθώς και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, όπως θεσμικά πλαίσια που διαμορφώνουν την κεφαλαιακή επάρκεια και τις υποχρεωτικές καταθέσεις. Παράλληλα, ειδικότερα θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν το είδος και το κόστος των στοιχείων του παθητικού, το είδος και την απόδοση των στοιχείων του ενεργητικού, το χρονικό ορίζοντα των δύο αυτών στοιχείων, καθώς και την αλληλεπίδραση τους στη λήξη τους. Ακόμα, θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν την αναγκαιότητα ορισμένων στοιχείων του παθητικού για τη χρηματοδότηση στοιχείων του ενεργητικού για όσο το δυνατόν καλύτερη και συνεπής διαχείριση, το είδος και το βαθμό του κινδύνου που έχει αναληφθεί για κάθε στοιχείου του ενεργητικού και παθητικού, καθώς και τους κινδύνους που επηρεάζουν το εισόδημα και την καθαρή θέση της τράπεζας. Τα πιστωτικά ιδρύματα κάνουν κάποιες ενέργειες και παίρνουν μέτρα για την ελαχιστοποίηση ή ακόμα και το μηδενισμό των αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να προκληθούν από τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 48-49).

Η αλλαγή της πολιτικής διαχείρισης των στοιχείων του ενεργητικού-παθητικού οδήγησε στην ανάπτυξη νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων και σε συνδυασμό με την απελευθέρωση των αγορών αυξήθηκαν σε πλήθος και ένταση οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι. Η ανάπτυξη των κινδύνων είχε ως αποτέλεσμα και την ανάπτυξη των εργαλείων αντιστάθμισης τους, τα οποία ονομάζονται παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα και χρησιμοποιήθηκαν ως επενδυτικά εργαλεία (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 49).

1.5.1 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

Τα τελευταία χρόνια, το χρηματοοικονομικό περιβάλλον μεταβάλλεται συνεχώς. Η απελευθέρωση και η διεθνοποίηση των αγορών, η εξέλιξη της τεχνολογίας καθώς και η δημιουργία νέων και περίπλοκων χρηματοοικονομικών προϊόντων, που είχαν και την επακόλουθη ανάπτυξη των παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων, οδήγησε στην τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου που καθορίζει την λειτουργία των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Με αυτόν τον τρόπο προσπάθησε να εκμεταλλευτεί όλες τις δυνατότητες τους και να μειωθούν οι κίνδυνοί τους. Εποπτικές αρχές, όπως η Βασιλεία I, II και III καθορίζουν την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων, εποπτικό ρόλο για τις τράπεζες έχουν οι κεντρικές τράπεζες, ενώ αξίζει να αναφερθεί ο σημαντικός ρόλος της ανάπτυξης των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων για την παρακολούθηση των σύγχρονων χρηματοοικονομικών προϊόντων (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 119, 53-54).

Πιο συγκεκριμένα, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα 32 και 39 αντιμετωπίζουν από κοινού και συμπληρωματικά το ένα στο άλλο σημαντικά θέματα σχετικά με τα χρηματοπιστωτικά μέσα, αναγνωρίζουν τα μέσα αυτά με βάση την οικονομική τους λειτουργία και όχι το νομικό τους τύπο και τα εμφανίζουν στον ισολογισμό. Αναγνωρίζουν το θετικό άνοιγμα του δανειστή στο ενεργητικό του και την αυτόματη δημιουργία αρνητικού ανοίγματος στο παθητικό του δανειζόμενου και υπολογίζουν την αξία των δύο αυτών θέσεων (θετικών και αρνητικών), την απομείωση της αξίας τους, την διακοπή της αναγνώρισης και τη λογιστική της αντιστάθμισης των κινδύνων. Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα στην ουσία είναι κανόνες ομοιόμορφης αντιμετώπισης και αναγνώρισης των λογιστικών θεμάτων, καθώς και της διαμόρφωσης των οικονομικών καταστάσεων που οδηγούν στη διαφάνεια, τη συγκρισιμότητα και την ενιαία αποτίμηση. Επηρεάζουν άμεσα τις τράπεζες εφόσον είναι εταιρείες εισηγμένες σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά και είναι υποχρεωμένες από το νόμο να τηρούν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 52-53, Ντζανάτος, 2008, σελ. 334-335, 413-414).

Στην Ελλάδα, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα εφαρμόζονται σταδιακά από το 2004 με τον νόμο 3229/10-2-2004. Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο για το χρηματοπιστωτικό χώρο στην χώρα μας προσαρμόζεται στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία είναι μέλος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 52, 119).

1.5.2 ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Η καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι τα πιστωτικά ιδρύματα, δηλαδή οι τράπεζες και όπως αναφέρθηκε παραπάνω είναι διαμεσολαβητές του. Το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από τις κεντρικές τράπεζες ή εκδοτικές τράπεζες, τις εμπορικές τράπεζες και τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς (Ζαχούρης, 2008, σελ. 7).

Οι Κεντρικές Τράπεζες συμμετέχουν στην αγορά κεφαλαίου και χρήματος μέσω της δυνατότητας που έχουν να ασκούν νομισματική πολιτική, καθώς και μέσω της πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής. Με την άσκηση της νομισματικής πολιτικής επιδιώκουν τον έλεγχο της προσφοράς του χρήματος μέσω της μεταβολής των επιτοκίων. Σε κάθε αναπτυγμένη χώρα λειτουργεί μία Κεντρική ή Εκδοτική Τράπεζα με στόχο τη στήριξη και τη σταθερότητα της οικονομίας της χώρας (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 219).

Οι κύριες μέθοδοι της άσκησης νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες γίνεται με τη μέθοδο του αναπροεξοφλητικού επιτοκίου, τη πολιτική της ανοιχτής αγοράς και με τις υποχρεωτικά δεσμευμένες καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων από την κεντρική τράπεζα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 220).

Με την μέθοδο των υποχρεωτικών δεσμευμένων καταθέσεων η κεντρική τράπεζα ορίζει και υποχρεώνει τις εμπορικές τράπεζες να καταθέτουν στην κεντρική τράπεζα ένα συγκεκριμένο ποσοστό από τις καταθέσεις των πελατών τους σε αυτές. Με αυτή την μέθοδο, η κεντρική τράπεζα παρεμβαίνει έμμεσα στην αγορά χρήματος με δύο τρόπους. Καταρχάς, επηρεάζει τις χρηματοδοτήσεις των τραπεζών αντιστρόφως ανάλογα με την αύξηση ή τη μείωση του ποσοστού και παράλληλα επηρεάζει πολλαπλασιαστικά την προσφορά του χρήματος λόγω του τραπεζικού πολλαπλασιαστή, ο οποίος προκύπτει από τον λόγο $1/k$ όπου **k=το ποσοστό υποχρεωτικών καταθέσεων**. Αν, για παράδειγμα, το ποσοστό είναι 10%, μια κατάθεση 10.000 ευρώ θα οδηγήσει σε μία αύξηση της προσφοράς του χρήματος κατά :

$(10.000 * 1/0,10)=100.000$ ευρώ. Ενώ, αν το ποσοστό μειωθεί στο 5%, τότε η προσφορά του χρήματος θα αυξηθεί : $(10.000 * 1/0,05)=200.000$ ευρώ (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 220).

Οι εμπορικές τράπεζες πολλές φορές βρίσκονται σε ανάγκη για δανεισμό για να καλύψουν προβλήματα ρευστότητας, ελλείψεις στις αναγκαίες υποχρεωτικές καταθέσεις ή ακόμα να διαχειριστούν προβλήματα του ενεργητικού ή του παθητικού τους και στρέφονται στις κεντρικές τράπεζες για δανεισμό. Η κεντρική τράπεζα δανείζει στις εμπορικές τράπεζες και το επιτόκιο, με το οποίο δανείζει, ονομάζεται αναπροεξοφλητικό επιτόκιο. Από το ύψος του επιτοκίου επηρεάζεται και η απόφαση των τραπεζών για δανεισμό από τις κεντρικές τράπεζες ή τη χρήση άλλων χρηματοπιστωτικών μέσων άντλησης κεφαλαίων. Παράλληλα το ύψος του επιτοκίου με το οποίο θα δανειστούν οι τράπεζες θα επηρεάσει την οικονομία γενικότερα, αφού με τη σειρά του θα μεταφερθεί μέσω των χρηματοδοτήσεων στους πελάτες των τραπεζών και θα μεταβάλει το ύψος των δανείων και την προσφορά του χρήματος. Γενικά, η μέθοδος του αναπροεξοφλητικού επιτοκίου αποτελεί χρήσιμο εργαλείο νομισματικής πολιτικής, όπως και η μέθοδος της ανοιχτής αγοράς για τις κεντρικές τράπεζες, αφού παρεμβαίνει άμεσα και αποτελεσματικά στις αγορές χρήματος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 220-221).

Με τη διενέργεια πράξεων ανοιχτής αγοράς, οι κεντρικές τράπεζες αγοράζουν ή πωλούν τίτλους του δημοσίου σε καθορισμένες τιμές και αποδόσεις ανάλογα με τις ανάγκες του δημοσίου. Οι τίτλοι εκδίδονται από την κυβέρνηση κατά την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής για να χρηματοδοτήσουν δημοσιονομικά ελλείμματα και οι τίτλοι αυτοί βρίσκονται στην κατοχή εμπορικών τραπεζών, επιχειρήσεων, ιδιωτών, θεσμικών επενδυτών και διάφορων χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Όταν η κεντρική τράπεζα αγοράζει τίτλους του δημοσίου από τους παραπάνω κατόχους, αυξάνεται η ρευστότητα και η προσφορά χρήματος στην αγορά, ενώ αντίθετα με την πώληση περιορίζει τη ρευστότητα και την προσφορά χρήματος. Οι τιμές αγοράς και πώλησης των τίτλων, καθώς και οι αποδόσεις (επιτόκια) τους παίζουν καθοριστικό ρόλο για την επιτυχία του προγράμματος. Κατά τη διενέργεια των πράξεων της ανοιχτής αγοράς, διαμορφώνονται οι αποδόσεις των τίτλων, οι οποίες μεταφέρονται στην οικονομία γενικότερα μεταβάλλοντας την προσφορά του χρήματος και σε δεύτερο επίπεδο (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 221).

Η άσκηση της συναλλαγματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες γίνεται με τις απευθείας παρεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών στις αγορές συναλλάγματος ή με χρήση των επιτοκίων που έχουν άμεση σχέση με τις ισοτιμίες των νομισμάτων, ενώ σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις, οι κεντρικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν την υποτίμηση του νομίσματος της χώρας. Οι διοικητικές παρεμβάσεις ήταν πιο εύκολες, αλλά και πιο υποχρεωτικές, λόγω των συνθηκών, τόσο με το σύστημα ισοτιμιών του κανόνα του χρυσού που κατέρρευσε στα τέλη της δεκαετίας του 1920, όσο και με το σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods που καταργήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 219).

Η άσκηση της πιστωτικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες πραγματοποιείται παράλληλα με τον έλεγχο και τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων και ταυτόχρονα με τη χρήση των παρεμβατικών επιτοκίων (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 219).

Γενικά, οι παραπάνω μέθοδοι άσκησης νομισματικής, πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής μπορούν να εφαρμοστούν από κάθε κεντρική τράπεζα, όμως η διαφοροποίησή τους εξαρτάται από τον βαθμό ανάπτυξης του κάθε χρηματοπιστωτικού συστήματος, το υπάρχον

θεσμικό πλαίσιο και από το μέγεθος και την ανάπτυξη των αγορών. Για παράδειγμα, η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος από την 1^η Ιανουαρίου 2001 μέχρι και σήμερα είναι ενταγμένη στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και λειτουργεί βάσει των αξόνων πολιτικής και των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και ταυτόχρονα ανήκει στο Ευρωσύστημα, το οποίο περιλαμβάνει και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών που είναι ενταγμένες στην ΟΝΕ. Με δεδομένο ότι η Τράπεζα της Ελλάδος είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, συμμετέχει στην άσκηση της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως αυτές διαμορφώνονται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Παράλληλα, το καταστατικό της Τράπεζας της Ελλάδος τροποποιήθηκε από την Γενική Συνέλευση των μετόχων της και με τους νόμους 2609/11.5.1998 και 2832/13.6.2000 κυρώθηκαν οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των μετόχων έτσι ώστε να προσαρμοστεί η λειτουργία της Τράπεζας της Ελλάδος στα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 221, 223).

1.5.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΝΕ

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) αποτελεί τον πυρήνα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και του Ευρωσυστήματος. Το κεφάλαιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι 5 δισεκατομμύρια ευρώ και έχει καταβληθεί από τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες. Η αναλογία της εισφοράς κάθε κεντρικής τράπεζας προκύπτει από την συμμετοχή κάθε κράτους-μέλους στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον πληθυσμό της χώρας, ενώ οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των χωρών που δεν είναι ενταγμένες στην ΟΝΕ καταβάλουν το 5% της συμμετοχής τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 231).

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα διαθέτει νομική προσωπικότητα, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και είναι υπεύθυνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην ζώνη του ευρώ. Συνοπτικά ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι ο καθορισμός πολιτικών του Ευρωσυστήματος, όπως η νομισματική και η συναλλαγματική πολιτική, την σταθερότητα των τιμών, την διατήρηση της αγοραστικής δύναμης και την αντιμετώπιση των πληθωριστικών κινδύνων καθώς και ο συντονισμός και ο έλεγχος όλων αυτών των ενεργειών με την συνεργασία των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών. Έχει το δικαίωμα να αποφασίζει για την έκδοση τραπεζογραμματίων και για την παραγωγή τους και παράλληλα, αποτελεί προωθητικό θεσμικό όργανο για την ευρωπαϊκή και διεθνή συνεργασία σε θέματα του χρηματοπιστωτικού χώρου και της οικονομίας γενικότερα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 232).

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών όπως έχει αναφερθεί ήδη, αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κύρια λειτουργία του είναι η άσκηση της συνολικής νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς είναι αναγκαία η συνεργασία μεταξύ Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών, καθώς η πρώτη δεν διενεργεί σημαντικό αριθμό πράξεων νομισματικής πολιτικής όσο οι δεύτερες. Ο ρόλος των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών μπορούμε να πούμε ότι είναι διεκπεραιωτικός στις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Οι τράπεζες αυτές παρέχουν ρευστότητα στις εμπορικές τράπεζες, διαχειρίζονται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ -πάντα σύμφωνα με τις υποδείξεις της-, είναι υπεύθυνες για την εποπτεία του δικού τους εθνικού συστήματος, βοηθούν στην έκδοση τραπεζογραμματίων και συλλέγουν στατιστικά στοιχεία για το χρηματοπιστωτικό χώρο και γενικότερα για την οικονομία και τα

παρέχουν στην ΕΚΤ αποσκοπώντας σε συνεργασία μαζί της (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 232-233).

Σε αυτά τα πλαίσια κινείται και η Τράπεζα της Ελλάδος ως Εθνική Κεντρική Τράπεζα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί να προστεθεί μία σειρά από αρμοδιότητες που έχουν σχέση με την διαχείριση των οικονομικών του δημόσιου τομέα. Τέτοιες αρμοδιότητες είναι η ταμειακή διαχείριση εσόδων-εξόδων του Ελληνικού Δημοσίου, η διαχείριση της έκδοσης και αποπληρωμής των τίτλων του Δημοσίου καθώς και η διαχείριση του χαρτοφυλακίου των χρεογράφων των οργανισμών του δημόσιου τομέα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 224).

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει την ευθύνη του ελέγχου και της εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στην Ελλάδα, πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα στην Ελλάδα και τα υποκαταστήματα στην αλλοδαπή και υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο προληπτικός έλεγχος των τραπεζών επιτυγχάνεται με την παρακολούθηση των δεικτών φερεγγυότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας αυτών. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η διαφάνεια των λειτουργιών των τραπεζών, καθώς και η ισχυροποίηση τους, ενώ ενισχύεται η αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 224-225).

1.5.4 ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Οι εμπορικές τράπεζες συμμετέχουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με σκοπό την ικανοποίηση των συναλλαγματικών αναγκών των καταναλωτών. Διαχειρίζονται με ορθολογικό τρόπο τα επίπεδα συναλλαγματικών διαθέσιμων κεφαλαίων, είτε επειδή επιδιώκουν το άριστο, είτε επειδή τους το επέβαλλε η κεντρική τράπεζα. Ασχολούνται επίσης, με πάσης φύσεως τραπεζικές εργασίες, διαμεσολαβώντας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων (Ζαχούρης, 2008, σελ. 7, Μπελιάς, άγνωστης ημερομηνίας, σελ. 10).

Στο σημερινό οικονομικό περιβάλλον, όπου οι συνθήκες του διαρκώς μεταβάλλονται λόγω της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας, το αναπροσαρμοσμένο θεσμικό πλαίσιο και τα νέα χρηματοοικονομικά εργαλεία που εμφανίζονται επηρέασαν το τραπεζικό σύστημα. Έτσι, οι τράπεζες περιορίζουν σταδιακά τις παραδοσιακές τους λειτουργίες και διευρύνουν συνεχώς τις δραστηριότητές τους (που μέχρι πρότινος μπορεί να αποτελούσαν προνόμιο συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών οργανισμών), οι οποίες καλύπτουν όλο το φάσμα της διοχέτευσης κεφαλαίων στην οικονομία. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στην απελευθέρωση της εμπορικής τράπεζας (commercial banking) και της επενδυτικής τράπεζας (investment banking) και τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν πλέον να δραστηριοποιηθούν στη προσφορά όλων των υπηρεσιών και των προϊόντων του χρηματοπιστωτικού χώρου. Πλέον, αναφερόμαστε σε τράπεζες πολλαπλών δραστηριοτήτων (universal banking), όπου με την απαραίτητη έγκριση ή τροποποίηση του καταστατικού τους από τις εποπτεύουσες αρχές, μπορούν να διευρύνουν τις δραστηριότητές τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 119, 122-123).

Με δεδομένο ότι η Ελλάδα αποτελεί κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέλος στην νομισματική ένωση του ευρώ, ακολουθεί τις οδηγίες και το ανάλογο θεσμικό τους πλαίσιο, που σε μεγάλο βαθμό διαμορφώνεται από τις προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, το πλαίσιο για την ίδρυση και τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων στην χώρα μας προσαρμόζεται με το νόμο 3601/01.08.2007 στους κανόνες της Επιτροπής της Βασιλείας (Βασιλεία II) και έχει ως βάση την Οδηγία

2004/39/EK. Με αυτόν το νόμο ορίζεται ότι: «Πιστωτικό Ίδρυμα είναι η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση δανείων ή λοιπών πιστώσεων για λογαριασμό της, καθώς και το ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος». Αργότερα, ο ορισμός αυτός τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/110/EK και ενσωματώθηκε στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο με το νόμο 4021/201, ο οποίος αφαιρέσε τα Ίδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος από την ορολογία των Πιστωτικών Ίδρυμάτων, διότι θεωρούνται πλέον Χρηματοδοτικά Ίδρύματα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 122-124).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί και το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο, πέρα από τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, ορίζει και την επάρκεια ιδίων κεφαλαίων και κεφαλαιακής επάρκειας. Με τον νόμο 3601/1.8.2007 ενσωματώθηκαν στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία οι οδηγίες 2006/48/EK και 2006/49/EK και υιοθετήθηκαν στην ουσία οι αρχές που θέτει η Επιτροπή της Βασιλείας (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 124).

1.6 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η διάκριση των πιστωτικών ιδρυμάτων στον ελλαδικό χώρο γίνεται με βασικό κριτήριο την επιλογή της δραστηριοποίησης τους και της εξειδίκευσης τους σε συγκεκριμένο τομέα τραπεζικών εργασιών, όπως αναφέρεται στο νόμο 3601/2007. Τέτοιες κατηγορίες τραπεζών είναι οι Εμπορικές, οι Αγροτικές, οι Στεγαστικές, οι Κτηματικές, οι Επενδυτικές, οι Ναυτιλιακές και οι τράπεζες Εξωτερικού Εμπορίου. Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες αποτελούν εξαίρεση και η λειτουργία τους διέπεται από συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 138).

1.6.1 ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Μέχρι την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των προσφερόμενων σε αυτό υπηρεσιών και προϊόντων του, οι εμπορικές τράπεζες είχαν την δυνατότητα προσφοράς των περισσότερων χρηματοοικονομικών προϊόντων. Οι εμπορικές τράπεζες είχαν μεγαλύτερο πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, λόγω της εμπειρίας τους και του μεγέθους τους κατά την απελευθέρωση των αγορών. Η εμπειρία τους σχετίζεται με τη χρήση πολλών προϊόντων για να αντλήσουν κεφάλαια πέρα από τις καταθέσεις, καθώς και στον τρόπο διοχέτευσης τους στην οικονομία με τη χορήγηση κάθε μορφής χρηματοδότησης και επένδυσης (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 141-142).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, οι εμπορικές τράπεζες τις τελευταίες δεκαετίες έχουν καλύψει τρία στάδια σχετικά με την άντληση και τοποθέτηση κεφαλαίων. Το πρώτο στάδιο αναφέρεται χρονικά μέχρι τις αρχές τις δεκαετίας του 1960 και το χαρακτηρίζει η διαχείριση του ενεργητικού των εμπορικών τραπεζών για την άντληση και τοποθέτηση προϊόντων. Στο δεύτερο στάδιο έχουμε τη διαχείριση του παθητικού των εμπορικών τραπεζών και το τρίτο (και τρέχον) στάδιο είναι η διαχείριση ενεργητικού παθητικού (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 141-142).

Οι εργασίες των εμπορικών τραπεζών διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες, τις παθητικές, τις μεσολαβητικές και τις ενεργητικές εργασίες. Οι παθητικές εργασίες, είναι οι εργασίες που αποτελούν τα στοιχεία του παθητικού, όπως καταθέσεις όλων των μορφών, καθώς και κάθε άλλη δραστηριότητα για άντληση και προσέλκυση κεφαλαίων. Αντίθετα, οι ενεργητικές

εργασίες είναι οι εργασίες που αποτελούν τα στοιχεία του ενεργητικού, όπως χρηματοδοτήσεις, οι λοιπές εργασίες παροχής πίστης (εγγυητικές επιστολές, ενέγγυες πιστώσεις), καθώς και οι επενδύσεις όπως οι τοποθετήσεις σε χρεόγραφα ή ξένα νομίσματα. Στις μεσολαβητικές εργασίες εμπεριέχονται οι εργασίες εξυπηρέτησης των πελατών της έναντι αμοιβής ή προμήθειας εκτός του επιτοκίου. Τέτοιες εργασίες, για παράδειγμα, είναι η κίνηση κεφαλαίων, η μεσολάβηση στις εισαγωγές-εξαγωγές, οι εισπράξεις αξιών, η φύλαξη τίτλων, η ενοικίαση θυρίδων και η αγοροπωλησία συναλλάγματος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 141-142).

1.6.2 ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Οι τράπεζες επενδύσεων δραστηριοποιούνται στη χρηματοδότηση μεγάλων επιχειρήσεων, όπως για παράδειγμα βιομηχανιών μέσω κοινοπρακτικών ή ομολογιακών δανείων, καθώς και με άλλες μορφές μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων. Παράλληλα, δραστηριοποιούνται στη συμμετοχή, με την ιδιότητα του συμβούλου, στις ιδιωτικοποιήσεις, στις εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων και στη παροχή συμβουλών διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 139).

Με δεδομένο τις μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις του ενεργητικού τους, τα κεφάλαια τους πέραν των ιδίων κεφαλαίων, αντλούνται κυρίως με προθεσμιακές καταθέσεις, με την έκδοση τραπεζικών ομολόγων ή με άλλους σχετικούς τίτλους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 139-140).

Η θεσμική κατάργηση και διαφοροποίηση της εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής προσφέρει πλέον την δυνατότητα σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα, με την ίδρυση και λειτουργία επενδυτικής υπηρεσίας, να δραστηριοποιηθεί και σε αυτόν τον τομέα. Φυσικά η δυνατότητα επιλογής ενός τραπεζικού ιδρύματος να εξειδικευθεί αποκλειστικά στην παροχή υπηρεσιών επενδυτικής τραπεζικής είναι εφικτή (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 139-140).

1.6.3 ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Οι αγροτικές τράπεζες έχουν ως στόχο την χρηματοδότηση και την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα. Τέτοιο τραπεζικό ίδρυμα στην Ελλάδα ήταν η Αγροτική Τράπεζα, η οποία ιδρύθηκε το 1929. Οι δραστηριότητες της Αγροτικής Τράπεζας απελευθερώθηκαν το 1990 με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος και δραστηριοποιήθηκε στη χρηματοδότηση και άλλων κλάδων της οικονομίας εκτός του γεωργικού, όπως ιδιωτών, καθώς και σε επενδυτικές υπηρεσίες. Το 1991 μετατράπηκε σε Ανώνυμη Εταιρεία και το 2000 οι μετοχές της εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Όπως θα παρουσιαστεί στο 4^ο κεφάλαιο, οι μεταβολές αυτές δεν ευνόησαν τη θέση της και κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης 2007-2012 δημιουργήθηκαν μεγάλα προβλήματα με αποτέλεσμα την απορρόφησή της τον Ιούνιο του 2012 από την Τράπεζα Πειραιώς (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 139).

1.6.4 ΚΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Η κύρια δραστηριότητα των κτηματικών τραπεζών είναι η χορήγηση στεγαστικών δανείων, δηλαδή η χρηματοδότηση ιδιωτών για αγορά ή ανέγερση κατοικίας. Στην Ελλάδα, οι κτηματικές τράπεζες με τη συνεργασία του δημοσίου, κάλυψαν τις ανάγκες αγοράς ή ανέγερσης πρώτης κατοικίας με επιδότηση του επιτοκίου των δανείων. Παράλληλα, οι τράπεζες αυτές δραστηριοποιούνται στη χρηματοδότηση παγίων εγκαταστάσεων. Όπως και

στις επενδυτικές τράπεζες, τα κεφάλαια τους πρέπει να έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 140-141).

1.6.5 ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Οι ναυτιλιακές τράπεζες εξειδικεύονται στη χρηματοδότηση της ναυτιλίας και της ακτοπλοΐας. Σε αυτά τα πλαίσια, εξυπηρετούν τις ανάγκες των ναυτιλιακών εταιρειών και των ναυτικών. Η νομική μορφή των ναυτιλιακών εταιρειών διαφέρει σε πολλά σημεία από τις υπόλοιπες εταιρείες και γι' αυτόν το λόγο απαιτείται μεγάλη εξειδίκευση σε περίπτωση ανάγκης για χρηματοδότηση τους. Τέτοιες περιπτώσεις, για παράδειγμα, είναι η χρηματοδότηση για κατασκευή ή αγορά πλοίων και η χρηματοδότηση για κεφάλαια κινήσεως. Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις, στις διαδικασίες χρηματοδότησης και στις σχετικές συμβάσεις, παρεμβάλλεται το δίκαιο όχι μόνο μίας χώρας (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 141).

1.6.6 ΕΙΔΙΚΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Στην Ελλάδα σήμερα λειτουργούν δύο ειδικά πιστωτικά ιδρύματα και το καθένα εξυπηρετεί διαφορετικές ανάγκες στην οικονομία. Τα ειδικά πιστωτικά ιδρύματα είναι το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 145).

Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων αποτελεί ένα αυτόνομο χρηματοπιστωτικό διαχειριστικό οργανισμό, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών, για τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του νόμου 3601/2007, καθώς ο κύριος σκοπός του είναι η στήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης με την χορήγηση δανείων και τη τεχνική υποστήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων της. Κατά την διάρκεια της κρίσης αντιμετώπισε πολλά προβλήματα και οι δανειστές της χώρας, μέσω των Μνημονίων, ζήτησαν την εξυγίανση του. Με τις διατάξεις των νόμων 3965/2011 και 4170/2013 εντάχθηκαν στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων δραστηριότητες για τη χορήγηση δανείων σε ιδιώτες νομικών και φυσικών προσώπων (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 146).

Το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ανήκει στην εμπορική τράπεζα Eurobank από το καλοκαίρι του 2013 και αποτελεί το υγιές κομμάτι του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 147).

Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ιδρύθηκε το 1900, με στόχο την προσέγγιση αποταμιεύσεων, τη στήριξη των δημοσίων υπαλλήλων για την απόκτηση κατοικίας και τη χρηματοδότηση δημοσίων οργανισμών. Το 2002 μετατράπηκε σε Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία με το νόμο 3082/2002 και το 2006 οι μετοχές του εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο Αθηνών (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 147).

Η οικονομική κρίση και τα μέτρα που πάρθηκαν επιβάρυναν την θέση του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, με αποτέλεσμα το 2012 να διασπαστεί σε «καλή» μεταβατική τράπεζα και «κακή» τράπεζα μετά από εισήγηση της Τράπεζας της Ελλάδος και την αποδοχή της από το Υπουργείο Οικονομικών. Μετά από την διαδικασία εξυγίανσης δημιουργήθηκε το νέο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα με την επωνυμία «Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο», στο οποίο μεταφέρθηκαν οι καταθέσεις και το υγιές ενεργητικό της προκατόχου του. Ο μοναδικός

μέτοχος του νέου πιστωτικού ιδρύματος στην αρχή, ήταν το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο στην συνέχεια πούλησε της μετοχές στην Eurobank (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 147-148).

1.6.7 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες άρχισαν να αναπτύσσονται στην Ελλάδα την δεκαετία του 1990 με τη μορφή του Πιστωτικού Συνεταιρισμού Περιορισμένης Ευθύνης. Η ίδρυση και η λειτουργία τους καθορίζεται από τις διατάξεις του νόμου 1667/86 για τους αστικούς συνεταιρισμούς, ενώ με τους όρους του νόμου 3601/2007 περί λειτουργίας εμπορικών τραπεζών και από τις διατάξεις των Πράξεων Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔ/ΤΕ 2258/02.11.93, 2413/97 και 2471/01 καθορίζονται οι προϋποθέσεις μετατροπής των Πιστωτικών Συνεταιρισμών σε Συνεταιριστικές Τράπεζες (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 148-149).

Το κυρίαρχο όργανο των Συνεταιριστικών Τραπεζών είναι η Γενική Συνέλευση, ενώ το Διοικητικό Συμβούλιο έχει εκτελεστικό χαρακτήρα και απαρτίζεται από εκλεγμένα μέλη. Ο σκοπός της Συνεταιριστικής Τράπεζας είναι η εξυπηρέτηση και η προώθηση των συμφερόντων των μελών της. Τα συγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, δηλαδή αντλούν κεφάλαια από τις αποταμιεύσεις της περιοχής τους και με τη χρηματοδότηση των μελών τους, τα οποία και χρησιμοποιεί για την ανάπτυξη της περιοχής, μέσω της επιχειρηματικής δραστηριότητας της. Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες συναλλάσσονται αποκλειστικά με τα μέλη της, άλλα πιστωτικά ιδρύματα και το Ελληνικό Δημόσιο. Εάν πάρει έγκριση από τη Τράπεζα της Ελλάδος, τότε μπορεί να συναλλάσσεται και με μη μέλη ή να διενεργεί μεσολαβητικές εργασίες μαζί τους. Επίσης υπάρχουν διάφοροι ποσοτικοί περιορισμοί σε περιπτώσεις χρηματοδότησης ή πίστωσης προς τα μέλη της (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 148-150).

Το 1995 οι Συνεταιριστικές Τράπεζες ίδρυσαν την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος (Ε.Σ.Τ.Ε) η οποία με τη σειρά της αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών (ICBA). Φανερά επηρεασμένες από την κρίση αλλά και τους νέους εποπτικούς κανόνες που τίθενται σε εφαρμογή, τα τακτικά μέλη της Ένωσης πλέον είναι εννέα και τα συνδεδεμένα μέλη πέντε (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 153).

1.6.8 ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Τα Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος είναι νομικά πρόσωπα που έχουν λάβει άδεια να εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα, σύμφωνα με το νόμο 4021/3.10.2011. Ως ηλεκτρονικό χρήμα ορίζεται οποιαδήποτε νομισματική αξία αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, συμπεριλαμβανομένου μαγνητικού, που εμφανίζεται ως απαίτηση έναντι του εκδότη ηλεκτρονικού χρήματος, η οποία έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού για το σκοπό της πραγματοποίησης πράξεων πληρωμών και γίνεται δεκτή από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν του εκδότη. Η άδεια λειτουργίας των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος χορηγείται από τη Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία είναι υπεύθυνη για την εποπτεία τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 153-154).

Τα Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος βάσει της οδηγίας 2009/110/ΕΚ και την ενσωμάτωσή του στην ελληνική νομοθεσία με το νόμο 4021/2011 δεν αποτελούν Πιστωτικά Ιδρύματα, αλλά Χρηματοδοτικά Ιδρύματα. «Ως χρηματοδοτικό ίδρυμα ορίζεται η επιχείρηση η

οποία δεν είναι πιστωτικό ίδρυμα και της οποίας η κύρια δραστηριότητα συνίσταται στην απόκτηση συμμετοχών ή στην άσκηση μίας ή περισσότερων από τις δραστηριότητες των πιστωτικών ιδρυμάτων, της εκδόσεως ηλεκτρονικού χρήματος συμπεριλαμβανομένης, πλην της αποδοχής καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων, της συλλογής και επεξεργασίας εμπορικών πληροφοριών και της εκμίσθωσης θυρίδων, δραστηριότητες οι οποίες παραμένουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων (τραπεζών)» (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 123, 156).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

2.1ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1828-1929

Η ίδρυση και η λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων στον ελλαδικό χώρο συμπίπτει χρονικά με τη σύσταση του Ελληνικού κράτους το 1828. Πρώτος πρωθυπουργός της χώρας ορίζεται ο Ιωάννης Καποδίστριας. Ανάμεσα στις αρχικές πρωτοβουλίες τις οποίες πήρε ώστε να δημιουργήσει ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος της εποχής, ήταν και η δημιουργία ενός αξιόπιστου τραπεζικού συστήματος, καθώς έγιναν αντιληπτές από την αρχή οι ανάγκες που έχει η κοινωνία και η οικονομία.

Ακόμα, το νεοσύστατο ελληνικό κράτος είχε υποχρεώσεις σε άλλες χώρες, δηλαδή όφειλε να εξυπηρετήσει τα δάνεια που είχαν παρθεί για την υλοποίηση του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Οι ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας και η εξυπηρέτηση των δανείων ήταν οι βασικοί λόγοι ίδρυσης της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 67).

Μέσω αυτής της τράπεζας, καθορίζονται πλέον οι ισοτιμίες των νομισμάτων εκείνης της εποχής, (καθώς συνυπήρχαν διάφορα και ποικίλα συναλλαγματικά μέσα, όπως βαυαρικές κορώνες, αγγλικές κορώνες, τούρκικα νομίσματα και άλλα), ενώ σαν κύριο μέλημα θα είχε την εκτύπωση έντοκων ομολόγων. Επίσης, γίνεται ένα βήμα ώστε να καταπολεμηθεί και η τοκογλυφία. Τον ίδιο χρόνο, μετά από απόφαση που πάρθηκε από την Δ' Εθνοσυνέλευση, δημιουργείται το εθνικό νόμισμα που ονομάστηκε φοίνικας. Το γεγονός αυτό οδήγησε, ένα χρόνο αργότερα, στην δημιουργία Νομισματοκοπείου, με σκοπό να εκδίδονται τα νομίσματα τα οποία θα αποτελούσαν το βασικό μέσο συναλλαγής στην Ελλάδα (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 67-68).

Το 1832, και αφού η κυκλοφορία του φοίνικα είχε γίνει υποχρεωτική, η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα, η οποία δεν ενέπνεε πλήρη εμπιστοσύνη, είχε αρχίσει να εμφανίζει τα πρώτα προβλήματά της. Τα προβλήματα αυτά, κατά κύριο λόγο, προέρχονταν από το δημόσιο τομέα ο οποίος αντλούσε χρήματα με σκοπό την μείωση των δαπανών του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη χρεοκοπία της Τράπεζας και την ακόλουθη διάλυσή της (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 68).

Μετά την δολοφονία του Καποδίστρια και την άφιξη του Όθωνα ως βασιλιά της Ελλάδας, έγιναν κάποιες σοβαρές μεταρρυθμίσεις στο τραπεζικό σύστημα. Πρώτη

μεταρρύθμιση ήταν η αλλαγή της νομισματικής μονάδας, από το φοίνικα στη δραχμή. Η τροποποίηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την ανάγκη επανακαθορισμού των ισοτιμιών του νέου νομίσματος με τα ξένα, καθώς και την απαγόρευση κυκλοφορίας οθωμανικών νομισμάτων. Την ίδια περίοδο, με την μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα, παύει να λειτουργεί και η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα, ενώ γίνονται συνεχώς διαβουλεύσεις με ξένους τραπεζίτες για δημιουργία καινούργιας, οι οποίες εν τέλει δεν επέφεραν κάποιο αποτέλεσμα (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 68-69)

Τραπεζικό σύστημα με παρόμοια με τα σημερινά δεδομένα χαρακτηριστικά, πρωτοεμφανίζεται στην Ελλάδα το 1839, με την ίδρυση της Ιονικής Τράπεζας, η οποία δραστηριοποιείται στα Ιόνια Νησιά, τα οποία εκείνη την περίοδο βρίσκονταν υπό βρετανική κατοχή. Ενώ η ίδρυση της λαμβάνει χώρα το 1839, οι εργασίες της ξεκινούν στις αρχές του 1840 στην Κέρκυρα. Η Ιονική Τράπεζα συνέχισε την λειτουργία της και μετά την παράδοση των Επτανήσων στην Ελλάδα, παρά την επιρροή που είχε αποκομίσει από την Αγγλική λογική του τραπεζικού συστήματος. Μετά την ένταξη της στον ελλαδικό χώρο, λαμβάνει το δικαίωμα της έκδοσης νομισμάτων, κατά κύριο λόγο για τα νησιά της περιοχής, προνόμιο το οποίο κρατά μέχρι και το 1920 οπότε και αποποιείται αυτού (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 69).

Το 1841, δημιουργείται στην Αθήνα η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, ύστερα από σύνταξη νόμου της κυβέρνησης. Η απόφαση αυτή δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ), στην οποία αναλύονταν οι λειτουργίες και τα χαρακτηριστικά της. Κύριος λόγος της ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας ήταν η ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων, γεγονός που την οδήγησε στο να λάβει έντονο πολιτικό και εξουσιαστικό ρόλο για την εποχή, καθώς το κράτος είχε μια έμμεση εποπτεία στην τράπεζα (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 69).

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος είχε εκδοτικό προνόμιο, αλλά ο βασικότερος ρόλος που κατείχε ήταν ότι λειτουργούσε σαν εμπορική τράπεζα, γεγονός που σήμαινε ότι παρείχε κεφάλαια, μέσω δανείων, στους επιχειρηματίες που τα είχαν ανάγκη. Επίσης, χρηματοδοτούσε και επενδυτικές ευκαιρίες σε έργα κατασκευαστικά, αλλά και άλλου τύπου. Το γεγονός, ακόμα, ότι είχε την δυνατότητα να ιδρύσει υποκαταστήματα, επηρέαζε σε μεγάλο βαθμό ολόκληρη την Ελλάδα και τις οικονομικές της δραστηριότητες. Τέλος, οι προσπάθειες της για εδραίωση της δραχμής ως εθνικό νόμισμα, στέφθηκαν από επιτυχία (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 69).

Το 1866 λαμβάνεται η απόφαση η Ελλάδα να ενταχθεί στη Λατινική Νομισματική Ένωση, που είχε δημιουργηθεί από ορισμένες χώρες της Ευρώπης. Μερικές από αυτές ήταν η Ιταλία, το Βέλγιο, η Ελβετία και η Γαλλία, η ολοκλήρωση της ένταξης της Ελλάδας επισημοποιείται το 1867 (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 70).

Τον πρώτο καιρό, οι διαφορές στα θέματα μετατροπής των νομισμάτων, είχαν ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει ουσιαστική αλληλεπίδραση μεταξύ της Νομισματικής Ένωσης και της Ελλάδας, και η παρουσία της δεύτερης να είναι τυπική. Στην συνέχεια, το 1874,

εισάγονται στην Ελλάδα για πρώτη φορά τα αργυρά νομίσματα της Λατινικής Νομισματικής Ένωσης και με αυτό τον τρόπο αλλά και με την συμφωνία ένταξης της, η Ελλάδα αποδέχεται πλήρως την αρχή του διμεταλλισμού. Ενώ έχει ξεκινήσει η χρήση των αργυρών νομισμάτων, ένα χρόνο αργότερα, ο αργυρός υφίσταται υποτίμηση έναντι του χρυσού, τόσο από τα διεθνή τραπεζικά συστήματα, όσο και από το ελληνικό. Η Λατινική Νομισματική Ένωση, έδωσε την δυνατότητα στις χώρες να τυπώνουν χαρτονομίσματα, αφού στη συνθήκη δεν απαγορευόταν. Αυτό το εκμεταλλεύτηκαν χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία, έχοντας έτσι την δύναμη να αποπληρώνουν της δαπάνες τους, αλλά και να αναγκάσουν και τα υπόλοιπα μέλη της Ένωσης να εκδώσουν χαρτονομίσματα βάσει του νομίσματος τους, λόγω του γεγονότος ότι οι άλλες χώρες είχαν επενδύσει στο χρυσό εξαιτίας της υποτίμησης του αργυρού (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 70-71).

Η Ελλάδα εν τέλει, εισέρχεται στην Ένωση στα τέλη του 1882. Την περίοδο αυτή αλλάζουν και πάλι οι ισοτιμίες του νέου νομίσματος (της δραχμής), με βάση την ιταλική λίρα, το ελβετικό, το βελγικό και το γαλλικό φράγκο. Ωστόσο, για ένα μεγάλο διάστημα σημειώνονταν συνεχείς αλλαγές των σχέσεων της ισοτιμίας χρυσού και αργυρού. Τα μέλη άρχισαν να αντιμετωπίζουν οικονομικές αρρυθμίες. Μετέπειτα, τα ακόλουθα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα είχαν σαν επακόλουθο την αποβολή της Ελλάδας από την Ένωση το 1908. Το 1910 εντάσσεται και πάλι, ώσπου το 1927 η Λατινική Νομισματική Ένωση διαλύεται μετά από τα γεγονότα που συνέβησαν εκείνο τον καιρό (Μπρεγιάννη, 2011, σελ. 368).

Η επόμενη τράπεζα που δημιουργείται, το 1881, είναι η τράπεζα Ηπείρου- Θεσσαλίας διαθέτοντας το δικαίωμα έκδοσης. Περιλαμβάνει 5 υποκαταστήματα, με το κεντρικό να βρίσκεται στον Βόλο. Στα τέλη του 1893, ιδρύεται στην Αθήνα η Τράπεζα Αθηνών, με βασικότερο μέλημα την εκπλήρωση των αναγκών που εμφάνιζαν οι παραγωγικοί κλάδοι, μέχρις ότου το 1953 ενοποιείται με την Εθνική Τράπεζα (Καρναμπίτη, 2010, σελ 6-7).

Το 1899 ιδρύεται μια ακόμα τράπεζα, η Τράπεζα Κρήτης, που συμπίπτει χρονικά με την ανεξαρτητοποίηση της ίδιας της Κρήτης. Της έχει δοθεί το προνόμιο της έκδοσης χαρτονομισμάτων για το νησί, και το δικαίωμα αυτό το κατέχει και μετά την ενοποίηση της με την υπόλοιπη Ελλάδα το 1913, αλλά και μέχρι την συγχώνευσή της με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας το 1919 (Καρναμπίτη, 2010, σελ. 6-7).

Την περίοδο μετά το 1900, υπήρξαν αρκετές ιδρύσεις τραπεζών. Οι τράπεζες αυτές, ήταν είτε με την μορφή εμπορικών τραπεζών, είτε βιομηχανικής ή ναυτιλιακής φύσεως, είτε πιστωτικών συνεταιρισμών. Βέβαια, οι πολύ δύσκολες συνθήκες που επικρατούσαν τα χρόνια εκείνα, έθεταν σε δυσκολία το τραπεζικό σύστημα, γι' αυτό και αρκετές τράπεζες δεν κατάφεραν να ανταπεξέλθουν, με αποτέλεσμα το κλείσιμο τους. Οι τράπεζες, οι οποίες κατάφεραν να επιζήσουν από τις δύσκολες περιόδους που διήλθε το τραπεζικό σύστημα, ήταν η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Αθηνών, η Ιονική Τράπεζα και η Τράπεζα Κρήτης. Παρόλα αυτά, στις αρχές του 1900 ιδρύθηκαν νέα τραπεζικά ιδρύματα. Κάποια από αυτά ήταν:

- Η Τράπεζα Μυτιλήνης, η οποία ιδρύεται το 1901
- Η Λαϊκή Τράπεζα Δομοκού, η οποία ιδρύεται το 1902

- Η Τράπεζα Ανατολής, η οποία ιδρύεται το 1904
- Η Λαϊκή Τράπεζα, η οποία ιδρύεται το 1905
- Η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία ιδρύεται το 1907
- Η Τράπεζα Πειραιώς, η οποία ιδρύεται το 1916
- Η Ανώνυμος Βρετανοελληνική Τραπεζική Εταιρεία, η οποία ιδρύεται το 1920 (Καρναμπίτη, 2010, σελ. 6-7).

2.2 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1929-1980

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Η δεκαετία από το 1918-1928, ήταν μία περίοδος για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα που την χαρακτήριζε ο πολλαπλασιασμός των τραπεζικών ιδρυμάτων, κυρίως μικρών. Η ανυπαρξία δομικής οργάνωσης ήταν εμφανής και αυτό γιατί δεν υπήρχε κάποιο ρυθμιστικό πλαίσιο που να το καθορίζει ή μια θεσμική ελεγκτική αρχή, ανεξάρτητη ή κρατική. Το ρόλο της εκδοτικής τράπεζας τον διατηρούσε η Εθνική τράπεζα η οποία ήταν παράλληλα και εμπορική τράπεζα. Συνέπεια όλων των παραπάνω, ήταν η νομισματική αστάθεια που προκαλούσαν οι κερδοσκοπικές πιέσεις στη δραχμή στο μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας αυτής (Κωστής, 1986, σελ 65,108,).

2.2.1 Η ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η ανάγκη για την δημιουργία ενός ανεξάρτητου εκδοτικού φορέα που θα ασκεί νομισματική πολιτική και θα ρυθμίζει το τραπεζικό σύστημα ήταν πολύ βασική, αλλά έλειπε μέχρι τότε η απαραίτητη πολιτική βούληση. Οι εξωτερικές πιέσεις προς το Ελληνικό κράτος ήταν πολλές και ασκήθηκαν ποικιλοτρόπως, κυρίως μέσω της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών, της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, των ξένων κυβερνήσεων (Γαλλίας, Μ. Βρετανίας και Ιταλίας, μετά την συμφωνία δανεισμού) και τραπεζιτών προκειμένου να επανασυνδεθεί με τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, αλλά ακόμα περισσότερο την τακτική εξυπηρέτηση των εξωτερικών δανείων του Ελληνικού κράτους. Από την μεριά του, το Ελληνικό κράτος είχε αντιληφτεί την ανάγκη για εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος και ομαλότερη λειτουργία της οικονομίας. Κύριος στόχος του ήταν η δημιουργία μίας ανεξάρτητης κεντρικής τράπεζας που δε θα κερδοσκοπεί μέσω του νομίσματος και της πίστης κάθε χώρας και θα διατηρεί την νομισματική σταθερότητα την οποία, εκείνο το διάστημα, είχε ανάγκη η δραχμή. Η ίδρυση μίας τέτοιας τράπεζας θα έφερνε την κυβέρνηση σε σύγκρουση με τα συμφέροντα της Εθνικής τράπεζας που είχε το εκδοτικό προνόμιο μέχρι εκείνη την εποχή (Κωστής, 1986, σελ 75, 98).

Στις 14 Μαΐου 1928, αρχίζει η λειτουργία της Τράπεζας της Ελλάδος βασισμένη στο άρθρο 4 του πρωτοκόλλου της Γενεύης, αποτελώντας μια ακόμη προσπάθεια επιστροφής

στην ομαλή λειτουργία του χρυσού κανόνα, ενώ τον εποπτικό της ρόλο τον είχε αναλάβει η Δημοσιονομική Επιτροπή της Κοινωνίας των Εθνών. Γενικά, κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου ο θεσμός της Κεντρικής Τράπεζας επεκτείνεται στην Ευρώπη. Είναι ανεξάρτητη από το κράτος και βάση του καταστατικού της, αυτό δεν μπορεί να υπερβαίνει το 35% του μετοχικού κεφαλαίου της. Οι αρμοδιότητες της περιορίζονται κυρίως γύρω από τον εκδοτικό της χαρακτήρα και αποτελεί φορέα της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής του Ελληνικού κράτους. Παρόλα αυτά, προσβλέπει στην ενίσχυση εγχώριων αναγκών και στην ομαλή διακίνηση διεθνών κεφαλαίων λόγω της διεθνούς «αναγνώρισής» της (Κωστής, 1986, σελ. 43-44,75).

2.2.2 ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Με την ίδρυση της νέας εκδοτικής τράπεζας και ό,τι προάσπιζε η λειτουργία της όσον αφορά στο ρυθμιστικό πλαίσιο του τραπεζικού συστήματος, δημιουργείται τον Οκτώβριο του 1928 η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, ένας άτυπος οργανισμός υποστήριξης των συμφερόντων των εμπορικών τραπεζών, αλλά και συντονισμού τους στον αγώνα ενάντια στις προσπάθειες της Τράπεζας της Ελλάδος να επιβληθεί ως «τράπεζα των τραπεζών». Η Ένωση ξεκίνησε με πρωτοβουλία των μεγάλων τραπεζών και στην συνέχεια προσχώρησαν σιγά σιγά και οι μικρότερες (Κωστής, 1986, σελ 52).

Με την δημιουργία της Τράπεζας της Ελλάδος υπήρξε και η πρώτη σύγκρουση της με την Εθνική Τράπεζα, καθώς αφαιρείται από την δεύτερη το εκδοτικό προνόμιο που είχε από την ίδρυση της και λειτουργεί πλέον μόνο ως εμπορική τράπεζα. Τα πλεονεκτήματα, όμως, που απέκτησε ήταν αρκετά, τόσο που, όπως θα παρουσιαστεί και αναλυτικότερα παρακάτω, θα μπορέσει να επιβληθεί στις υπόλοιπες εμπορικές τράπεζες χάριν της ευνοϊκής μεταχείρισης που θα λάβει από το Ελληνικό κράτος. Τα πλεονεκτήματα αυτά, τα κέρδισε λόγω των σχέσεων που είχε αναπτύξει μαζί του ως πρότερη εκδοτική τράπεζα, αλλά και για την επιθετική πολιτική που ακολούθησε απέναντι στις υπόλοιπες εμπορικές τράπεζες. Με την μετατροπή της σε εμπορική τράπεζα και μετά από διαπραγματεύσεις με την Κοινωνία των Εθνών και το Ελληνικό δημόσιο, κατάφερε να διατηρήσει σχεδόν όλα τα οφέλη που είχε ως εκδοτική τράπεζα και να μεταφέρει τις επιβαρύνσεις που είχε στην Τράπεζα της Ελλάδος. Τα σημαντικότερα προνόμιά της είναι ότι πλέον παύει η επικύρωση της εκλογής του διοικητή της από την κυβέρνηση και μειώνεται σημαντικά η συμμετοχή του Ελληνικού δημοσίου στα κέρδη της. Ακόμα, απαλλάχθηκε το ενεργητικό της από διάφορες ακινητοποιήσεις που είχαν δημιουργηθεί από το δημόσιο χρέος των εξωτερικών δανείων, μεταφέροντας τις υποχρεώσεις της στην Τράπεζα της Ελλάδος, ενώ κατάφερε να της παραχωρηθούν και οι καταθέσεις των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.), αλλά και άλλων ταμείων. Η Εθνική Τράπεζα πλέον αναλαμβάνει τον νέο της ρόλο, διοικητικά ανεξάρτητη από την επιτήρηση της κυβέρνησης, με απαλλαγμένο ενεργητικό από τα βάρη του δημόσιου χρέους και με μια παρά πολύ καλή συμφωνία διαχείρισης καταθέσεων. Επόμενη της κίνηση, όντας απαλλαγμένη από πολλές από τις πρότερες εργασίες της, είναι η παρέμβαση της στην ελληνική βιομηχανία, εφαρμόζοντας μία πολιτική συγχωνεύσεων μεταξύ των χρηματοδοτούμενων εταιρειών της με σκοπό την ελαχιστοποίηση του κινδύνου που η ίδια θα αντιμετώπιζε ως χρηματοδότης (Κωστής, 1986, σελ 45,49-52).

2.3 Η ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στις προσπάθειες της κυβέρνησης για νομισματική σταθερότητα και τόνωση του γεωργικού τομέα στην Ελλάδα, εντάσσεται και η δημιουργία μιας μη κερδοσκοπικής τράπεζας υπό τον έλεγχο του κράτους. Ήταν ευκαιρία εκείνη την περίοδο να αφαιρεθούν και αυτές οι τραπεζικές εργασίες του αγροτικού κλάδου από την Εθνική η οποία μέχρι τότε αποτελούσε το μονοπώλιο. Στα τέλη του 1929 ιδρύεται η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος με σκοπό την παροχή μακροπρόθεσμης αγροτικής πίστης. Πιο συγκεκριμένα, αποσκοπούσε στην χορήγηση δανείων με πιο ευνοϊκούς όρους της χρηματοπιστωτικής αγοράς για γεωργούς, κτηνοτρόφους, αλιείς και αγροτικούς συνεταιρισμούς, αλλά και στον εκσυγχρονισμό του κλάδου, διευκολύνοντας την απόκτηση μηχανημάτων και λιπασμάτων/γεωργικών φαρμάκων. Επιπλέον, παρείχε βοήθεια στους παραπάνω για την εμπορία και τη διάθεση των προϊόντων τους με καλύτερους όρους, γεγονός που μέχρι πρότινος αναλάμβαναν εμπορικές τράπεζες. Τέλος, η Αγροτική Τράπεζα υπερείχε έναντι των υπολοίπων τραπεζών (τουλάχιστον θεωρητικά) λόγω της αξιοπιστίας που παρείχε με την εγγύηση των καταθέσεων από το κράτος (Κωστής, 1986, σελ. 54-55,58, Κίοχος, Παπανικολάου, 2011, σελ. 181-182).

2.3.1 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Ο τρόπος λειτουργίας της στα πρώτα χρόνια της ίδρυσής της ήταν στενά συνδεδεμένος με αυτόν της Εθνικής Τράπεζας, τόσο που η «ανεξαρτησία» της ήταν αμφισβητήσιμη. Οι συναλλαγές της γίνονταν μέσω των υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας και των υπαλλήλων της, με σκοπό την ελαχιστοποίηση των λειτουργικών εξόδων της, κάτι που εκμεταλλεύτηκε η Εθνική αυξάνοντας την προσέλκυση καταθέσεων, αν και η Αγροτική είχε ευνοϊκότερους όρους. Επιπλέον, η Αγροτική Τράπεζα για την ίδρυση της είχε λάβει δάνειο από την Εθνική Τράπεζα, ενώ, αν και το διοικητικό της συμβούλιο ήταν διαφορετικό, ο επικεφαλής του ήταν ο υποδιοικητής της Εθνικής Τράπεζας. Οι συνεχείς παρεμβάσεις της κυβέρνησης στην Αγροτική Τράπεζα είχαν ως αποτέλεσμα τις συχνές αλλαγές των διοικητών της και τέλος, την απαλλαγή της από την κηδεμονία της Εθνικής Τράπεζας μετά από έντονες αντιπαραθέσεις της δεύτερης με την Τράπεζα της Ελλάδος (Κωστής, 1986, σελ. 59-60).

Η Αγροτική Τράπεζα δεν ενέπνεε εμπιστοσύνη στις αρχές της ίδρυσης της. Δύο κυρίαρχοι λόγοι που εξηγούν το γεγονός αυτό ήταν η αμφισβήτηση της ανεξαρτησίας της, καθώς και το ότι η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη και είχε επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αλλά και τον αγροτικό κλάδο της οικονομίας. Η πολιτική που εφάρμοσε η Αγροτική Τράπεζα δέχτηκε μεγάλη κριτική, διότι τα μέτρα που έλαβε δεν αρκούσαν για την επίλυση του προβλήματος, με κορύφωση την απόφαση που έλαβε για σημαντική μείωση των βραχυπρόθεσμων δανείων, η οποία οδήγησε στην όξυνση της αγροτικής κρίσης (Κωστής, 1986, σελ. 62).

2.4 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 29'

Κομβικό σημείο για την εξέλιξη του διεθνούς τραπεζικού συστήματος αποτέλεσε η χρηματιστηριακή κρίση του 1929 στην Αμερική. Οι επιπτώσεις του οικονομικού κράχ ήταν τεράστιες σε Αμερική και Ευρώπη. Υπολογίζεται ότι μόνο στις ΗΠΑ 1.616 τράπεζες πτώχευσαν, 12 εκατομμύρια άνθρωποι έμειναν άνεργοι, 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση, ενώ 23.000 άνθρωποι έδωσαν τέλος στη ζωή τους μέσα σε ένα χρόνο (Παπαβασιλείου, 2015).

Η κρίση πέρασε τον Ατλαντικό ωκεανό και άγγιξε και την Ευρώπη, καθώς αμερικανικά και ευρωπαϊκά κεφάλαια ήταν αλληλοεξαρτώμενα. Η οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο στηρίχτηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό στη συνεχή ροή κεφαλαίων από το Αμερικανικό κεφάλαιο. Μετά το ξέσπασμα της χρηματιστηριακής κρίσης, ακολούθησε αντίστροφη φορά και επαναπατρισμός κεφαλαίων για τη σταθεροποίηση της Αμερικανικής οικονομίας, αλλά και για κερδοσκοπικούς λόγους, καθώς μέρος του Ευρωπαϊκού κεφαλαίου επωφελήθηκε λόγω των υψηλών επιτοκίων του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης (Κωστής, 1986, σελ. 77).

2.4.1 ΤΟ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 1929 ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η Ελληνική οικονομία επηρεάστηκε έντονα από την μεγάλη παγκόσμια ύφεση που ακολούθησε, καθώς η μείωση των εισοδημάτων διεθνώς μείωσε την αγοραστική δυνατότητα των εργαζομένων. Σε συνδυασμό με την άμεση εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από τα αγροτικά προϊόντα, συρρικνώθηκαν και οι εξαγωγές των τελευταίων. Παράλληλα, σημειώθηκε σημαντική μείωση στις εισροές επενδυτικών, δανειακών και μεταναστευτικών κεφαλαίων, δεδομένου ότι υπήρχαν πολλοί Έλληνες μετανάστες στο εξωτερικό και κυρίως στην Αμερική. Το αποτέλεσμα ήταν η μεγάλη πτώση των τιμών στην εγχώρια αγορά και η στασιμότητα ή ακόμα και η μείωση σε ορισμένες περιπτώσεις της γεωργικής παραγωγής και του εισοδήματος (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 32-33).

Πολύ σύντομα, οι αρνητικές συνέπειες της κρίσης θα προσχωρήσουν και στον Ελληνικό βιομηχανικό τομέα. Οι ρυθμοί βιομηχανικής ανάπτυξης θα είναι πολύ πιο χαμηλοί για τα επόμενα 4 χρόνια και η απασχόληση θα μειωθεί δραστικά, με συνέπεια την κατακόρυφη αύξηση της ανεργίας (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 33-34).

Φυσικά, δεν μπορούσε να μείνει αμετάβλητο και το Εθνικό νόμισμα της Ελλάδας, η δραχμή, καθώς όλοι οι παραπάνω παράγοντες που επιδείνωσαν την ήδη ελλειμματική κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών σε συνδυασμό με την καχυποψία, αλλά και τις κερδοσκοπικές πιέσεις που δέχτηκε το νόμισμα, κλόνισαν την εμπιστοσύνη του κόσμου σε εκείνη. Η κυβέρνηση και η Τράπεζα της Ελλάδος ωστόσο, αρνήθηκαν να ακολουθήσουν την

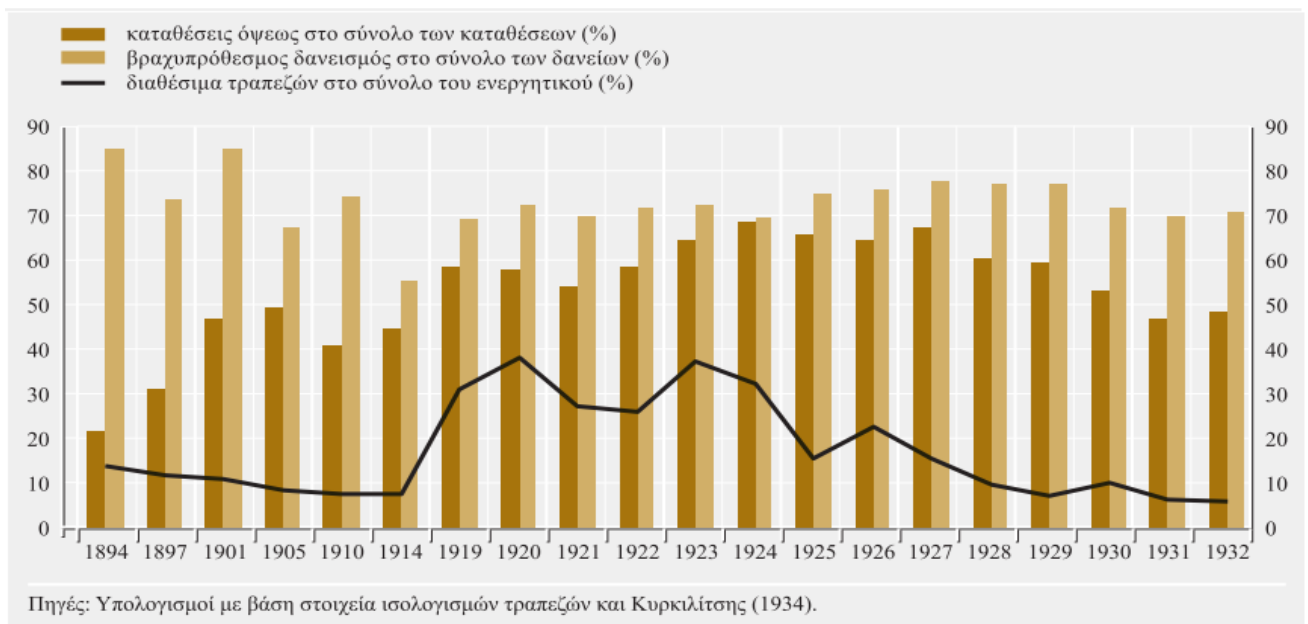
έξοδο από τον «χρυσό κανόνα», όπως έκανε η Μ. Βρετανία με την στερλίνα στις 21 Σεπτεμβρίου 1931. Θεώρησαν ασφαλές καταφύγιο τον χρυσό κανόνα και συνέδεσε τη δραχμή με το δολάριο, ενώ ταυτόχρονα επέβαλε αυστηρούς συναλλαγματικούς ελέγχους, σηματοδοτώντας την ανάλογη αναστολή μετατρεψιμότητας της δραχμής. Η υποτίμηση συνεχίστηκε προκαλώντας όλο και μεγαλύτερη απώλεια διαθεσίμων. Τελικά, επτά μήνες αργότερα, στις 27 Απριλίου 1932, η χώρα με την σειρά της εγκατέλειψε επισήμως τον κανόνα χρυσού και, στη συνέχεια, ακολούθησε ραγδαία υποτίμηση και χρεωκοπία (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 35).

2.4.2 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΗΘΗΚΕ

Κύρια αίτια της αποσταθεροποίησης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος αποτελούν η διεθνής οικονομική κρίση, σε συνδυασμό με τη σαθρή δόμηση του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα. Η φθορά του συστήματος υπήρχε λόγω της έλλειψης θεσμικού κανονιστικού-ρυθμιστικού πλαισίου μέχρι το 1928, όταν δημιουργήθηκε της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος (Κωστής, 1986, σελ. 108, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ.36).

Στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1920, η δραχμή δεχόταν έντονες πιέσεις λόγω της συνεχούς υποτίμησής της, διευκολύνοντας ωστόσο τις εμπορικές εξαγωγές και αποφέροντας μεγάλα κέρδη συναλλάγματος. Ωστόσο, προκαλούνταν η έντονη δυσπιστία των αποταμιευτών, οι οποίοι μεταστρέφονταν προς τις καταθέσεις όψεως με σκοπό την άμεση μετατροπή τους σε άλλο, ασφαλέστερο νόμισμα. Η αντίδραση των τραπεζών σε αυτή την τάση ήταν να μειώσουν τις μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις και πιστώσεις τους υπέρ βραχυπρόθεσμων δανείων και προεξοφλήσεων (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 36).

Καταθέσεις, δάνεια και διαθέσιμα συνόλου τραπεζών

Πίνακας 2.1 (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 37).

Το τραπεζικό σύστημα αποτελούταν από πολλές τοπικές και μικρές σε μέγεθος εργασιών εμπορικές τράπεζες, οι οποίες εκμεταλλεύονταν τα θεσμικά κενά, ενώ διέθεταν ανεπαρκή κεφάλαια και μηδαμινή οργανωτική δομή. Ωστόσο, χαρακτηριστικό της διάρθρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι η ολιγοπωλιακή συγκέντρωση και η επακόλουθη ανισότητα μεταξύ των εμπορικών τραπεζών ως προς το οικονομικό μέγεθος και την δυναμικότητά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι μόνο η Εθνική τράπεζα συγκέντρωνε το 45% των καταθέσεων. Επακόλουθο ήταν, μετά την κρίση, αλλά και λόγω της δημιουργίας θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου το 1928, ο αριθμός των τραπεζών να μειωθεί. Ένας μεγάλος αριθμός εμπορικών τραπεζών δεν κατάφερε να ανταπεξέλθει στις πιέσεις που δημιουργήθηκαν κατά την διάρκεια της κρίσης, τον ανταγωνισμό και τα ρυθμιστικά πλαίσια που ψηφιστήκαν και τέθηκαν σε εφαρμογή, με αποτέλεσμα να κηρύξουν εκούσια ή αναγκαστική εκκαθάριση και τελικά κάποιες να συγχωνευτούν. Παράλληλα, η μεγάλη κρίση του 1929 επέφερε ριζικές αλλαγές και βελτιώσεις του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα για δύο λόγους. Πρώτον, συνέχισαν να λειτουργούν οι περισσότεροι εύρωστες τράπεζες και δεύτερον, στον απόηχο της κρίσης, η κυβέρνηση έλαβε μέτρα πρόληψης για την αποφυγή νέων επεισοδίων (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 36).

Έτος (31/12)	Τοποθετήσεις 4 εμπ τραπ		Τοποθετήσεις ΕΤΕ		Καταθέσεις 4 εμπ. Τραπ		Καταθέσεις ΕΤΕ	
	Χιλιάδες Δρχ.	Δείκτης	Χιλιάδες Δρχ.	Δείκτης	Χιλιάδες Δρχ.	Δείκτης	Χιλιάδες Δρχ.	Δείκτης
1928	3.507.308	100	2.174.997	100	4.665.407	100	5.288.884	100
1929	3.479.699	99	3.125.270	144	4.736.447	102	6.210.852	117
1930	3.227.301	92	3.758.001	173	5.000.775	107	6.864.583	130
1931	2.848.682	81	4.108.306	189	4.109.842	88	7.473.195	141
1932	2.291.919	65	4.410.285	203	3.371.045	72	7.674.150	145

*οι 4 μεγάλες εμπορ τραπ είναι: Τράπεζα Αθηνών, Εμπορική, Λαϊκή, Ιονική

Πίνακας 2.2 (Κωστής, 1986, σελ. 64).

2.4.3 Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929

Η κρίση του 1929 έβγαλε στην επιφάνεια την σαθρή οικοδόμηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Πολλά τραπεζικά ιδρύματα δεν διέθεταν επαρκή ταμειακά διαθέσιμα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και να προχωρούν είτε σε εκούσια εκκαθάριση τους, είτε σε αναγκαστική. Επομένως, η ανάγκη για ριζική μεταρρύθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και εκσυγχρονισμό του θεωρούνταν επιτακτική. Ήδη από το 1929, ο υποδιοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμανουήλ Τσουδερός, έθεσε το ζήτημα συγκεντροποίησης των εμπορικών τραπεζών. Πιο συγκεκριμένα, ζητούσε την απορρόφηση των μικρών εμπορικών τραπεζών από μεγαλύτερες, με σκοπό να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες των πρώτων και να μπορέσει σταδιακά να σταθεροποιηθεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα (Κωστής 1986, σελ. 66, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 37).

Πρώτο κρούσμα ήταν η πτώχευση της Αγγλοαμερικανικής τράπεζας και λίγο αργότερα ακολούθησε η παύση πληρωμών της Τράπεζας Θεσσαλίας. Μετά από τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν η Τράπεζα Βιομηχανίας και η Τράπεζα Εθνικής Οικονομίας να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους (και κάτω από τον κίνδυνο της αλυσιδωτής κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος και της οικονομίας γενικότερα), η κυβέρνηση σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ελλάδος δημιουργούν ένα άτυπο συνδικάτο, με επικεφαλής αυτού του συνδικάτου, την Κεντρική και την Εθνική τράπεζα, οι οποίες βρίσκονταν σε πιο ευνοϊκή θέση. Η ανάθεση αυτού του καθήκοντος στις δύο αυτές τράπεζες είχε στόχο να προστατευτούν οι εμπορικές τράπεζες και οι επιχειρήσεις που αντιμετώπιζαν παρόμοια προβλήματα στις υποχρεώσεις τους, αλλά και η συγκράτηση των τιμών των μετοχών τους. Η

πτώχευση της Τράπεζας Βιομηχανίας ήταν εντελώς ανεπιθύμητη, καθώς είχε άμεση σχέση με μεγάλες βιομηχανίες και είχε μεγάλο μέγεθος και σημασία λόγω του νευραλγικού ρολού της στην ανάπτυξη της οικονομίας. Έτσι λοιπόν, ενώ η αντιμετώπισή της ήταν ιδιαίτερη από την Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά και την Εθνική Τράπεζα, λίγο καιρό αργότερα κήρυξε παύση πληρωμών, καθώς μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις της εποχής, την οποία πιστοδοτούσε η τράπεζα, πτώχευσε συμπαρασύροντάς την. Παράλληλα, με την εκούσια εκκαθάριση της Τράπεζας Βιομηχανίας ναυάγησε και μια μεγάλη προσπάθεια συγχώνευσης της με την Τράπεζα Λακωνίας και την Τράπεζα Ελληνικής Εμπορικής Πίστεως (Κωστής, 1986, σελ. 65-67).

Η πρώτη σημαντική συγχώνευση τραπεζών έγινε το 1927, κατά την οποία η Λαϊκή Τράπεζα (μητρική) απορροφά την Γενική Τράπεζα (θυγατρική), ενώ η πρώτη σημαντική και επιτυχής συγχώνευση μετά την κρίση πραγματοποιήθηκε με την απορρόφηση της Τράπεζας Ανατολής από την Εθνική Τράπεζα, το 1932. Τα επόμενα χρόνια η Ionian Bank Itb θα εξαγοράσει την Λαϊκή Τράπεζα, ενώ παράλληλα η Hambros Bank ενισχύει το ρόλο της στην Εμπορική Τράπεζα με την αγορά ενός μεγάλου πακέτου μετοχών της. Πρόεδρος του Δ.Σ. παραμένει ο Ι. Δροσόπουλος αντιπροσωπεύοντας τα συμφέροντα της Εθνικής Τράπεζας, αλλά και των Δανών τραπεζιτών του City (Κωστής, 1986, σελ. 67-68).

Μετά το πέρας της χρηματιστηριακής κρίσης του 1929, η Εθνική Τράπεζα κυριαρχεί πλήρως στην ελληνική χρηματαγορά, καθώς ελέγχει ένα πολύ μεγάλο τμήμα του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην επιθετική πολιτική που εφάρμοσε εναντίον των άλλων εμπορικών τραπεζών μετά την αφαίρεση του ρόλου της ως εκδοτικής τράπεζας. Σε αυτά τα πλαίσια, η Εθνική Τράπεζα ασκεί απόλυτο έλεγχο στην Εθνική Κτηματική Τράπεζα και έχει σημαντική συμμετοχή στην Αγροτική Τράπεζα. Η συμμετοχή αυτή οφείλεται σε δύο παράγοντες. Πρώτον, στα κεφάλαια που είχε διαθέσει για την λειτουργία της και δεύτερον, στην παρουσία αντιπροσώπων στο Διοικητικό Συμβούλιο της, κάτι που ίσχυε και για ακόμα τρεις εμπορικές τράπεζες: την Ελληνική Εμπορική Τράπεζα, την Εμπορική Τράπεζα και (με λιγότερη παρουσία αντιπροσώπων) την Λαϊκή Τράπεζα. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βγαίνοντας από την κρίση έχει ολιγοπωλιακό χαρακτήρα, καθώς ο ανταγωνισμός κινείται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Η Εθνική Τράπεζα είναι αυτή που έχει μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης, λόγω και της εύνοιας που έδειξε το κράτος και η Τράπεζας της Ελλάδος προς αυτήν. Η μεγαλύτερη ανταγωνίστρια της Εθνικής Τράπεζας τα προηγούμενα χρόνια, η Τράπεζα Αθηνών, παρακμάζει, όπως ακριβώς και το Γαλλικό κεφάλαιο, το οποίο και εκπροσωπείται από αυτήν στην Ελλάδα (Κωστής, 1986, σελ. 68-69).

Δείκτες ακαθάριστων κερδών των μεγάλων εμπορικών τραπεζών 1928-1933

Έτος	ΕΤΕ	Τράπεζα Αθηνών, Εμπορική και Λαϊκή
1928	100	100
1929	109,2	109,2
1930	117,2	100,5
1931	124,8	89,8
1932	117,8	80,7

Πίνακας 2.3 (Κωστής, 1986, σελ. 95-96).

Συμπερασματικά, η κρίση των ετών 1928-1932 λειτούργησε ως τροχοπέδη στις προσπάθειες της Τράπεζας της Ελλάδος για νομισματική εξυγίανση. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ο αναπροσανατολισμός των στόχων της στη νομισματική πολιτική που είχε σκοπό να ακολουθήσει. Ωστόσο, τα παραπάνω γεγονότα δεν την εμπόδισαν να εδραιωθεί ως «τράπεζα των τραπεζών» (Κωστής, 1986, σελ. 95-96).

2.4.4 Ο ΝΟΜΟΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η κρίση, παρά τον προαναφερθέντα αρνητικό της ρόλο ως προς τη νομισματική εξυγίανση, μακροπρόθεσμα μπορεί να ειπωθεί ότι έδρασε ως καταλύτης προς τη βελτίωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, σε συνδυασμό με το ρυθμιστικό πλαίσιο που θεσπίστηκε με την παράγραφο 15 του Νόμου 5076/1931 περί καθεστώτος λειτουργίας των Ανώνυμων Εταιρειών και Τραπεζών. Ο νόμος αυτός υποχρέωνε τις τράπεζες να λειτουργούν μόνο ως ανώνυμες εταιρείες ενώ έθετε και περιορισμούς στην ίδρυση πολυάριθμων Ανώνυμων Εταιρειών με ασήμαντα κεφάλαια. Οι εμπορικές τράπεζες ήταν υποχρεωμένες στην διατήρηση ορισμένου ποσοστού καταθέσεων σε δραχμές με την μορφή καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος ή ταμειακών διαθεσίμων. Η συγκεκριμένη ρύθμιση ήταν συμβατή με τις προτάσεις που είχε διατυπώσει ο Keynes στο βιβλίο του «A treatise on Money» (Κωστής, 1986 σελ. 108, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ. 38-41).

Πριν τη θέσπιση του παραπάνω ρυθμιστικού πλαισίου, οι εμπορικές τράπεζες συνήθιζαν να διατηρούν ένα μέρος των διαθεσίμων τους σε καταθέσεις όψεως στην Εθνική Τράπεζα, ενώ αυτή με την σειρά της σε ίδιες καταθέσεις στην κεντρική τράπεζα. Αυτή η τακτική είχε ως συνέπεια την διαστρέβλωση των διάφορων δεικτών ρευστότητας των εμπορικών τραπεζών και εμφάνιζε πλασματικές εκτιμήσεις της πραγματικής ρευστότητας τους συνολικά (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ.41).

Ο νόμος για τα υποχρεωτικά διαθέσιμα αποτέλεσε μια ουσιαστική και άμεση άσκηση νομισματικής πολιτικής από την μεριά της κυβέρνησης σε συνεργασία με την Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος. Εξανάγκασε τις εμπορικές τράπεζες να αυξήσουν την ταμειακή ρευστότητα τους, γεγονός που μείωνε αυτόματα τις καταθέσεις τους στην Εθνική Τράπεζα. Ακόμα, με αυτό το νόμο, μειώθηκε και το συνάλλαγμα που διατηρούσαν σε ξένο νόμισμα, το οποίο και αποτελούσε ένα σημαντικό ποσοστό του ταμείου τους. Παράλληλα, η Τράπεζα της Ελλάδος αποκτούσε κύρος, αφού ενισχυόταν από τα κεφάλαια (Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας, 2009, σελ.41).

2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤτΕ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΧΕΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Τον Μάιο του 1932, το ελληνικό κράτος αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις πληρωμές των εξωτερικών δανείων και κηρύσσει πτώχευση. Η Τράπεζα της Ελλάδος είχε αναλάβει σταθεροποιητικό ρόλο, προσαρμόζοντας τις πιστώσεις της ανάλογα με την ζήτηση και την πορεία της οικονομίας. Οι βασικοί στόχοι της ήταν ο έλεγχος και η τόνωση της οικονομίας υπό καθεστώς αντιπληθωρισμού, η πιστοδότηση της οικονομίας και ο έλεγχος του συναλλάγματος. Στο τέλος της δεκαετίας του '30 η Τράπεζα της Ελλάδας δείχνει να πατάει γερά στα πόδια της, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη στη χώρα, αλλά και σε διεθνές επίπεδο, καθώς το 1938 αποκτά το δικό της κτήριο στέγασης (μέχρι τότε συστεγαζόταν με την Εθνική Τράπεζα), ενώ το επόμενο έτος αντιμετώπισε με επιτυχία την προσωρινή κρίση που εκδηλώθηκε με τη μαζική ανάληψη καταθέσεων (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 24).

Τράπεζα της Ελλάδος: Ετήσια χρηματοοικονομικά αποτελέσματα, 1928-1941

Σε δισεκ. τρέχ. δρχ.					
Έτος	Έσοδα	Έξοδα	Κέρδη	Συμμετοχή Δημοσίου στα κέρδη	
1928	0,116	0,055	0,061	0,019	
1929	0,225	0,116	0,109	0,036	
1930	0,181	0,136	0,045	0,006	
1931	0,177	0,143	0,034	-	
1932	0,262	0,192	0,070	0,017	

1933	0,217	0,178	0,039	0,002
1934	0,207	0,168	0,039	0,003
1935	0,226	0,180	0,046	0,005
1936	0,249	0,186	0,063	0,014
1937	0,302	0,221	0,081	0,022
1938	0,358	0,242	0,116	0,039
1939	0,384	0,295	0,089	0,026
1940	0,422	0,334	0,088	0,026
1941	0,464	0,417	0,047	0,005
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις Διοικητή, διάφορα έτη.				

Πίνακας 2.4 (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 493)

2.6 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΚΗΝΙΚΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΗΞΗ ΤΟΥ ΄Β ΠΠ

Στις αρχές του 1941 η Ελλάδα βρίσκεται υπό την κατοχή των Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων, μέχρι 1945. Η τριπλή αυτή κατοχή, πέρα από την ανθρωπιστική κρίση που δημιούργησε για την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, επηρέασε την οικονομία σε μεγάλο βαθμό, καθώς τον πλούτο της χώρας τον μοιράζονταν οι κατακτητές της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι δόθηκε κατοχικό δάνειο στην Γερμανία και σε συνδυασμό με την χαμηλή παράγωγη, λόγω της κατάστασης που επικρατούσε στην χώρα από τις κατοχικές δυνάμεις, η οικονομία οδηγήθηκε σε υπερπληθωρισμό. Ήδη από το Δεκέμβριο του 1941, με πρωτοβουλία της βρετανικής κυβέρνησης δημιουργήθηκε διασυμμαχική επιτροπή, με σκοπό την καταγραφή των ζημιών που υπέστη η Ελλάδα κατά την διάρκεια του πολέμου και τη σχεδίαση των μεταπολεμικών αναγκών της. Η Ελλάδα εκπροσωπήθηκε στην επιτροπή από τον Κυριάκο Βαρβαρέσο, Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 34-36,143,145,159).

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ανέδειξε τις Συμμαχικές Δυνάμεις (ανάμεσα τους και την Ελλάδα), νικήτριες απέναντι στις Δυνάμεις του Άξονα. Στο νέο παγκόσμιο χάρτη, αναδύθηκαν οι νέες μεγάλες δυνάμεις, ΗΠΑ και Αγγλία από την μια μεριά και η Σοβιετική Ένωση από την άλλη. Οι ΗΠΑ και η Αγγλία ήταν διαχρονικά φιλικές δυνάμεις μεταξύ τους και κύριοι εκφραστές του φιλελεύθερου καπιταλισμού, ενώ η Σοβιετική Ένωση ένα ισχυρό

κράτος με σοσιαλιστική κατεύθυνση. Η Δύση καταφέρνει να έχει την Ελλάδα υπό την επιρροή της και κατ' επέκταση την οικονομία της (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 14).

Τον Ιούλιο του 1944, σε ένα θέρετρο στο New Hampshire των ΗΠΑ, το Bretton Woods, συναντήθηκαν οι αντιπροσωπείες των Συμμαχικών Δυνάμεων, με στόχο τον σχεδιασμό της μεταπολεμικής οικονομικής και τραπεζικής αρχιτεκτονικής, βασισμένης στις αρχές της ελεύθερης οικονομίας. Εκεί αποφασίστηκε η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, καθώς και η θέσπιση συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών με βάση το δολαρίο των ΗΠΑ, μέσω του οποίου γίνεται η μετατροπή των νομισμάτων σε χρυσό. Το 1947, ολοκληρώθηκε ο κύκλος σχεδιασμού της μεταπολεμικής οικονομίας με την υπογραφή της συμφωνίας για την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου, γνωστή ως Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 14-15).

Η Ευρώπη, μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί, ενώ οι παραγωγικές της δυνατότητες έχουν σε πολύ μεγάλο ποσοστό καταστραφεί, κάτι που ισχύει και για την Ελλάδα. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε μεγάλη ευκαιρία για την Αμερική ώστε να εδραιώσει τη θέση και την επιρροή της στην Ευρώπη. Σε αυτό το πλαίσιο, η Αμερική άδραξε την ευκαιρία και δημιούργησε ένα πακέτο βοήθειας για την ανασυγκρότηση της Ευρώπης, γνωστό ως σχέδιο Marshall, το οποίο έλαβε χώρα από το 1948 έως το 1951. Για το συντονισμό των κεφαλαίων του σχεδίου Marshall κρίθηκε σκόπιμο να δημιουργηθεί το 1948 ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (OEEC). Πολύ αργότερα, το 1961 ο οργανισμός αυτός θα μετεξελιχτεί σε Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ/OECD) (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 14-16, 174).

2.6.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα μετά τον πόλεμο και την κατοχή κάνει τον απολογισμό της. Ο πληθυσμός της έχει μειωθεί συνολικά κατά 415.300 κατοίκους, το 70% της γεωργικής παραγωγής έχει ελαττωθεί, όπως και το 82% της βιομηχανικής. Στην κτηνοτροφία, το 60% των ζώων σε σχέση με προπολεμικά έχει μειωθεί, η χωρητικότητα της ναυτιλίας έχει συρρικνωθεί κατά 78% και τα μεταφορικά μέσα κατά 72%. Τέλος, το 25% από τα ελληνικά δάση έχουν καταστραφεί (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 143-144).

Η νομισματική καταστροφή που επέφεραν οι κατακτητές ήταν τόσο μεγάλη που είχε χαθεί η εμπιστοσύνη προς τη δραχμή. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ στα πρώτα χρόνια της κατοχής κυκλοφορούσαν διαφορετικά νομίσματα (κατοχικό μάρκο, μεσογειακή δραχμή και λέβα), μετά από πιέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Ιούλιο του 1941, έγινε αποκλειστική

η κυκλοφορία της δραχμής. Η κυκλοφορία της αυξήθηκε κατά 36.000% από τον Οκτώβριο του 1939 έως τον Ιανουάριο του 1944. Η τιμή της χρυσής λίρας το 1944 έφτασε το 1,5 δισεκατομμύριο δραχμές, ενώ τον 1940 ήταν 1.000 δραχμές (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 143-144).

Παράλληλα με τις διεργασίες για το σχεδιασμό της μεταπολεμικής οικονομίας, είχε ήδη υπάρξει διακρατική συμφωνία μεταξύ της Αγγλίας και της Ελλάδας για τη σύναψη δανείου ύψους 10 εκατομμυρίων στερλινών. Η σύναψη αυτού του δανείου είχε σκοπό τη νομισματική σταθεροποίηση της Ελλάδας. Από την πλευρά της, η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να προβεί σε κάποιες μεταρρυθμίσεις στο ήδη υπάρχον δημοσιονομικό και τραπεζικό σύστημα της. Πιο συγκεκριμένα, προχώρησε σε πλήρη ανασυγκρότηση της δημοσιονομικής της διαχείρισης και στην σύνθεση μίας νομισματικής επιτροπής, η οποία θα ήταν υπεύθυνη για την διαχείριση της νομισματικής κυκλοφορίας. Η Νομισματική Επιτροπή δημιουργήθηκε το Μάρτιο του 1946 και αποτέλεσε μία αυτεξούσια αρχή με έδρα την Τράπεζα της Ελλάδος. Η διάρθρωση της αποτελούνταν από δύο μέλη της κυβέρνησης, το Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος και δύο ξένους εμπειρογνώμονες, έναν Αμερικάνο και έναν Άγγλο. Συνοπτικά, η Νομισματική Επιτροπή ήταν το κυρίαρχο όργανο άσκησης νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 37-38, 174,).

Την ίδια περίοδο, δημιουργήθηκε και η Επιτροπή Βιομηχανικών Πιστώσεων της Τράπεζας της Ελλάδος. Οι εργασίες της κινούνταν γύρω από την έγκριση της χορήγησης πιστώσεων σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες για την κάλυψη των αναγκών τους σε πρώτες ύλες, καύσιμα και μικροεπισκευές. Τα κύρια «εργαλεία» που χρησιμοποιήθηκαν για την παροχή πιστώσεων ήταν η προεξόφληση συναλλαγματικών ή γραμματίων τρίμηνης λήξης, ή ακόμα και μέσω ανοικτών λογαριασμών με εγγύηση παραπλήσιων γραμματίων. Οι πρώτες εμπορικές τράπεζες που πήραν άδεια για να χρηματοδοτούνται από την Τράπεζα της Ελλάδος με σκοπό να μπορούν να χορηγούν πιστώσεις ήταν η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Αθηνών, η Εμπορική Τράπεζα, η Λαϊκή Τράπεζα, η Ιονική Τράπεζα και η Βρετανογαλλική Τράπεζα. Τα όρια των χορηγήσεων καθορίζονταν από την Διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος και εγκρίνονταν από την Γενική Συνέλευσή της (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 167).

Τέλος, με την ένταξη την Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Ανασυγκρότησης, πιο γνωστό ως σχέδιο Marshall, θεσπίστηκε το νομοθετικό διάταγμα «Περί Έλεγχου της Πίστεως». Το συγκεκριμένο διάταγμα διαμορφώθηκε με συνεργασία της ελληνικής κυβέρνησης, της Νομισματικής Επιτροπής και της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής τον Απρίλη του 1948. Καθόριζε με πιο λεπτομερή τρόπο τις αρμοδιότητες της Νομισματικής Επιτροπής, ειδικά για τον έλεγχο της αγοράς συναλλάγματος, ώστε να περιοριστεί η κερδοσκοπία σε αυτόν τον τομέα (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 38).

2.6.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Η Νομισματική Επιτροπή σε συνδυασμό με την οικονομική βοήθεια της Αγγλίας το 1946 και των ΗΠΑ το 1948, διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο για την σταθεροποίηση των εμπορικών τραπεζών. Πιο συγκεκριμένα, οι εμπορικές τράπεζες αντιμετώπιζαν σοβαρό

πρόβλημα λόγω της έντονης δυσπιστίας του κόσμου ως προς την κατάθεση των αποταμιεύσεων του σε αυτές. Οι παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτό, ήταν ο αυξημένος κίνδυνος απαξίωσης των αποταμιεύσεων τους και η διοχέτευση αυτών στην μαύρη αγορά των χρυσών λιρών (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 162).

Τον Αύγουστο του 1948, η Νομισματική Επιτροπή όρισε το ποσοστό των υποχρεωτικών καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος στο 15% για την Εθνική Τράπεζα και στο 5% για όλες τις υπόλοιπες εμπορικές τράπεζες με σκοπό να ελεγχθεί η πληθωριστική κυκλοφορία. Το επόμενο έτος, το ποσοστό αυτό αυξήθηκε στο 22% για όλες τις εμπορικές τράπεζες, με τον ίδιο στόχο. Το 1950, αυξήθηκε στο 25% των υποχρεωτικών καταθέσεων όλων των εμπορικών τραπεζών για τις καταθέσεις όψεως και προθεσμίας των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και 12% των υπολοίπων καταθέσεων ταμειυτήριου και όψεως (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 39).

Το καλοκαίρι του 1950 ανατέθηκε από της Τράπεζα της Ελλάδος στον Delos C. Johns¹ να μελετήσει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Από αυτήν την μελέτη εξάχθηκαν δύο σημαντικά συμπεράσματα, τα οποία αποτέλεσαν τα κύρια θέματα της έκθεσης του. Πρώτον, παρατηρήθηκε σημαντικά χαμηλό ποσοστό αποταμιεύσεων στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος στην χώρα και δεύτερον, παρατηρήθηκε ότι η Τράπεζα της Ελλάδος κάλυπτε τα 2/3 του συνολικού τραπεζικού κεφαλαίου για τη χρηματοδότηση της οικονομίας στους τομείς της γεωργίας, του εμπορίου και της βιομηχανίας (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 40, 229-230).

Με βάση αυτά τα δύο συμπεράσματα και τις «λύσεις» που προτείνουν οι συγγραφείς της έκθεσης, στον Ελλαδικό χώρο πραγματοποιούνται κάποιες μεταρρυθμίσεις. Προκειμένου να αυξηθεί η συνεισφορά των εμπορικών τραπεζών στην χρηματοδότηση της οικονομίας από κεφάλαιά τους, προτάθηκε ο περιορισμός της πιστωτικής ενίσχυσής τους. Παράλληλα, έγιναν συζητήσεις για τη δημιουργία ενός οργάνου, εντός της Κεντρικής Τράπεζας, για την εποπτεία των εμπορικών τραπεζών (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 40, 230-231).

Μία νομοθετική ρύθμιση που πραγματοποιήθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1950 (Α.Ν 1611), καθόριζε την υποχρεωτική καταβολή των ταμειακών διαθέσιμων των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου στην Τράπεζα της Ελλάδος, τα οποία μέχρι και εκείνη την περίοδο καταβάλλονταν στις εμπορικές τράπεζες και κυρίως στην Εθνική Τράπεζα. Ακόμα, στις 27 Νοεμβρίου 1951, με τον ίδιο τρόπο εφαρμόστηκε ο νόμος 1665, «περί λειτουργίας και ελέγχου των τραπεζών», προσδίδοντας με αυτό τον τρόπο δύναμη στην Κεντρική Τράπεζα (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 229-230).

Επίσης, εφαρμόστηκε πολιτική συγχωνεύσεων, σύμφωνα με το Νόμο 2292/1953 «περί συγχωνεύσεων Ανώνυμων τραπεζιτικών Εταιρειών». Σκοπός του νόμου αυτού ήταν η

¹ Delos C. Johns : Αμερικανός εμπειρογνώμονας, αντιπρόεδρος της Federal Reserve Bank of Kansas City (Ψαλιδόπουλος 2014, σελ.40, 229)

επαναφορά του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας σε καλύτερη λειτουργία, μέσω της μείωσης των δανείων και τον περιορισμό γενικότερα του τραπεζικού επιτοκίου και κόστους. Βάσει αυτού του νόμου, πραγματοποιήθηκε συγχώνευση μεταξύ της Τράπεζας Αθηνών και της Εθνικής Τράπεζας. Τέλος, μια πρακτική που εφαρμόστηκε ήταν η παρουσίαση πιο θελκτικών επιτοκίων, διαφοροποιημένων ανάλογα με τη διάρκεια των καταθέσεων, με σκοπό την αύξησή τους (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 229, 230).

Γενικά, στις αρχές της δεκαετίας του '50 υλοποιήθηκαν οι μεταρρυθμίσεις που είχε υποδείξει με την έκθεση του ο D. Johns στο Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Σε αυτά τα πλαίσια, η πιστωτική πολιτική περιορίστηκε με απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής και υποχρέωσε τις εμπορικές τράπεζες να συμβάλλουν στην παροχή πιστώσεων στη βιομηχανία, με δικά τους κεφάλαια στο ύψος του 70% επί των συνολικών χορηγήσεων το 1953, ενώ το επόμενο έτος, στο 42,7% για το σύνολο των πιστώσεων στην οικονομία συνολικά. Παράλληλα, σε αυτό το διάστημα, συστάθηκε και η Γενική Επιθεώρηση Τραπεζών, ένα όργανο της Κεντρικής Τράπεζας υπεύθυνο για την εποπτεία των εμπορικών τραπεζών (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 39,239).

2.6.3 Ο ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Η οικονομία της χώρας μεταπολεμικά στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στο γεωργικό τομέα. Υπολογίζεται ότι στα μέσα της δεκαετίας του '50, το 50% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) προερχόταν από την γεωργία, η οποία κάλυπτε και το 30% της απασχόλησης. Η Τράπεζα της Ελλάδος για το λόγο αυτό διάθεσε σημαντικά ποσά των πιστώσεών της, είτε άμεσα, είτε έμμεσα μέσω της Αγροτικής Τράπεζας και της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας, για την πραγματοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων στον αγροτικό τομέα. Σταδιακά, κατά την διάρκεια της δεκαετίας, η Αγροτική Τράπεζα αύξανε συνεχώς τις πιστώσεις της προς τη γεωργία. Οι δανειακές χορηγήσεις στη γεωργική οικονομία διοχετεύονταν από την Τράπεζα της Ελλάδος μέσω την Αγροτικής Τράπεζας. Στα τέλη της δεκαετίας, το 85% των δανείων της Κεντρικής Τράπεζας διατίθενται στην Αγροτική για την ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ.238,239,241,244).

Στα επόμενα χρόνια, τα αιτήματα για απελευθέρωση της πιστοδότησης χωρίς περιορισμούς από τις εμπορικές τράπεζες προς όλες τις κατευθύνσεις (επενδυτικά και καταναλωτικά δάνεια) γίνονται πιο έντονα και απασχολούν την Κεντρική Τράπεζα. Λόγω του φαινομένου υπερδανεισμού που είχε εμφανιστεί στα τέλη του '50, η Κεντρική Τράπεζα δε μπορούσε να προχωρήσει σε τέτοιες κινήσεις και δημιουργήθηκε γι' αυτόν τον σκοπό η Κεντρική Υπηρεσία Παρακολούθησης Τραπεζικών Χορηγήσεων. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 γίνονται προσπάθειες πιστοδοτικής χαλάρωσης, κυρίως για τις βιομηχανίες και τις βιοτεχνίες. Ο συνδυασμός της πιστοδοτικής χαλάρωσης με την δημιουργία ορισμένων επενδυτικών τραπεζών (όπως η Τράπεζα Επενδύσεων το 1962 από την Εμπορική Τράπεζα, η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως, ένα χρόνο αργότερα, από την Εθνική Τράπεζα και η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως το 1964, από την συγχώνευση των Οργανισμών Τουριστικής Πίστεως, Χρηματοδοτήσεως

Οικονομικής Αναπτύξεως και Βιομηχανικής Αναπτύξεως) έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην δημιουργία μεγάλων βιομηχανικών εταιριών και την περαιτέρω ανάπτυξη του βιομηχανικού κλάδου (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 245, 43,225).

2.7 Η ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Οι σχέσεις που διαμορφώθηκαν μεταπολεμικά στην παγκόσμια οικονομία, όπως προαναφέραμε, σχημάτισαν μια νέα οικονομική αρχιτεκτονική. Η μετεξέλιξη αυτής της κατάστασης συνέβη με τη διεθνοποίηση του κεφαλαίου, κατά τη διάρκεια της εικοσαετίας από το 1960 έως το 1980. Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου στηρίχτηκε σε δύο βασικούς άξονες. Πρώτον, στην κυριαρχία του δολαρίου σε παγκόσμια κλίμακα και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες που καθορίζονταν με βάση αυτό και δεύτερον, στα θεσμικά πλαίσια που δημιουργήθηκαν και απελευθέρωσαν τη διακίνηση των εμπορευμάτων και των κεφαλαίων από τους δασμούς, από χώρα σε χώρα. Τέτοια διεθνή θεσμικά όργανα ήταν η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Σε περιφερειακή κλίμακα και συγκεκριμένα στην Ευρώπη, είχαν δημιουργηθεί ακόμα η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1957, η οποία ήταν μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα –Χάλυβα, που είχε δημιουργηθεί το 1951 και η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών το 1960, η οποία δημιουργήθηκε από τις χώρες που έμειναν εκτός της ΕΟΚ (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 15, Γιαννίτσης, 1982, σελ. 20-21).

Η διεθνοποίηση κεφαλαίου κινείται βάσει της λογικής του καπιταλιστικού συστήματος και της ελεύθερης αγοράς. Δίνει την δυνατότητα δραστηριότητας σε πολυεθνικές επιχειρήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο και περεταίρω επέκτασης του εμπορίου μέσω της έντασης μετακίνησης εμπορευμάτων και τεχνολογίας, καθώς και κεφαλαίου. Τέλος, δημιουργεί νέες κοινωνικές σχέσεις μέσω της αγοράς εργασίας σε παγκόσμια κλίμακα και της εξασφάλισης εισοδήματος με την μορφή της ιδιοποίησης της υπεραξίας (διεθνών ταξικών και παραγωγικών σχέσεων). Η διεθνοποίηση εκφράζεται μέσω των πολυεθνικών και των ξένων επενδύσεων που δημιουργούν, καθώς και την διεθνοποίηση παραγωγικών σχέσεων, αγορών και μισθολογικής εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Συνεπώς, δημιουργούνται και νέου τύπου σχέσεις μεταξύ χωρών, όχι πλέον με κύριο γνώμονα μόνο τις εμπορικές συναλλαγές, αλλά και την παραγωγική διαδικασία (Γιαννίτσης, 1982, σελ. 16-17).

Η σχέση της διεθνοποίησης του κεφαλαίου είναι αλληλένδετη με τη διεθνοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Το τραπεζικό σύστημα λειτουργεί συμπληρωματικά στις οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν. Με αυτό τον τρόπο, επεκτείνεται σε τρίτες χώρες, με σκοπό τη δημιουργία διεθνών αγορών χρηματικού κεφαλαίου και τη διακίνηση τους μέσα από ένα διεθνοποιημένο τραπεζικό σύστημα. Τα τραπεζικά κεφάλαια, τα οποία προέρχονται από τα παγκόσμια πλεονάσματα, διαχειρίζονται και διοχετεύονται στις εθνικές αγορές μέσω της ευρωαγοράς (Γιαννίτσης, 1982, σελ. 17-18).

2.7.1 ΕΥΡΩΑΓΟΡΑ

Η ευρωαγορά συνθέτει τμήματα της διεθνούς τραπεζικής και χρηματοδοτικής αγοράς. Η ευρωαγορά δίνει μια νέα πτυχή στη λήψη αποφάσεων όσον αφορά τους χρηματικούς πόρους (τη συγκέντρωση και τη διανομή τους). Η διαδικασία αυτή είχε ως συνέπεια τη μείωση της κρατικής κυριαρχίας, καθώς οι εποπτικοί μηχανισμοί του κράτους δεν μπορούσαν πλέον να ανταπεξέλθουν στον έλεγχο του όγκου και του πλήθους της διεθνούς διακίνησης κεφαλαίων. Σε ορισμένες περιπτώσεις χωρών, παρατηρείται η παροχή μερικών προνομίων ή ακόμα και φορολογικών απαλλαγών στις διεθνοποιημένες τραπεζικές εργασίες, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία Off shore εταιριών, όπως για παράδειγμα στην Ελβετία, τη Σιγκαπούρη και το Χονγκ Κονγκ. Παρόμοιες ελεύθερες ζώνες παρατηρήθηκε να δημιουργούνται το ίδιο διάστημα σε χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου για χαμηλό κόστος παραγωγής και μικρή φορολογία στο βιομηχανικό κλάδο (Γιαννίτσης, 1982, σελ 18-23).

2.7.2 ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διεθνοποίηση του τραπεζικού συστήματος επηρέασε, σε μεγάλο βαθμό, το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας, αλλά και την οικονομία της γενικότερα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σύσταση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς το 1965, με σκοπό την ανάπτυξη εναλλακτικής αναζήτησης μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων. Τα χρηματικά ποσά που εισήλθαν στην χώρα παρουσιάζουν τα γενικά χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο αυτά κινούνται σε διεθνές επίπεδο. Τα ποσά αυτά παρουσιάζονται στο πινάκα παρακάτω (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 247, Γιαννίτσης, 1982, σελ. 21).

	<u>Εκατομμύρια δολάρια.</u>			<u>%</u>		
	1947-60	1961-70	1971-80	1947-60	1961-70	1971-80
Κρατική βοήθεια κλπ	1.655	199	-	90,7	12,7	-
Ιδιωτικά επιχειρηματικά κεφάλαια	60	767	2.439	3,6	48,9	33,3
Δάνεια Δημοσίου -Κεντρικής Τράπεζας	104	602	4.893	5,7	38,4	66,7
Σύνολα	1.825	1.568	7.332	100	100	100

Πίνακας 2.5 Πηγή: Γιαννίτσης, (1982), σελ. 21.

Οι ξένες τράπεζες, οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν μεταπολεμικά στον Ελληνικό χώρο, το έκαναν με την μορφή υποκαταστημάτων ή με τη συμμετοχή τους (αγορά μετοχών) σε ήδη υπάρχουσες ελληνικές τράπεζες, κυρίως αναπτυξιακές. Η μόνη ξένη τράπεζα που είχε ιδρυθεί στην Ελλάδα κατά το διάστημα του μεσοπολέμου (συγκεκριμένα το 1921) και συνέχισε να λειτουργεί και μεταπολεμικά, ήταν η American Express, ενώ η Ionian Bank Ltd είχε αποσυρθεί και παραχώρησε την κυριότητα της Ιονικής Τράπεζας στην Εμπορική Τράπεζα, το 1957. Η First National City Bank έγινε η πρώτη ξένη τράπεζα που εγκαταστάθηκε στην χώρα μεταπολεμικά το 1964 (προκάτοχος της City Bank). Παράλληλα, αναπτύσσεται η συμμετοχή ξένων τραπεζών (κυρίως Αμερικάνικων, Ελβετικών, Γαλλικών και Γερμανικών) σε μία σειρά από πιστωτικούς και επενδυτικούς οργανισμούς, όπως η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως, η Τράπεζα Επενδύσεων, η Τράπεζα Αττικής, η Τράπεζα Πίστωσης, η Ελληνική Εταιρία Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου, η Ελληνική Εταιρία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων και η Διεθνική Εταιρία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (Γιαννίτσης, 1982, σελ. 59-60,63-64).

Κατά την διάρκεια της επταετίας 1967-1974, οι ξένες τράπεζες στην Ελλάδα αυξάνονται με γρήγορους ρυθμούς λόγω της ευνοϊκής μεταχείρισης που τύγχαναν για την φορολογία των κερδών τους με την ρύθμιση του Α.Ν 89/69, η οποία εντασσόταν στη νομισματική και πιστωτική πολιτική που εφαρμοζόταν, το λεγόμενο Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Αναπτύξεως (1968-1972) της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών. Ορισμένες από τις τράπεζες που αναπτύχθηκαν στον Ελλαδικό χώρο εκείνη την περίοδο, ήταν η Bank of America, η Continental Illinois και η Chase Manhattan. Παρόλα αυτά, ο ανταγωνισμός μεταξύ των ξένων τραπεζών ήταν ιδιαίτερα χαμηλός, αφού η Citibank συγκέντρωνε πάνω από το 1/3 των εργασιών όλων των ξένων τραπεζών (Γιαννίτσης, 1982, σελ. 73-74, 114, Ψαλιδόπουλος 2014, σελ. 250).

Έτος εγκατάστασης και αριθμός υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών στην Ελλάδα

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
AMEXCO	3	3	4	4	4	4	6	6	6	6	6
CITIBANK	1	2	2	3	4	5	5	5	5	6	6
B. AMERICA			1	1	1	2	3	3	3	3	3
Chase Manhattan			2	3	3	4	4	4	4	3	3
B. Nova Scotia				2	2	2	2	2	2	2	2
Continental Bank						1	1	2	3	3	3
First Nat. Bank Chicago						1	1	2	3	3	3
BIAO								1	1	1	1
Grindlays Bank									1	2	2
Williams and Glyn's									1	1	1
Westminster Bank									1	1	1
Algemene Bank (ABN)									2	2	2
ΣΥΝΟΛΟ	4	5	9	13	14	19	22	25	32	33	33

Πίνακας 2.6 (Γιαννίτσης, 1982, σελ.61).

2.7.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Η Νομισματική Επιτροπή ήταν υπεύθυνη για τους όρους της εγκατάστασης και της λειτουργίας των ξένων τραπεζών. Δεδομένου της νομισματικής κρίσης που είχε ξεσπάσει στις αρχές του '70 και την κατάρρευση των συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods, οι ξένες τράπεζες μπορούσαν να εισάγουν συνάλλαγμα και να στηρίξουν μακροπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Κατά συνέπεια, ο τρόπος λειτουργίας των ξένων τραπεζών είχε μερικές περαιτέρω διαφοροποιήσεις όσον αφορά στην πιστωτική πολιτική τους σε σχέση με τις ελληνικές τράπεζες, οι οποίες αποσκοπούσαν στην ανάγκη για συνάλλαγμα. Αναφορικά με τους όρους εγκατάστασης των ξένων τραπεζών, η Νομισματική Επιτροπή τις υποχρέωνε να καταβάλουν ένα ποσό σε συνάλλαγμα στην Τράπεζα της Ελλάδος, για κάθε ένα από τα υποκατάστημα που είχαν στον ελληνικό χώρο και για όλο το διάστημα που αυτό θα λειτουργούσε (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 44-45, 253, Γιαννίτσης, 1982, σελ. 114).

Ποσοστιαία συμμετοχή στο σύνολο 1976

	Ελληνικές εμπορικές τράπεζες	Ξένες τράπεζες
Καταθέσεις σε δραχμές	95%	5%
Καταθέσεις σε συνάλλαγμα	71,4%	28,6%

Πίνακας 2.6 (Γιαννίτσης, 1982, σελ. 102).

2.8 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1980-2007

Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ

Στις 28 Μαΐου 1979 υπογράφηκε συμφωνία για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), με εναρκτήρια ημερομηνία την 1η Ιανουαρίου 1981. Υποχρέωση της ήταν να τηρεί το δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 47).

Μέχρι τον Ιούνιο 1982, η Νομισματική Επιτροπή ήταν υπεύθυνη για τη νομισματική, πιστωτική και συναλλαγματική πολιτική και αποτελούσε κυβερνητικό όργανο από την μεταπολεμική εποχή. Ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος ήταν περιορισμένος στην εφαρμογή των αποφάσεων αυτής.

Η παραπάνω διαδικασία γινόταν όλο και πιο περίπλοκη, καθώς καθόριζε τα επιτόκια στο δανεισμό. Η Νομισματική Επιτροπή αντιμετώπιζε δυσκολίες και δημιουργούνταν διαμάχες με την Τράπεζα της Ελλάδος, με αποτέλεσμα την κατάργησή της. Με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, οι αρμοδιότητές της μεταβιβάζονται στην Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία προχωράει σε ριζικές αλλαγές και απελευθέρωση των επιτοκίων.

2.8.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Μέχρι το 1987 ο πληθωρισμός και τα δημοσιονομικά ελλείμματα ήταν σε υψηλά επίπεδα. Κύρια προβλήματα ήταν η δυσκολία να καθοριστούν τα επιτόκια καθώς και η δυσχέρεια στην χρηματοδότηση των προβληματικών επιχειρήσεων από την Κεντρική Τράπεζα. Επίσης, οι τράπεζες ήταν υποχρεωμένες να επενδύουν σε κρατικά ομόλογα και να χρηματοδοτούν δημόσιους οργανισμούς. Γι' αυτό το λόγο, δημιουργείται μια επιτροπή αναμόρφωσης και εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος, γνωστή ως «Επιτροπή Καρατζά», η οποία βασίζεται στην προγενέστερη έκθεση Χαρισσόπουλου (Νούλας, 2005, σελ. 223).

Πιο συγκεκριμένα η επιτροπή περιέχει τρεις φάσεις, με σκοπό τη μεταρρύθμιση των επιτοκίων και των πιστωτικών κανόνων.

Η πρώτη φάση αφορά την ανεξαρτητοποίηση των επιτοκίων των εμπορικών τραπεζών από την Τράπεζα της Ελλάδος. Παράλληλα, αποδεσμεύεται το πιστωτικό σύστημα από τις εμπορικές τράπεζες από την υποχρέωση υποστήριξης έργων κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα, τα οποία πλέον θα έπρεπε να επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό.

Η δεύτερη φάση επικεντρωνόταν στην ενεργοποίηση των δυνάμεων της αγοράς με σκοπό τον καθορισμό των επιτοκίων. Το γεγονός αυτό αφορούσε όλα τα επιτόκια, πλην των μακροπρόθεσμων που αφορούσαν βιοτεχνική και αγροτική δραστηριότητα.

Η τρίτη φάση αφορά τον καθορισμό της αγοράς ως τον κύριο προσδιοριστικό παράγοντα των επιτοκίων και της κατανομής των πόρων. Πρακτικά, θα ίσχυε ένα μοντέλο ελεύθερης αγοράς με απελευθέρωση όλων των επιτοκίων από τον έλεγχο της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η επιτροπή αυτή ακόμα, διαμορφώνει κατάλληλα το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, με σκοπό να ενθαρρυνθεί και να αντιμετωπισθεί ο διεθνής ανταγωνισμός με καινοτομίες και νέα προϊόντα. Τέλος, η επιτροπή υποχρέωσε τις τράπεζες να υιοθετήσουν σύγχρονες μεθόδους οικονομικής και λογιστικής πληροφόρησης και να εκσυγχρονίσουν τα λειτουργικά συστήματα, αλλά και να δημιουργηθούν νέες μεθόδους εποπτείας από την Τράπεζα της Ελλάδος, οι οποίες θα εστίαζαν στην κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα και την ποιότητα στοιχείων ενεργητικού (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 51).

Μετά την ολοκλήρωση όλων των σταδίων της έκθεσης Καρατζά, οι τράπεζες μπορούσαν να διαμορφώνουν ελεύθερα τα επιτόκια, να παρέχουν χρηματοδότηση και να επενδύουν όπου κρίνουν αναγκαίο, ως επιχειρηματικοί οργανισμοί. Τέλος, οι εμπορικές τράπεζες απαλλάχτηκαν από την υποχρέωση να χρηματοδοτούν τα δημόσια ελλείμματα.

2.8.2 Η ΣΥΘΗΚΗ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΝΕ

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 υπήρξαν νομισματικές κρίσεις. Η αποχώρηση της λιρέτας και της στερλίνας από τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, έθεσε σε αμφισβήτηση τις ικανότητες των κρατών να τηρούν τις υποχρεώσεις τους. Οι αρχηγοί των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιδίωκαν τη δημιουργία μιας νομισματικής επιτροπής, με σκοπό την επίτευξη πολιτικής σταθερότητας και χαμηλότερου κόστους συναλλαγών μεταξύ αυτών. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, συμμετείχαν οι παραπάνω στις διαδικασίες για την δημιουργία της νομισματικής ένωσης.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Οι πολιτικές αποφάσεις που ελήφθησαν το 1992 δρομολογούσαν τις διαδικασίες που επέτρεπαν στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ενταχθούν στην Οικονομική Νομισματική Ένωση το αργότερο μέχρι τον Ιανουάριο του 1999. Την ημερομηνία αυτή μεταβιβάστηκαν οι αρμοδιότητες του καθορισμού και της υλοποίησης της νομισματικής πιστωτικής πολιτικής, από τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών στα κοινοτικά πλέον όργανα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.

Η συνθήκη ορίζει τρία στάδια για την ολοκλήρωση της σύστασης της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης. Το πρώτο στάδιο έλαβε χώρα από την 1 Ιουλίου 1990 μέχρι το τέλος του 1993. Κατά το διάστημα αυτό άρθηκαν οι περιορισμοί στην κυκλοφορία χρήματος και οι χώρες κράτη μέλη του Ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος απελευθέρωσαν την κίνηση κεφαλαίων. Επίσης, ενισχύθηκε η συνεργασία των κεντρικών τραπεζών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος.

Το δεύτερο στάδιο ξεκίνησε αμέσως μετά, την 1^η Ιανουαρίου 1994. Την περίοδο αυτή, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο, το οποίο αποτέλεσε προπομπό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στόχος του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου ήταν η στενότερη συνεργασία κεντρικών τραπεζών διαφόρων χωρών-μελών και ο συντονισμός της νομισματικής πολιτικής όλων των κρατών μελών, τα οποία δεσμεύτηκαν να υιοθετήσουν πολιτικές, ώστε να αποφύγουν τα υπερβολικά ελλείμματα στους εθνικούς προϋπολογισμούς και να διατηρούν σε σταθερά επίπεδα την οικονομία.

Το τρίτο στάδιο, το οποίο αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου 1999 καθορίζεται από τα αυστηρότερα κριτήρια της συνθήκης του Μάαστριχτ. Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες ανάμεσα στα εθνικά νομίσματα καθορίστηκαν αμετάκλητα. Ακόμα, ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, της οποίας της μεταβιβάστηκε η άσκηση κοινής νομισματικής πολιτικής και ήταν εκείνη που εξέδωσε το κοινό νόμισμα, το ευρώ.

Παράλληλα, για την ολοκλήρωση της ONE, τα κράτη μέλη έπρεπε να πληρούν τα λεγόμενα «κριτήρια σύγκλισης», τα οποία αφορούσαν κάποιες μακροοικονομικές προϋποθέσεις.

Τα «κριτήρια σύγκλισης» είναι πέντε και παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

Το πρώτο κριτήριο είναι «Το κριτήριο σταθερότητας των τιμών». Αυτό το κριτήριο καθορίζει ότι το ύψος του πληθωρισμού δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 1,5% του αντίστοιχου μέσου επιπέδου των τριών χωρών με τον χαμηλότερο πληθωρισμό.

Το δεύτερο κριτήριο είναι «το κριτήριο του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού». Σύμφωνα με αυτό το κριτήριο ο κρατικός προϋπολογισμός δεν θα έπρεπε να υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, εκτός και αν η υπέρβαση του οφείλεται σε εξωγενείς και προσωρινές καταστάσεις.

Τρίτο κριτήριο είναι «το κριτήριο του δημόσιου χρέους», σύμφωνα με το οποίο το δημόσιο χρέος δεν θα έπρεπε να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ.

«Το κριτήριο των επιτοκίων» αφορά τα μακροπρόθεσμα επιτόκια, τα οποία δεν θα έπρεπε να υπερβαίνουν κατά ποσοστό μεγαλύτερο από 2% του αντίστοιχου μέσου όρου των τριών χωρών με τα χαμηλότερα επιτόκια.

Τέλος, «το κριτήριο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του νομίσματος κάθε χώρας». Η κάθε χώρα θα έπρεπε να έχει ενταχθεί στο μηχανισμό σταθερών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος και να μην έχει υποτιμηθεί μέσα σε 2 χρόνια πριν την ένταξη.

Την 1η Μαΐου 1998 γεννιέται η Οικονομική Νομισματική Ένωση και αποφασίζεται σε επίπεδο κυβερνήσεων και αρχηγών κρατών ότι 11 κράτη μέλη πληρούν τις προϋποθέσεις για ενιαίο νόμισμα από 1^η Ιανουαρίου 1999. Ελλάδα, Αγγλία, Δανία και Σουηδία μένουν εκτός λόγω πολιτικών και συνταγματικών επιφυλάξεων. Η Οικονομική Νομισματική Ένωση και η σταδιακή χρήση του κοινού νομίσματος άρχισε την 1^η Ιανουαρίου 1999 και ολοκληρώθηκε την 1^η Ιανουαρίου 2002. Οι τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγκάστηκαν να αντιμετωπίσουν σημαντικές αλλαγές. Η νέα πραγματικότητα με τη μετάβαση στο ευρώ και την ένταξη στην ΟΝΕ, θα επιφέρουν αλλαγές μεγάλου κόστους και συρρίκνωση του κύκλου εργασιών των τραπεζών, αλλά ταυτόχρονα δημιουργούν και ανταγωνιστικές συνθήκες (Χαρδούβελης, 2003, σελ. 1).

Την ίδια περίοδο επικρατούν δύο τάσεις. Πρώτον, πραγματοποιήθηκαν εξαγορές και συγχωνεύσεις τραπεζών με σκοπό τη δημιουργία μεγάλων χρηματοοικονομικών ομίλων, ώστε να μπορούν να ανταγωνίζονται και να συμβαδίζουν με τους αντίστοιχους διεθνείς ομίλους. Δεύτερον, ενισχύθηκε ο ρόλος των μικρότερων τραπεζών, ώστε να είναι σύγχρονες και ευέλικτες με συγκεκριμένο φάσμα δραστηριοτήτων και υπηρεσιών (Χαρδούβελης, 2003, σελ. 1).

2.8.3 Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το 1997 οι συνεχείς πιέσεις στη δραχμή έφεραν αύξηση επιτοκίων. Η Τράπεζα της Ελλάδος ξεκινά την προετοιμασία για την ένταξη του νομίσματος στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών όπου και υποτιμήθηκε. Παράλληλα, έγινε αίτηση για ένταξη στην Οικονομική Νομισματική Ένωση, η οποία τελικά εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2000. Ενώ η Ελλάδα άργησε να μπει στην ευρωζώνη ως 12ο μέλος καθώς δεν πληρούσε τα «κριτήρια σύγκλισης», μετά από προσπάθειες κατάφερε και νοικοκύρεψε τα δημόσια οικονομικά της, μειώνοντας τον πληθωρισμό και τελικά εντάχθηκε στην Οικονομική Νομισματική Ένωση και συμμετείχε στην μετάβαση στο ευρώ μαζί με τους υπόλοιπους εταίρους. Πιο συγκεκριμένα, το χρονικό διάστημα 1997 - 1999 μείωσε το δημόσιο έλλειμμα από 4,2% σε 1,9% του ΑΕΠ και τον πληθωρισμό από 5,4% σε 2,1% (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 56, Χαρδούβελης, 2003, σελ. 1).

Από 1^η Ιανουαρίου 2002 είχαμε την σταδιακή απόσυρση του νομίσματος της δραχμής και παράλληλα την αντικατάστασή του από τραπεζογραμμάτια και κέρματα του ευρώ. Η μετάβαση στο νέο νόμισμα έφερε μεγάλες αλλαγές και σοβαρές επιπτώσεις στον τραπεζικό κλάδο. Οι αλλαγές και η ενημέρωση των λογιστικών και πληροφοριακών συστημάτων, καθώς και των ΑΤΜ προκάλεσε αρκετά μεγάλο κόστος. Υπήρξε έντονος κίνδυνος συρρίκνωσης του κύκλου εργασιών, συνεπώς και μείωση των κερδών, των ελληνικών τραπεζών και η ανάγκη για διαμόρφωση και αντιμετώπιση ήταν άμεση. Αυτή η νέα κατάσταση έφερε επίσης ένα νέο πρόβλημα, τον ανταγωνισμό με τις υπόλοιπες τράπεζες της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, εγκατεστημένες η όχι στην Ελλάδα. Οι ξένες τράπεζες είχαν την δυνατότητα να προσφέρουν πιο ελκυστικά πακέτα δανειοδότησης και παροχής υπηρεσιών σε μεγάλες επιχειρήσεις.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας 1994-2004 υλοποιήθηκαν 34 εξαγορές και συγχωνεύσεις εμπορικών τραπεζών, ενώ ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων έμεινε περίπου στα ίδια επίπεδα, στην ευρωζώνη ο αριθμός μειώθηκε κατά 48%. Γενικά ο αριθμός των τραπεζών είναι μικρός σε σχέση με την ευρωζώνη, αλλά στην Ελλάδα το 1995 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση υποκαταστημάτων. Παράλληλα, παρατηρείται επενδυτική τάση Ελλήνων επιχειρηματιών και επέκταση των ελληνικών τραπεζών στην Νοτιανατολική Ευρώπη. Οι ελληνικές τράπεζες δραστηριοποιήθηκαν κυρίως στα Βαλκάνια μέσω δημιουργίας υποκαταστημάτων, αλλά και συμμετοχών σε ήδη υπάρχουσες τράπεζες. Η κίνηση είχε μεγάλο κόστος, αλλά αναμενόταν να αποτελέσει εν τέλει σημαντική πηγή κερδοφορίας, καθώς οι οικονομίες των χωρών αυτών αναμενόταν να συγκλίνουν δυναμικά με τη δυτική Ευρώπη και υπήρχαν συζητήσεις για την μετέπειτα ένταξη μερικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Χαρδούβελης, 2006, σελ. 3, Χαρδούβελης, 2003, σελ. 1).

Παρουσία ελληνικών τραπεζών στην Νοτιανατολική Ευρώπη

Χώρα	Ελληνικοί τραπεζικοί Όμιλοι	Μορφή Παρουσίας	Αριθμός Μονάδων	Προσωπικό
Αλβανία	2	Θυγατρικές	9	156
	2	Υποκαταστήματα	9	103
Αρμενία	1	Θυγατρικές	1	31
Βουλγαρία	3	Θυγατρικές	267	3.670
	3	Υποκαταστήματα	5	112
Γεωργία	1	Θυγατρικές	1	26
Κύπρος	3	Θυγατρικές	63	980
	2	Υποκαταστήματα	2	10
ΠΓΔΜ	2	Θυγατρικές	104	1.527
Ρουμανία	5	Θυγατρικές	147	4.127
	1	Υποκαταστήματα	1	39
Σερβία	2	Υποκαταστήματα	5	20
Τουρκία	1	Θυγατρικές	2	30
	1	Γραφεία Αντιπροσωπείας	1	

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 2.7 (Τομπούδη, 2004, σελ.105).

ΔΙΚΤΥΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΤΗ Ν.Α ΕΥΡΩΠΗ (Στοιχεία 2004)						
ΤΡΑΠΕΖΑ	ΧΩΡΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	ΚΑΤ/ΤΑ-ΥΠΟΚ/ΤΑ	ΚΑΤ/ΤΑ-ΥΠΟΚ/ΤΑ ΜΗΤΡΙΚΗΣ	Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα
Εθνική	Βουλγαρία	United Bulgarian Bank AD	99,9%	109	1	Eteba Bulgaria SA
	Ρουμανία	Banka Romaneasca SA	90,9%	28	1	Eteba Romania SA
	Π.Γ.Δ.Μ	Stopanska Banka AD- Skopje	71,2%	48		
	Σερβία				15	
	Αλβανία				6	
	Τουρκία				1	
Alpha Bank	Π.Γ.Δ.Μ	Alpha Bank AD Skopje	100,0%	7		
	Ρουμανία	Alpha Bank Romania	96,4%*	19		Alpha Leasing Romania SA
						Alpha Finance Romania SA
						Alpha Insurance Romania SA
	Σερβία	Jubanka AD Βελιγραδίου	88,6%**	90	3	
	Αλβανία				8	
	Βουλγαρία				3	

Εμπορική	Βουλγαρία	Emporiki Bank- Bulgaria EAD	100,0%	6		
	Αλβανία	Emporiki Bank- Albania SA	100,0%	1		
	Ρουμανία	Emporiki Bank- Romania SA	98,5%	6		
Πειραιώς	Ρουμανία	Piraeus Bank Romania	99,9%	14		
	Αλβανία	Tirana Bank IBC	83,9%	22		
	Βουλγαρία				13	
Εγνατία	Ρουμανία	Egnatia Bank (Romania) SA	99,0%	1		
Novabank	Τουρκία	BankEuropa	100,0%	12		
Πηγή: Τράπεζες						
* Το 2005η Alpha Bank αύξησε το % συμμετοχής της σε 99,9%						
** Η σύμβαση για την αγορά της Σερβικής τραπεζής υπεγράφη την 26 Ιανουαρίου 2005.						
*** Απόκτηση του 62,3% της τράπεζας Nacionalna Stedionica-banka (2005).						

Πίνακας 2.8 (Χαρδούβελης, 2006, σελ. 17).

Παρόλη την ανάπτυξη τους οι τράπεζες στην Ελλάδα παρέμεναν μικρές σε σχέση με τις αντίστοιχες στο εξωτερικό. Εκείνη την εποχή είναι αντικείμενο ευρύτερης συζήτησης ο ανταγωνισμός με την ευρωζώνη χωρίς να επηρεάζεται ο ανταγωνισμός εντός της χώρας. Σε αυτά τα πλαίσια, υπήρξε προσπάθεια συγχώνευσης της Εθνικής τράπεζας με την Alpha Bank. Η ανακοίνωση έγινε τον Οκτώβριο του 2001 στην οποία αναφέρεται ότι η Εθνική Τράπεζα, και η Alpha Bank –οι δύο μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες στην Ελλάδα- θα εκκινούσαν τις διαδικασίες για συγχώνευση. Η συγχώνευση αυτή αναμενόταν να δημιουργήσει έναν κολοσσό, έναν μεγάλο όμιλο τόσο για τα ελληνικά δεδομένα, αλλά και για τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι κύριες διαφωνίες των δύο τραπεζών επικεντρώνονται στην περαιτέρω απομάκρυνση της Εθνικής από το δημόσιο τομέα, αλλά και τη συμμετοχή του δημοσίου μετά τη συγχώνευση και τον καταμερισμό θέσεων εργασίας της νέας τράπεζας. Τον

Ιανουάριο του 2002 ανακοινώθηκε η οριστική παύση των προσπαθειών για συγχώνευση τους μετά από την άρνηση της Alpha Bank να καλύψει το 40% των θέσεων εργασίας και το υπόλοιπο 60% από την Εθνική Τράπεζα (Χαρδούβελης, 2006, σελ. 4).

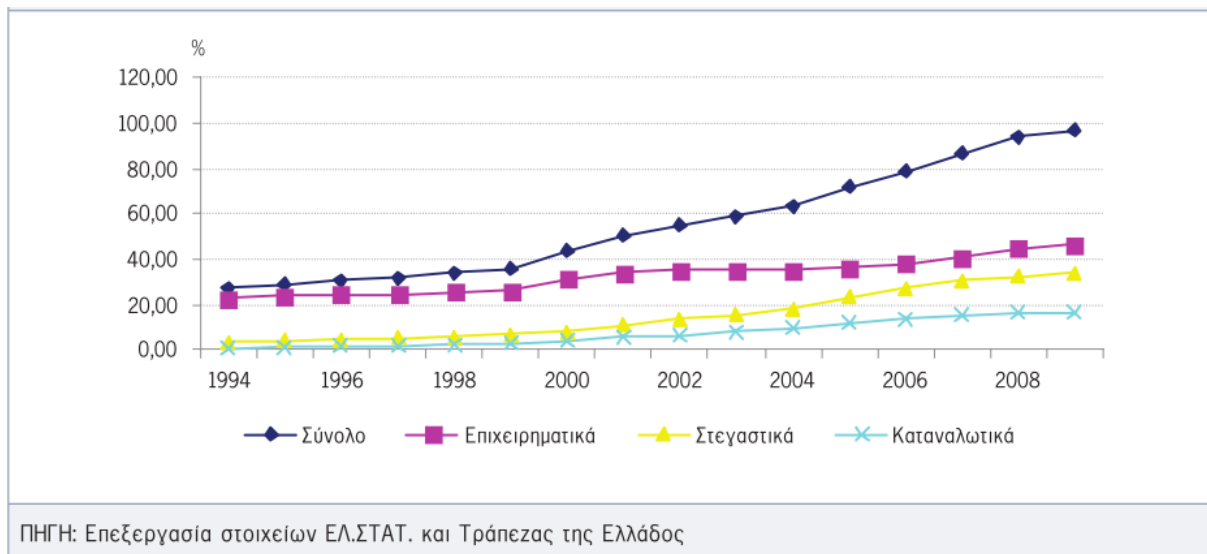
Συγγωνεύσεις και εξαγορές τραπεζών στην Ελλάδα περίοδος 1991-2003

Έτος	Αγοράστρια Τράπεζα	Αποκτηθείσα Τράπεζα
1991	Όμιλος Επενδυτών	Τράπεζα Πειραιώς
1993	Hanwa First Investment	Τράπεζα Αθηνών
1996	Eurobank	Interbank
1997	Εθνική Κτηματική Τράπεζα Ελλάδος	Εθνική Στεγαστική Τράπεζα
	Τράπεζα Πειραιώς	Δίκτυο Ελλάδος της Chase Manhattan
1998	Τράπεζα Πειραιώς	Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης Credit Lyonnaise Grece Τράπεζα Χίου
	Eurobank	Τράπεζα Αθηνών Τράπεζα Κρήτης
	Εγνατία Τράπεζα	Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος
	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος
1999	Τράπεζα Πειραιώς	Δίκτυο Ελλάδος της National Westminster
	Alpha Τράπεζα Πίστewος	Ιονική Τράπεζα
	Τέλεσις Χρηματιστηριακή	Δωρική Τράπεζα
	Eurobank	Τράπεζα Εργασίας
2001	Eurobank- Ergasias	Τέλεσις Επενδύσεων
	Marfin ΑΕΠΕΥ	Πειραιώς Prime
	First Business Bank	Δίκτυο Ελλάδος της Nova Scotia
2002	Τράπεζα Πειραιώς	ΕΤΒΑ
	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	ΕΤΕΒΑ
	ASPIS Bank	ABN- Amro
2003	Marfin Bank	Επενδυτική Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 2.9 (Τομπούδη, 2004, σελ. 104).

Κατά την περίοδο 2001-2008, κατά την οποία η Ελλάδα αποτελεί μέλος του Ευρωσυστήματος, η οικονομία της αναπτύχθηκε με υψηλούς ρυθμούς πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο για 8 συνεχή χρόνια με φθίνοντα ρυθμό μέχρι το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007. Η μείωση των επιτοκίων δανεισμού είχε συνέπεια την είσοδο της χώρας σε ένα κύκλο εξωτερικού δανεισμού, εισαγωγών και κατανάλωσης. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα την ίδια περίοδο φαινόταν να έχει ωριμάσει και εξυγιανθεί. Ωστόσο, το ερώτημα ήταν κατά πόσο θα συνεχίσει να αναπτύσσεται και αν η οικονομία θα φτάσει σε σημείο κορεσμού. Επίσης, για πάνω από μια δεκαετία το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ελλάδα δεν είχε περάσει περίοδο ύφεσης και προφανώς δεν είχε αναπτύξει αντανακλαστικά στη διαχείριση κινδύνων (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 57).

Τραπεζικά δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα (ποσοστό % ΑΕΠ)

Πίνακας 2.10 (Eurostat).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2007: ΑΠΟ ΤΙΣ ΗΠΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 2007 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 είναι μία από τις μεγαλύτερες κρίσεις της σύγχρονης παγκόσμιας ιστορίας. Οι επιπτώσεις της ήταν και είναι ιδιαίτερα σοβαρές με δύο κυριότερες την μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την αύξηση της ανεργίας. Η κρίση αυτή ξεκίνησε στα μέσα του 2007 στις ΗΠΑ και επηρέασε ολόκληρο τον κόσμο από το Σεπτέμβριο του 2008 (Ψαλιδόπουλος, 2014, σελ. 430).

Η χρηματοπιστωτική κρίση προκλήθηκε το 2007 στις ΗΠΑ από την τεράστια χρήση ενυπόθηκων δανείων και οδήγησε σε σημαντική αναταραχή και αβεβαιότητα σε ολόκληρο το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η πηγή των προβλημάτων προήλθε από την ανάληψη υπερβολικών κινδύνων που σχετίζονται με τα διαρκή χαμηλά επιτόκια και την επιθυμία των επενδυτών να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 383).

Τα αίτια της κρίσης όμως, έχουν τη ρίζα τους από το 2000, οπότε και τα επιτόκια στις ΗΠΑ είχαν προκαλέσει αύξηση της ζήτησης του αριθμού των στεγαστικών δανείων για την αγορά ακινήτων, με αποτέλεσμα την ταχεία αύξηση των τιμών τους. Βέβαια, η κρίση του 2007 ξεκίνησε από την παροχή ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων με υψηλό πιστωτικό κίνδυνο σε επισφαλείς πελάτες, οι οποίοι στη συνέχεια δεν μπορούσαν να αποπληρώσουν τα δάνειά τους, με αποτέλεσμα οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί να αντιμετωπίσουν τεράστια προβλήματα ρευστότητας. Ακόμη και λίγα χρόνια πριν το ξέσπασμα της κρίσης, οι τράπεζες αξιολογούσαν τους πελάτες όχι τόσο με αντικειμενικά κριτήρια, αλλά με προσωπικές εκτιμήσεις και με τις εκάστοτε οικονομικές συγκυρίες (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 383).

Η ζήτηση για οικιστικά/στεγαστικά ακίνητα στις ΗΠΑ χαρακτηριζόταν από μια γενική απελευθέρωση των κριτηρίων για την αξιολόγηση των δανειστών. Είναι γεγονός ότι χορηγήθηκαν δάνεια σε δανειολήπτες με χαμηλή ή κακή πιστοληπτική ικανότητα. Τα ενυπόθηκα σηματοδεύτηκαν από τα χαμηλά αρχικά επιτόκια, τα οποία αυξήθηκαν σημαντικά μετά από την αρχική περίοδο, με αποτέλεσμα να γίνουν πολύ ελκυστικά στους καταναλωτές. Τα δάνεια αυτά αυξήθηκαν γρήγορα ως απάντηση σε αυτήν την ανάπτυξη, όπως επίσης και η τιτλοποίηση στεγαστικών δανείων. Ωστόσο κατά την περίοδο 2006 – 2007, τα επιτόκια αυξήθηκαν και οι τιμές των οικιστικών ακινήτων στις ΗΠΑ μειώθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού ήταν πολλοί οφειλέτες υψηλού πιστοληπτικού κινδύνου, που δεν μπορούσαν να αναχρηματοδοτήσουν τις υποθήκες των δανείων τους όπως έκαναν στο παρελθόν και βρέθηκαν αντιμέτωποι με την αποπληρωμή ενός πολύ υψηλότερου δανείου σε σχέση με το αρχικό (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 384).

Αυτός ο ανεξέλεγκτος δανεισμός με το συγκεκριμένο τρόπο που έγινε, οδήγησε στη δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου στις ΗΠΑ. Η κρίση των δανείων υψηλού κινδύνου σύντομα μετατράπηκε σε μια παγκόσμια κρίση ρευστότητας και στην έλλειψη εμπιστοσύνης από τους επενδυτές προς τις τράπεζες, αλλά και μεταξύ των

ίδιων των τραπεζών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η τιτλοποίηση στεγαστικών δανείων προκάλεσε την μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου που συνδέεται με αυξημένο κίνδυνο σε όλες τις αγορές του κόσμου. Όταν ξέσπασε η κρίση κανείς δεν ήξερε την πραγματική θέση των κινδύνων που συνδεόταν με τις κινητές αξίες. Αυτή η αβεβαιότητα σχετικά με το μέγεθος και τη θέση του κινδύνου ρευστότητας και τους περιορισμούς προκάλεσε μεγάλη ανησυχία μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, η έλλειψη μιας δευτερογενούς αγοράς για ορισμένες κινητές αξίες ανάγκασε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναπροσαρμόσουν την αξία των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων τους. Ορισμένες τράπεζες επίσης, αναγκάστηκαν να προβούν σε σημαντικές διαγραφές στους ισολογισμούς τους. Υπήρχε ο κίνδυνος ότι η μείωση της ρευστότητας που προκαλείται από την αβεβαιότητα στην αγορά, θα οδηγήσει σε μείωση της διαθεσιμότητας πιστώσεων. Αυτό συνέβη στις ΗΠΑ και κατά επέκταση στην Ευρωπαϊκή αγορά (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 384).

Η τρέχουσα οικονομική κρίση επηρέασε σε πολύ μεγάλο βαθμό τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως τις χώρες του Νότου. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι αιτίες και οι συνθήκες της οικονομικής κρίσης διαφέρουν από χώρα σε χώρα και ανά χρονική περίοδο. Η παγκόσμια αυτή κρίση αποδεικνύει ότι ακόμη και οι πολύ ισχυρές οικονομίες, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ΗΠΑ δεν είναι ικανές να τις αντιμετωπίσουν. Έχουν γίνει τεράστιες προσπάθειες από πλευράς κυβερνήσεων, αλλά και πολιτών για να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της χρηματοπιστωτικής κρίσης και των επιπτώσεων της, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

Το θεσμικό-ρυθμιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαχείριση της χρηματοπιστωτικής κρίσης έχει θεσπιστεί βασιζόμενο στα υπάρχοντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στις τρέχουσες διαδικασίες τους.

Σύμφωνα με τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ενιαία πολιτική βασίζεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των κρατικών εγγυήσεων, της δημόσιας ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών και των κρατικών δαπανών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για να παρέχουν ρευστότητα στις αγορές, μειώνοντας το επιτόκιο της ΕΚΤ σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα.

3.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η κρίση μεταφέρθηκε στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με σημαντική καθυστέρηση, αλλά και με περιορισμένες επιπτώσεις σε σύγκριση με τα τραπεζικά συστήματα των περισσότερων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο βασικός λόγος είναι ότι η στρατηγική των ελληνικών τραπεζών είχε εστιάσει τα τελευταία χρόνια στην λιανική τραπεζική και όχι στην επενδυτική τραπεζική. Γι' αυτόν τον λόγο, δεν είχαν στο χαρτοφυλάκιό τους τοξικά ομόλογα, όπως οι τράπεζες του εξωτερικού και επομένως, οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν υποχρεωμένες να καταγράψουν ζημιές στις λογιστικές καταστάσεις τους από τέτοια ομόλογα, όπως συνέβη με την περίπτωση άλλων Ευρωπαϊκών τραπεζών. Άλλωστε, οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν λόγο να επενδύσουν σε τέτοιου είδους ομόλογα, καθώς η ανάπτυξή τους κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών βασίστηκε κατά κύριο λόγο, στην επέκταση της δραστηριότητάς τους στη στεγαστική και τη

καταναλωτική πίστη, η οποία απελευθερώθηκε στην Ελλάδα την ίδια εποχή που ξένες τράπεζες άρχισαν να επενδύουν σε αυτά τα ομόλογα λόγω έλλειψης άλλων πηγών κερδοφορίας (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 388).

Επίσης, οι ελληνικές τράπεζες διέθεταν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια και ήταν θωρακισμένες απέναντι στους κινδύνους που προέκυψαν με αποτέλεσμα να είναι ασφαλείς και οι καταθέτες τους. Η φερεγγυότητα των ελληνικών τραπεζών δεν κινδύνευσε από αυτήν την κρίση, διότι δεν υπήρχαν οι διάυλοι για τη μετάδοση των προβλημάτων που προέκυψαν από τις χώρες που επλήγησαν κατά κύριο λόγο από την κρίση, στην Ελλάδα. Ο μοναδικός διάυλος που αφορούσε και την Ελλάδα ήταν η αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε στη διατραπεζική αγορά, η οποία δεν είναι ελληνική, αλλά πανευρωπαϊκή. Στο σημείο αυτό πρέπει επίσης να επισημανθεί, ότι εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από τη διατραπεζική αγορά για την άντληση ρευστότητας υπήρχε, αλλά ήταν περιορισμένη (Λαγογερίδης, 2010, σελ. 40).

Σε γενικές γραμμές, οι τράπεζες χρησιμοποιούν τέσσερις πηγές δανεισμού για την άντληση ρευστότητας, μέσω της οποίας προβαίνουν στο δανεισμό επιχειρήσεων και νοικοκυριών:

1. τις καταθέσεις του αποταμιευτικού κοινού,
2. τις καταθέσεις από τη διατραπεζική αγορά, δηλαδή από άλλες τράπεζες που έχουν πλεονάζουσα ρευστότητα
3. την έκδοση ομολόγων, και
4. το δανεισμό από τη νομισματική τους αρχή, δηλαδή στην περίπτωση των ελληνικών τραπεζών, όπως και σε όλα τα κράτη μέλη της ευρωζώνης από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Η βασική πηγή δανεισμού των ελληνικών τραπεζών ήταν οι καταθέσεις του αποταμιευτικού κοινού. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, το κόστος δανεισμού των τραπεζών αυξήθηκε και αυτό είχε αναπόφευκτα επιπτώσεις στο επιτόκιο δανεισμού νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Η ανεπαρκής εποπτεία και το ατελές κανονιστικό πλαίσιο, ως προς την κεφαλαιακή επάρκεια και την ρευστότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων, η εκτίναξη των spread των προθεσμιακών καταθέσεων (η διαφορά μεταξύ της απόδοσης των καταθέσεων και του κόστους προσέλκυσης αυτών), η αλόγιστη χρήση δανειακών κεφαλαίων των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, ήταν μερικά από τα προβλήματα που συνέβαλαν στην σημερινή οικονομική εικόνα της Ελλάδας.

Μετά τον γενικό περιορισμό της χρηματοδότησης από την πλευρά των τραπεζών, η έλλειψη ρευστότητας της διατραπεζικής αγοράς σταδιακά μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία, οδηγώντας τις ελληνικές τράπεζες να παρουσιάσουν το 2009 σημαντική μείωση των προ φόρων κερδών τους της τάξης του 93,7%, σε σχέση με το 2008 (Καρτάλη Δέσποινα, 2013, σελ. 38).

Η πρόσφατη σχετικά χρηματοπιστωτική κρίση είχε κλονίσει συθέμελα τη σταθερότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και κατέστησε επιτακτική την ανάγκη

ολοκληρωμένης διερεύνησης για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, προς αποφυγή μελλοντικών κρίσεων αλλά και αντιμετώπιση της ήδη υπάρχουσας.

Ήδη από το 2005 σημειώνονται μεγάλες εξελίξεις στο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος, στη λειτουργία και εποπτεία των κεφαλαιαγορών, στα θέματα προστασίας καταναλωτή, τόσο σε διεθνές, κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών συμμετέχει σε διαβούλευση με την Τράπεζα της Ελλάδος και αυτή κατ' επέκταση με τα πιστωτικά ιδρύματα, για την εφαρμογή του νέου πλαισίου περί κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, καθώς επίσης ξεκινάει συζητήσεις περί του Σχεδίου Νόμου για θέματα κεφαλαιαγοράς, περί λειτουργίας και εποπτείας των κεφαλαιαγορών και των χρηματαγορών. Το ίδιο διάστημα, οι ελληνικές τράπεζες συμμετέχουν στην προσπάθεια διαμόρφωσης του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ (SEPA).

Το 2010 κρίση συνεχίζει να μεγεθύνεται και η ελληνική οικονομία συνεχίζει να περνά μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο. Η δημοσιονομική εκτροπή των τελευταίων ετών οδήγησε στην εκτίναξη του ασφάλιστρου κινδύνου δανεισμού του ελληνικού δημοσίου σε πρωτοφανή επίπεδα, δημιουργώντας ασφυκτικές συνθήκες, οι οποίες επέβαλαν την προσφυγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ο μηχανισμός αυτός θα εξασφάλιζε την πλήρη κάλυψη των δανειακών αναγκών της χώρας μεσοπρόθεσμα μέχρι τουλάχιστον το τέλος του έτους 2015, οπότε και η πολιτική ηγεσία ευελπιστούσε στην έξοδο της τρύκαας από την χώρα, στο σύνολό της. Στόχος ήταν με την αποχώρηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) από την Ελλάδα και μετά το πέρας του Μνημονίου, να έχει διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του χρέους και να έχει επιτευχθεί η διάσωση της Ελλάδας από ενδεχόμενη χρεοκοπία στην παρούσα περίοδο, αλλά και στο μέλλον.

3.2.1 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ

Το κύριο βάρος της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είναι το υψηλό δημόσιο χρέος. Η μεταβολή στο χρέος είναι μεγάλη σε διεθνές επίπεδο διότι η χρηματοοικονομική κρίση προξένησε την παρέμβαση των αρχών με πακέτα διάσωσης, μείωσε τα φορολογικά έσοδα, αλλά και ανάγκασε τις κυβερνήσεις σε επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι σε τέσσερα μόνον χρόνια, από το τέλος του 2007 έως το τέλος του 2011, το χρέος στις Η.Π.Α. αυξάνεται κατά 37,2 μονάδες του ΑΕΠ, στο Ηνωμένο Βασίλειο 38,0 μονάδες και στην Ελλάδα 43,8 μονάδες (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, 2009, σελ. 6).

Στην Ευρωζώνη, η ένταση του δημοσιονομικού ελλείμματος συσχετιζόταν με ορισμένες χώρες και όχι στο σύνολό της. Η Ελλάδα, ωστόσο, ξεχώριζε από τις υπόλοιπες χώρες. Από τον Οκτωβρίου του 2009, θεωρούταν ως η πλέον επικίνδυνη χώρα. Αντίθετα, η Γερμανία ήταν σταθερά η λιγότερο επικίνδυνη. Έως και τον Απρίλιο του 2010, η εικόνα των υπόλοιπων χωρών δεν επιδεινώνεται σημαντικά, παρά για λίγο στις αρχές Φεβρουαρίου του επόμενου έτους, όταν μεταφέρθηκαν στο προσκήνιο ανησυχίες σχετικά με τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους σε πολλές χώρες. Η μεγάλη επιδείνωση ξεκινάει από τα τέλη Απριλίου, όταν αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση ότι η Ελλάδα βαίνει προς χρεοκοπία και ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα προκαλούσε αναταράξεις και σε πολλές άλλες χώρες της Ευρωζώνης, πιθανόν

μέσω της έκθεσης των τραπεζών τους σε ελληνικά κρατικά ομόλογα (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 6, Περιστέρης, 2013, σελ. 103).

Επιπλέον, παρατηρείται ότι σε όλο το χρονικό διάστημα από τον Σεπτέμβριο του 2009 έως και τον Φεβρουάριο του 2011, αν και τα ελληνικά ασφάλιστρα ήταν τα υψηλότερα και οι διακυμάνσεις τους μεγαλύτερες, η κατεύθυνση των αυξομειώσεών τους ήταν στην πλειοψηφία τους κοινή με την κατεύθυνση των υπολοίπων. Αυτό σημαίνει ότι κοινοί παράγοντες επηρέαζαν τα ασφάλιστρα στις ευρωπαϊκές χώρες, αλλά με διαφορετική ένταση. Η τύχη της Ελλάδος είναι στο μυαλό των αγορών άμεσα συνδεδεμένη με την τύχη της Ευρωζώνης.

Η στασιμότητα και η ύφεση στην Ευρώπη το 2008, δεν επηρέασε αμέσως την Ελλάδα. Το 2008, η Ευρωζώνη είχε ανάπτυξη 0,4%, ενώ η Ελλάδα εξακολουθούσε να παρουσιάζει έναν σχετικά ικανοποιητικό ρυθμό 1,3%. Η Ελλάδα είχε μια αρκετά κλειστή οικονομία και δεν είχε τραπεζικά προβλήματα, όπως οι υπόλοιπες οικονομίες της δυτικής Ευρώπης. Γι' αυτό το λόγο, δεν επηρεάστηκε αμέσως. Από τις αρχές του 2008, όμως, ήταν εμφανές ότι αν η διεθνής οικονομία χειροτέρευε, η κρίση επεκτάθηκε και στην Ελλάδα με αποτέλεσμα, η Ελλάδα να βρίσκεται σε καθεστώς επιτήρησης από τους δανειστές της. Όσο η ύφεση στην Ευρώπη και τον κόσμο συνέχισε να βαθαίνει, οι ελληνικές εξαγωγές επηρεάστηκαν στο τελευταίο τρίμηνο του 2008 μαζί με τις εξαγωγές όλων των υπολοίπων χωρών. Έτσι, το 2009 βρήκε την Ευρωζώνη να συρρικνώνεται κατά -4,1% και την Ελλάδα κατά -2,3%. Η μικρότερη πτώση του 2009 στην Ελλάδα από την Ευρωζώνη δείχνει ότι και το 2009 η σύγκλιση του ελληνικού βιοτικού επιπέδου προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο συνεχίστηκε για 14η χρονιά. Από το 2010 όμως, ξεκινάει μια νέα εποχή απόκλισης στο βιοτικό επίπεδο, αφού η ευρωπαϊκή οικονομία σταθεροποιήθηκε και ανέκαμψε, ενώ η ελληνική επιδεινώθηκε και το μέλλον της παραμένει αβέβαιο (Eurostat, Ελστατ).

Η κρίση ανέδειξε τις προϋπάρχουσες μεγάλες μακροοικονομικές ανισοροπίες και διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, όπως το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και την οργανωτική ανεπάρκεια του κράτους. Οι ανισοροπίες αυτές γίνονται εμφανείς στο έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και το δημοσιονομικό έλλειμμα. Γίνονται εμφανείς και στο υψηλό δημόσιο και εξωτερικό χρέος, που αποτελούν τη διαχρονική συσσώρευση των αντίστοιχων ετήσιων ελλειμμάτων.

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας ήταν ελλειμματικό δηλαδή, η αγορά αγαθών και υπηρεσιών από το εξωτερικό ήταν μεγαλύτερη από την πώληση και την παροχή υπηρεσιών στους ξένους. Η ελληνική οικονομία δεν έχει τη δυνατότητα να παράγει ανταγωνιστικά αγαθά και υπηρεσίες. Ως αποτέλεσμα, το εξωτερικό χρέος της χώρας είχε αυξηθεί από 94% του ΑΕΠ στο τέλος του 2003 στο 184% στο τρίτο τρίμηνο του 2010.

Το δημοσιονομικό πρόβλημα είναι ακόμα πιο εμφανές. Στο χρονικό διάστημα από την είσοδο της στη ζώνη του ευρώ έως το 2008, και παρά την ισχυρή ανάπτυξη και το ευνοϊκό μακροοικονομικό περιβάλλον, η Ελλάδα δεν κατάφερε ποτέ να περιορίσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα κάτω από το όριο του 3% του ΑΕΠ. Κάθε χρόνο η Ελλάδα ανελλιπώς είχε έλλειμμα στο ισοζύγιό της, ακόμα και το 1999, που ήταν το έτος αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας για πιθανή είσοδό της στην Ευρωζώνη. Είναι μια στατιστική απεικόνιση της τότε δημοσιονομικής κατάστασης που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και τους τότε κανόνες της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας.

Το 2008 και το 2009 η δημοσιονομική κατάσταση στην Ελλάδα επιδεινώθηκε σημαντικά. Ενώ πριν από το 2008, οι δαπάνες σπάνια ξεπερνούσαν το 45% του ΑΕΠ (ακόμα και τη εποχή των Ολυμπιακών Αγώνων), παρατηρείται μια πολύ μεγάλη εκτίναξή τους το

2008 και το 2009. Την ίδια περίοδο, ελλείμματα χαρακτηρίζουν και το σύνολο της Ευρωζώνης, αλλά όχι τόσο μεγάλα. Η επιδείνωση στην Ευρωζώνη του 2008 και του 2009 είναι σαφώς μικρότερη από την αντίστοιχη στην Ελλάδα και αυτό παρά το γεγονός ότι η ύφεση εκεί ήταν μεγαλύτερη από την ύφεση στην Ελλάδα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίοδος πριν την ένταξη στην Ευρωζώνη. Εκείνη την περίοδο, η Ελλάδα δεν κατάφερε να μειώσει τις δαπάνες της, αλλά αύξησε τα έσοδα της. Αντίθετα, στις υπόλοιπες χώρες μειώθηκαν κυρίως οι δαπάνες (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 6).

3.2.2 ΠΟΡΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Όλες αυτές οι αρνητικές εξελίξεις δεν θα μπορούσαν να μην έχουν επιπτώσεις τόσο στις μετοχές του τραπεζικού κλάδου, όσο και των λοιπών κλάδων στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Κυρίως λόγω της αβεβαιότητας που κυριάρχησε όλο αυτό το καιρό σχετικά με την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, υπήρξε έντονη πτώση των τιμών του τραπεζικού κλάδου, το οποίο οδήγησε σε πτώση της χρηματιστηριακής αξίας του συνόλου των εισηγμένων ελληνικών εμπορικών τραπεζών. Οι εξελίξεις αυτές οφείλονται κυρίως στις πιέσεις που δέχονται οι ελληνικές τράπεζες στην ρευστότητα τους, αλλά και στην κερδοφορία τους εξαιτίας της εγχώριας οικονομικής κατάστασης. Μέχρι και το 2008, το σύνολο των εισηγμένων τραπεζών στο ΧΑ παρουσίαζαν ικανοποιητική πορεία με τους δείκτες τους να εμφανίζουν σταδιακή άνοδο. Βλέπουμε ότι μεγαλύτερη άνοδο είχε η Τράπεζα Πειραιώς και μικρότερη η Αγροτική Τράπεζα. Μετά το 2009 παρατηρούμε ότι το σύνολο των τραπεζικών δεικτών εμφανίζει μεγάλη πτώση που ορισμένες φορές φτάνει κάτω του 80%.

3.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

3.3.1 ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα μέτρα που ελήφθησαν από την ελληνική κυβέρνηση στο πλαίσιο αντιμετώπισης της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα αφορούσαν:

1. Την ενίσχυση της ρευστότητας. Το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας ύψους είκοσι οκτώ δισεκατομμυρίων ευρώ. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δεν ήταν πρόγραμμα διάσωσης τραπεζών, αλλά ενίσχυσης της οικονομίας, μέσω των τραπεζών. Το πρόγραμμα δεν αφορούσε την παροχή μετρητών από το κράτος προς τις τράπεζες, αλλά συνδυασμό ομολόγων και εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στο τέλος του 2009, το ποσοστό

αξιοποίησης των μέτρων ενίσχυσης από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα που κυμάνθηκε τελικά στο 33,6% για το σύνολο των μέτρων και είναι μικρότερο σε σχέση με το ποσοστό αξιοποίησης των αντίστοιχων μέτρων ενίσχυσης τόσο στη ζώνη του ευρώ (43%), όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 κρατών-μελών (40%).

2. Την εγγύηση των καταθέσεων. Τα μέτρα που ελήφθησαν αφορούν κυρίως την ενίσχυση του ελληνικού συστήματος εγγύησης καταθέσεων και αποτελούν σε μεγάλο βαθμό ενσωμάτωση κοινοτικών διατάξεων. Ειδικότερα, το όριο της αποζημίωσης των καταθέσεων από είκοσι χιλιάδες ανήλθε σε εκατό χιλιάδες ευρώ.

(Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010, σελ. 77).

3.3.2 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα εισήλθε στη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση με αυξανόμενο κίνδυνο ρευστότητας, ως συνέπεια της επεκτατικής πιστωτικής πολιτικής που ακολούθησε και ενισχύθηκε λόγω και των χαμηλών επιτοκίων, τα οποία επικράτησαν μετά την είσοδο της χώρας στην ευρωζώνη. Οι αιτίες των ισχυρών πιέσεων που ασκήθηκαν από το 2008 στην κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών εντοπίζονται, στην προηγούμενη απελευθέρωση της καταναλωτικής και της στεγαστικής πίστης, ως συνέπεια της ολικής άρσης των περιορισμών, στην άσκηση πιστωτικής πολιτικής από τις τράπεζες και την παράλληλη έλλειψη κατάλληλων εποπτικών εργαλείων διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου.

Ο Ν.3723/2008, λειτουργώντας ως πρώτο στάδιο ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών, ανέδειξε τις μέχρι τότε ανάγκες των Τραπεζών για τη συνέχιση άντληση ρευστότητας από εξωτερικές πηγές και για τη διασφάλιση ανθεκτικής κεφαλαιακής επάρκειας (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 10).

Δύο χρονιά μετά, με την ενεργοποίηση του προγράμματος στήριξης από την Ε.Ε., την Ε.Κ.Τ. και το Δ.Ν.Τ., η Ελληνική οικονομία προσπάθησε να αντιμετωπίσει τα σοβαρά προβλήματα αναχρηματοδότησης του δημοσίου χρέους της. Τα προβλήματα αυτά συνδέονταν με τις συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής της ικανότητας από τους οίκους αξιολόγησης, την έλλειψη ρευστότητας και τη μειωμένη εμπιστοσύνη που επικρατούσε στη διατραπεζική αγορά, ως προέκταση της παγκόσμιας κρίσης.

Οι ζημιές προ φόρων των ελληνικών τραπεζών είχαν φτάσει περίπου στα 37 δισεκατομμύρια ευρώ, εξαιτίας των αναλήψεων των καταθέσεων, της συμμετοχής τους στο PSI και της αποτίμησης των ομολόγων του Δημοσίου βάσει της τρέχουσας αξίας τους. Το θετικό αυτής της κατάστασης, είναι ότι το Ελληνικό Δημόσιο επωφελείται σημαντικά, διότι μειώνεται το δημόσιο χρέος της χώρας και επίσης, υπάρχουν ελαφρύνσεις για μελλοντικές πληρωμές τόκων. Οι ζημιές αυτές, που προέκυψαν από το «κούρεμα» των ομολόγων του

Ελληνικού Δημοσίου, θα καλυφθούν από την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Αξίζει να αναφερθεί ότι, χωρίς την επίπτωση του PSI, καθώς και του κουρέματος των ομολόγων, η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών και ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας θα ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα, παρά τη βαθιά πολυετή ύφεση και το σημαντικό ύψος των προβλέψεων που ανέλαβαν έναντι επισφαλών δανείων.

Το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών στόχευε στην επαναφορά του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας των βιώσιμων τραπεζών, στα επίπεδα που ήταν πριν το «κούρεμα» των κρατικών ομολόγων, δηλαδή στο 9% ή και υψηλότερα έως το Σεπτέμβριο του 2012. Ο δείκτης αυτός τον Ιούλιο του 2013 θα έπρεπε να έχει φτάσει τουλάχιστον στο 10%. Η ανάκτηση του τραπεζικού συστήματος ήταν πολύ σημαντική, καθώς μετά από μια μεγάλη δημοσιονομική ή συναλλαγματική κρίση, το τραπεζικό σύστημα της χώρας είναι αυτό που θα κάνει δυνατή την επιστροφή της χώρας σε θετικούς και βιώσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 12).

Με αυτά τα δεδομένα στον τραπεζικό κλάδο, η χώρα οδηγήθηκε το 2012 σε ένα δεύτερο πρόγραμμα χρηματοδοτικής στήριξης, που ως βασικά συστατικά περιλαμβάνει:

α) τη ριζική αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους (PSI) που κατείχε ο ιδιωτικός τομέας και τα ασφαλιστικά ταμεία και την ανάγκη περαιτέρω κεφαλαιακών ενισχύσεων προς τις συστημικές τράπεζες (από 10 σε 50 δις €)

β) την περαιτέρω υπαγωγή της οικονομίας σε ένα βίαιο μηχανισμό εσωτερικής υποτίμησης μισθών, με στόχο την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητάς της.

Αν το πρόγραμμα αυτό επιτύγχανε, τότε το εγχώριο τραπεζικό σύστημα θα βρισκόταν σε βιώσιμα επίπεδα και θα μπορούσε να παρέχει στους πελάτες του μεγαλύτερη ασφάλεια και εμπιστοσύνη σχετικά με τις καταθέσεις τους. Αυτός θα ήταν ένα σημαντικός λόγος για την επιστροφή μέρους των καταθέσεων που είχαν την τελευταία τριετία αποσυρθεί από το τραπεζικό σύστημα, καθώς επίσης και για τη μείωση της εξάρτησης των τραπεζών από τα έκτακτα μέτρα παροχής ρευστότητας του Ευρωσυστήματος.

Για την επίτευξη αυτού του προγράμματος, σημαντικό βήμα ήταν η εξασφάλιση και η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στο τραπεζικό σύστημα της χώρας, έτσι ώστε να βελτιωθεί το επενδυτικό κλίμα και να διατηρηθεί ο επενδυτικός χαρακτήρας των ελληνικών τραπεζών. Η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων μαζί με την ενίσχυση της εποπτείας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και του αναπτυξιακού ρόλου του τραπεζικού συστήματος στο νέο περιβάλλον, θα συνέβαλλαν αποτελεσματικά στην επανάκτηση της εμπιστοσύνης των καταθετών, ώστε να αποκατασταθεί η βασική λειτουργία της χρηματοδότησης της οικονομίας, καθώς και στη θωράκιση του συστήματος για τυχόν μελλοντικές κρίσεις.

Η διετής περίπου διάρκεια της ανακεφαλαιοποίησης και της δραστηκής αναδιάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, συνέβαλε αρνητικά στη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας, συντελώντας περαιτέρω στη διατήρηση ενός δυσμενούς επιχειρηματικού κλίματος, εν μέσω μάλιστα μιας πρωτοφανούς μείωσης του εγχώριου προϊόντος.

Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών έγινε με βάση τον διαχωρισμό τους σε «συστημικές» και «μη συστημικές» τράπεζες. Ο διαχωρισμός αυτός προήλθε από μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδας, η οποία εκπονήθηκε τον Μάρτιο του 2012. Κύριο στοιχείο για τον χαρακτηρισμό μιας τράπεζας ως «συστημική» αποτέλεσε η διαπίστωση ότι η θέση της είναι τέτοια όπου σε περίπτωση κατάρρευσης της θα επηρεάσει το σύνολο του πιστωτικού

συστήματος της χώρας αλλά και της οικονομίας της γενικότερα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 88).

Οι τράπεζες οι οποίες χαρακτηρίστηκαν «συστημικές» ήταν η Εθνική Τράπεζα, η Alpha Bank, η Eurobank και η Τράπεζα Πειραιώς. Οι παραπάνω τράπεζες κρίθηκαν κατάλληλες βάσει του Μνημονίου Συνεννόησης τον Δεκέμβρη του 2012, για δημόσια στήριξη και ανακεφαλαιοποίηση με συμμετοχή των κεφαλαίων του μνημονίου μέσου του κράτους, αλλά θα έπρεπε να καλυφτεί τουλάχιστον το 10% της συνολικής αύξησης από την συμμετοχή ιδιωτών (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 88-91).

Οι υπόλοιπες τράπεζες που χαρακτηρίστηκαν ως «μη συστημικές» θα έπρεπε να αναζητήσουν κεφάλαια μόνες τους, εντός του πρώτου εξαμήνου του 2013, χωρίς τη στήριξη του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) για να ανακεφαλαιοποιηθούν. Σε περίπτωση που δεν τα κατάφερναν η Τράπεζα της Ελλάδας θα αποφάσιζε για την τύχη τους. Η πρώτη «μη συστημική» τράπεζα που κατόρθωσε να ανακεφαλαιοποιηθεί χωρίς τη στήριξη του ΤΧΣ ήταν η Attica Bank, η οποία κατάφερε να ξεπεράσει το 100% της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου της (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 88-90)

Το κόστος της ανακεφαλαιοποίησης, όπως προκύπτει με στοιχεία της 31/12/2014, συμπεριλαμβανομένου του ποσού που έχει καταβάλει ο ιδιωτικός τομέας, ανέρχεται σε 53,448 δις € (42,062 δις ευρώ μέσω του ΤΧΣ και υποχρεώσεων του ΤΕΚΕ και 11,387 δις ευρώ από ιδιώτες μετόχους).

Συμμετοχή του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στην ανακεφαλαιοποίηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών και οι μετοχές του ανά τίτλο παραστατικού δικαιώματος κτήσης μετοχών (Warrant).

Τράπεζα	Ποσοστό συμμετοχής ΤΧΣ	Μετοχές ΤΧΣ ανά Warrant
Εθνική Τράπεζα	84,9%	8,23
Τράπεζα Πειραιώς	81,01%	4,47
Alpha Bank	83,66%	7,4
Eurobank	98,56%	-

Πίνακας 3.1 (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 100).

3.3.3 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Με την απόφαση να αφήσουν να καταρρεύσει ο κολοσσός Lehman Brothers το Σεπτέμβρη του 2008, η παγκόσμια οικονομία ήρθε αντιμέτωπη με την μεγαλύτερη και σοβαρότερη οικονομική κρίση των τελευταίων δεκαετιών. Τράπεζες – κολοσσοί

αναγκαστήκαν να διαγράψουν υπέρογκα ποσά, το ίδιο και οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες, επιβαρύνοντας έτσι το δημόσιο χρέος. Λόγω της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της αλληλεξάρτησης των τραπεζών, μέσω του διατραπεζικού δανεισμού, δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας, καθώς και ανησυχία για πιθανό ντόμινο πτωχεύσεων και άλλων τραπεζών. Το γεγονός αυτό επηρέασε πολύ γρήγορα τα τραπεζικά ιδρύματα των περισσότερων χωρών του πλανήτη (Περιστέρης, 2013, σελ. 93).

Πολλές κυβερνήσεις φοβούμενες για την επιδείνωση της κατάστασης αποφασίζουν να λάβουν μέτρα, το ίδιο και η Ελληνική κυβέρνηση, η οποία παραχώρησε στις εγχώριες τράπεζες στήριξη ύψους 28 δισεκατομμυρίων ευρώ (Ν.3723/2008). Η απόφαση αυτή είχε σκοπό την κάλυψη αναγκών ρευστότητας των τραπεζών έως 15 δισεκατομμυρίων, την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας τους έως το ποσό των 8 δισεκατομμυρίων, μέσω της παροχής χαμηλού κόστους χρηματοδότησης από την ΕΚΤ. Ακόμα, στόχευε στην ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών, έως 5 δις €, εφόσον κριθεί απαραίτητο από την Τράπεζα της Ελλάδος. Το τελευταίο εξάμηνο του 2009 λόγω της αποκάλυψης του πραγματικού ύψους του δημοσιονομικού ελλείμματος δημιουργήθηκε ισχυρό κλίμα ανασφάλειας και δυσπιστίας στις διεθνείς αγορές απέναντι στην ελληνική οικονομία, εκτοξεύοντας τα επιτόκια δανεισμού στο κόκκινο και οδηγώντας το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε μια περίοδο αποκλεισμού από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Αφενός η οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία βρισκόταν σε περίοδο βαθιάς ύφεσης, επηρέασε αρνητικά τους καταθέτες της χώρας, με αποτέλεσμα να σημειωθεί μείωση των καταθέσεων το πρώτο τρίμηνο του 2010 και να επικρατεί ένας φόβος για τις καταθέσεις όλων των πολιτών της χώρας, αφετέρου οι ληξιπρόθεσμες διατραπεζικές υποχρεώσεις να μην ανανεωθούν ή να ανανεωθούν με πολύ υψηλό κόστος. Επίσης μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού κράτους από οίκους αξιολόγησης, ακολούθησε ακόμα μια υποβάθμιση (μέσω της πάγιας τακτικής τους) της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών και όσων επιχειρήσεων είχαν εκδώσει ιδιωτικά ομόλογα. Οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα δανεισμού, αφού οι δανείστριες τράπεζες δεν δέχονταν τα ελληνικά ομόλογα σαν ενέχυρο, διότι τα θεωρούσαν αναξιόπιστα. Τα ελληνικά ομόλογα που είχαν οι ελληνικές τράπεζες στο χαρτοφυλάκιό τους, μετατράπηκαν σε τοξικές επενδύσεις. Αποτέλεσμα όλων αυτών των εξελίξεων ήταν να δημιουργηθεί έλλειψη ρευστότητας και να αυξηθεί η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ (Καραδάκης, Μελισσος, 2012, σελ. 52).

Η κυβέρνηση θέλοντας να βοηθήσει τις ελληνικές τράπεζες, οι οποίες είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, αποφασίζει να επεκτείνει χρονικά την δέσμη μέτρων του 2009 και να παραχωρήσει 17 δισεκατομμύρια, όσα δηλαδή δεν είχαν χρησιμοποιηθεί από την αρχή της δέσμευσης των 28 δισεκατομμύρια.

Σημαντική ήταν και η βοήθεια που δέχτηκε η χώρα από την ΕΚΤ, η οποία αποφάσισε να διακόψει προσωρινά την εφαρμογή της ελαχίστης πιστοληπτικής αξιολόγησης και να αποδεχτεί τίτλους του ελληνικού δημόσιου ως ενέχυρο για την παροχή ρευστότητας στις εμπορικές τράπεζες. Παρόλα αυτά, οι ελληνικές τράπεζες δεν κατάφεραν να δανειστούν, διότι τα spreads (τα περιθώρια δανεισμού) δεν υποχώρησαν και η Ελλάδα προσφεύγει στο μηχανισμό στήριξης και στην υπογραφή του Μνημονίου.

Το Μνημόνιο περιέχει και ρυθμίσεις για την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδος. Ιδρύθηκε λοιπόν το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), με σκοπό την διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ώστε να παρέχει την δυνατότητα στις τράπεζες της χώρας να δανειστούν κεφάλαια εφόσον αδυνατούν να ικανοποιήσουν τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις τους (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 401).

3.3.4 ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Το ελληνικό τραπεζικό τοπίο άλλαξε και διαμορφώθηκε ριζικά μέχρι τα μέσα του 2013. Παράλληλα με την ανακεφαλαιοποίηση, βρισκόταν σε εξέλιξη και η διαδικασία συγχωνεύσεων μη συστημικών τραπεζών που δεν μπορούσαν να βρουν κεφάλαια από μόνες τους και απορροφήθηκαν από τις τέσσερις μεγάλες συστημικές τράπεζες.

Σκοπός ήταν η δημιουργία τεσσάρων τραπεζών με παρόμοια μεγέθη, ώστε να μην υπάρχει κάποια υπερμεγέθης τράπεζα στην αγορά και με αυτόν τον τρόπο να ενισχυθεί και ο ανταγωνισμός στο τραπεζικό σύστημα. Το γεγονός αυτό θα συνέβαλε στην διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στο σύστημα και στην αποφυγή των δυσμενέστερων συνεπειών από κατάρρευση τραπεζικών ιδρυμάτων (όπως συνέβαινε σε προηγούμενες κρίσεις), αλλά και στην περαιτέρω αύξηση της ανεργίας.

Οι συγχωνεύσεις που έλαβαν χώρα είναι:

Εθνική Τράπεζα

Αρχικά υπήρξε προσπάθεια μεταξύ Εθνικής και Eurobank να συγχωνευθούν με απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη και να προσπαθήσουν να βρουν από μόνες τους τα απαιτούμενα κεφάλαια χωρίς την εμπλοκή του ΤΧΣ και να αποφύγουν την ανακεφαλαιοποίηση. Τελικά δεν το κατάφεραν και δεν έγινε αποδεκτή η συγχώνευση από την Τρόικα επειδή θα δημιουργούνταν μια υπερμεγέθης τράπεζα με ενεργητικό μεγαλύτερο από 170 δισεκατομμύρια και με τον κίνδυνο κεφαλαιακής ανεπάρκειας.

Η Εθνική είχε τα μεγαλύτερα μερίδια στην αγορά και έτσι οποιαδήποτε συγχώνευση θα την καθιστούσε πρώτη. Το μερίδιο της στα δάνεια τελικά διαμορφώθηκε στο 18% και στις καταθέσεις στο 22%.

Alpha Bank

Στα μέσα του 2013 ολοκληρώθηκε η συγχώνευση της Alpha με την Εμπορική τράπεζα με μεταβίβαση του 100% της Εμπορικής στην Alpha. Με αυτόν τον τρόπο, η Alpha ενισχύθηκε με 2,7 δισεκατομμύρια καθαρή αξία που είχε η Εμπορική και το μερίδιο της στην αγορά ανερχόταν στο 20% στις καταθέσεις και 24% στα δάνεια.

Τράπεζα Πειραιώς

Στον έλεγχο της Πειραιώς πέρασαν τα περισσότερα μη συστημικά τραπεζικά ιδρύματα και έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα με βάση το ενεργητικό της και πρώτη με βάση το μερίδιο της στην αγορά για τα δάνεια. Συγκεκριμένα από το 2012, απέκτησε τις δραστηριότητες της Αγροτικής Τράπεζας, η οποία δεν κατάφερε να ανακεφαλοποιηθεί. Εξαγόρασε την Γενική Τράπεζα και την Millennium και επιλέχτηκε για την απόκτηση δραστηριοτήτων των πρώην θυγατρικών των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα. Το μερίδιο αγοράς στις καταθέσεις και στα δάνεια διαμορφώθηκε στο 29%.

Eurobank

Στην κατοχή της Eurobank πέρασε το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και Proton τράπεζα. Με την ισχυρή ρευστότητα του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου η Eurobank ενισχύθηκε σημαντικά. Το μερίδιο στις καταθέσεις εκτιμήθηκε στο 14% και στα δάνεια στο 19%.

Εξαγορές και Συγχωνεύσεις τραπεζών 2012-2013

ΤΡΑΠΕΖΑ	ΑΠΟΡΡΟΦΗΜΕΝΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΑΥΞΗΣΗ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (σε δις)
Τράπεζα Πειραιώς	Γενική Τράπεζα	2,7
	Millenium Bank	4,7
	Αγροτική Τράπεζα ²	14,2
	Υποκαταστήματα Κυπριακών τραπεζών (Κύπρου, Λαϊκή, Ελληνική)	18,9
	Alpha Bank	Εμπορική Τράπεζα
Eurobank	Ταχυδρομικό ταμειντήριο Proton Bank	14,6 0,85
	Εθνική Τράπεζα	FBB
	Καταθέσεις Συνεταιριστικών Τραπεζών (Λαμίας, Αχαΐας, Λέσβου)	-

Πίνακας 3.2 (Πηγή: Ξένου, 2014, σελ. 31).

² Μετά τη συμμετοχή της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του ελληνικού δημοσίου για τη διαγραφή χρέους (PSI) το 2012, η θέση της τράπεζας επιδεινώθηκε. Έτσι, η ΑΤΕ μετά και από τη πίεση των δανειστών διασπάστηκε σε «καλή» και «κακή» τράπεζα. Η «κακή» τράπεζα αποτελούταν από προβληματικά στοιχεία του ενεργητικού της ΑΤΕ και τέθηκε σε εκκαθάριση. Η «καλή» τράπεζα αποτελούταν από τις καταθέσεις και από τα υγιή στοιχεία του ενεργητικού της. Τον Ιούνιο του 2012, η «καλή» Αγροτική Τράπεζα απορροφήθηκε από την Τράπεζα Πειραιώς, στα πλαίσια των διαδικασιών της Τράπεζας της Ελλάδας και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ώστε να ενισχυθεί και να σταθεροποιηθεί το τραπεζικό σύστημα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 139).

Μερίδια στην Ελληνική αγορά

Τράπεζα	Μερίδιο δανείων	Μερίδιο καταθέσεων	Δίκτυο καταστημάτων
Τράπεζα Πειραιώς	29,60%	4,7%	1306
Alpha Bank	22,90%	19,5%	733
Eurobank	19,10%	14,6%	617
Εθνική τράπεζα	18,90%	1,4%	508

Πίνακας 3.3 (Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, παρουσίαση για τη τακτική γενική συνέλευση των μετόχων στις 15/7/2013.

<http://www.piraeusbankgroup.com/~media/Com/Downloads/Investors/Annual-financial-report-2013Gr.pdf>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα σκιαγραφηθούν οι τις τρέχουσες τάσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οι παράγοντες, οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση των τάσεων, καθώς και τις οι προοπτικές που υπάρχουν για το μέλλον του τραπεζικού συστήματος της χώρας μας.

4.1 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΟΠΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Η ραγδαία ανάπτυξη του παγκοσμιοποιημένου χρηματοπιστωτικού συστήματος, οδήγηθηκε τις τελευταίες δεκαετίες στη διόγκωση των χρηματοοικονομικών κερδοσκοπικών τοποθετήσεων, η οποία δεν ήταν αναγκαία για τη πραγματική οικονομία. Η εξέλιξη αυτή είχε ως συνέπεια να δημιουργηθούν πολλά κενά, ατέλειες και αδυναμίες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κάνοντας το ευάλωτο σε κάθε αρνητική εξέλιξη (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 27).

Τέτοια αρνητική εξέλιξη ήταν η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007/2008, η οποία αποτέλεσε την αφετηρία πολλών ακόμα αρνητικών εξελίξεων στο χρηματοπιστωτικό χώρο. Η απομόχλευση των χρηματοοικονομικών τοποθετήσεων και οι πτωχεύσεις πολλών χρηματοπιστωτικών οργανισμών ήταν οι συνέπειες της κρίσης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά πολύ γρήγορα και η πραγματική οικονομία επηρεάστηκε με τη σειρά της, με τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας, με ύφεση και προβλήματα στις επιχειρήσεις (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 27-28).

Η ελλιπής εποπτεία του τραπεζικού συστήματος σε διεθνές, αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο κατά την περίοδο αυτή, είναι κοινώς αποδεκτή. Έτσι ακριβώς παρουσιάζεται στα κείμενα, αλλά και στις αναλύσεις πολλών φορέων του χρηματοοικονομικού χώρου, όπως την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, από εθνικές κεντρικές τράπεζες και την Επιτροπή της Βασιλείας. Στα κείμενα και τις αναλύσεις των φορέων του χρηματοοικονομικού χώρου προστίθενται και οι αναλύσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 28-29).

Αναγνωρίζοντας τα παραπάνω προβλήματα οι αρχές του χρηματοοικονομικού χώρου, άρχισαν να αναλαμβάνουν δράσεις για την επίλυση των προβλημάτων, την κάλυψη των κενών και την ενδυνάμωση των αδυναμιών του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 28-29).

Σε διεθνές επίπεδο, έγιναν παρεμβάσεις ώστε να περιοριστούν οι αδυναμίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος των ανεπτυγμένων χωρών, δίνοντας έμφαση στο τομέα της εποπτείας και της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Αρχικά, έγινε μια προσπάθεια δημιουργίας ενός εποπτικού ελέγχου σε παγκόσμιο επίπεδο για τον έλεγχο του

χρηματοοικονομικού συστήματος, το οποίο συντονιζόταν από τις χώρες που συμμετείχαν στους G-20 και λάμβαναν τις αποφάσεις για την αναδιαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος. Ορισμένες από αυτές τις αποφάσεις είναι:

1^ο Ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας

2^ο Δημιουργία ενός ισχυρού ρυθμιστικού πλαισίου και πιο συγκεκριμένα, την ενίσχυση και βελτίωση της Βασιλείας II σε Βασιλεία III

3^ο Προώθηση της ακεραιότητας των χρηματοπιστωτικών αγορών

4^ο Ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και συντονισμού

5^ο Μεταρρύθμιση των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων όπως το ΔΝΤ

(Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 39).

Τα σχέδια αυτά μπορούν να οδηγήσουν σε νέα μέτρα και πολιτικές για την βελτιστοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Οι πρωτοβουλίες που αφορούν το χρηματοπιστωτικό σύστημα συντονίζονται πλέον από το Financial Stability Board, το οποίο έχει ενισχυθεί (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 39).

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία αποφασίζει να κάνει μια νέα συμφωνία τον Ιούλιο του 2009 και να ιδρύσει την Βασιλεία III. Η Βασιλεία III ήταν συμπληρωματική της Βασιλείας II και απέβλεπε σε βελτίωσή της. Αυτή η συμφωνία περιείχε ένα αναθεωρημένο πλαίσιο κανόνων και οδηγιών για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 199).

Ο ρόλος της παραπάνω συμφωνίας ήταν να ενδυναμώσει τον τραπεζικό τομέα, ώστε να αποφευχθεί τέτοια κρίση στο μέλλον. Επίσης, σκοπός της ήταν να ενδυναμωθούν οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας, καθώς επιδίωκε την καλύτερη διαφάνεια που θα μπορούσε να επικρατεί στο τραπεζικό σύστημα. Ακόμα, οι αλλαγές έχουν κατεύθυνση προς δύο επίπεδα, της μακροοικονομίας και της μικροοικονομίας. Απώτερος σκοπός της συμφωνίας, είναι η βελτίωση του κάθε τραπεζικού ιδρύματος ξεχωριστά, αλλά και την ελαχιστοποίηση εκδήλωσης συστηματικής κρίσης, ενώ παράλληλα, θα ενέπνεε μια σιγουριά στο τραπεζικό σύστημα (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 199-200).

4.1.1 Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η μετάβαση από την Βασιλεία II στην Βασιλεία III συμφωνήθηκε το Νοέμβριο του 2010, όπως ακόμα και οι τρόποι για να επιτευχθεί αυτό, αλλά και ο σχεδιασμός της μετάβασης αυτής. Ωστόσο, αποφασίστηκε ότι θα τεθεί σε πλήρης εφαρμογή μέχρι το 2019, όπου από την περίοδο 2010 έως 2019 θα ενσωματώνονταν σταδιακά οι επιπλέον κανόνες της Βασιλείας III, οι οποίες θα επέφεραν αλλαγές στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 833-834).

Αναλύοντας τα μέτρα της Βασιλείας III, φαίνεται η κατεύθυνση που λαμβάνει το τραπεζικό σύστημα και ο ρόλος της εποπτείας του: (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 833)

1^ο Ενίσχυση της ποιότητας, της συνέπειας και της διαφάνειας της κεφαλαιακής βάσης. Η Βασιλεία III δίνει ιδιαίτερη σημασία/ έμφαση στα Εποπτικά Κεφάλαια, δηλαδή στον

αριθμητή του κλάσματος του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας (Δείκτη Φερεγγυότητας). Στόχος της είναι η κάλυψη των κινδύνων με υψηλής ποιότητας κεφάλαια, τα οποία φέρουν τα χαρακτηριστικά της ποιότητας, της διαφάνειας και της συνέπειας (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 836-837).

Τα Ίδια Κεφάλαια αναδεικνύονται βασικός παράγοντας διαμόρφωσης του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας. Παράλληλα, γίνεται μία προσπάθεια επανακαθορισμού της σύνθεσης των Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Tier 1 Capital), στα οποία πλέον κυρίαρχα στοιχεία θεωρούνται τα αποθεματικά, οι κοινές μετοχές και τα κέρδη εις νέον. Ακόμα, για την ενίσχυση της ποιότητας των ιδίων κεφαλαίων, εναρμονίζεται σε όλες τις τράπεζες και περιορίζεται η συμμετοχή στη κάλυψη του κινδύνου της αγοράς από τα Συμπληρωματικά Πρόσθετα Ίδια Κεφάλαια (Tier 3 Capital) (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 836-837).

Επιπλέον, για να επιτύχουν την ενδυνάμωση των ιδίων κεφαλαίων, επιδιώκεται η μείωση της συμμετοχής στα κέρδη που παραμένουν στην τράπεζα, με στόχο την ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης και την πιθανή κάλυψη πιστωτικού κινδύνου (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 836-837).

Μία επιπλέον βασική επιδίωξη της Βασιλείας III, είναι να τεθεί σε εφαρμογή ένας ενιαίος ορισμός των κεφαλαίων σε κάθε χώρα και σε κάθε τράπεζα, ώστε η κεφαλαιακή δομή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να διευκολύνει τη συγκρισιμότητα μεταξύ τους. Επίσης, στο συγκεκριμένο μέτρο ενισχύεται η διασφάλιση της ύπαρξης ίσων όρων ανταγωνισμού (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 836-837).

Τέλος, για την επίτευξη της πειθαρχίας και διαφάνειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, υποχρεώνονται να παρουσιάζουν αναλυτικά τα στοιχεία των Ιδίων Κεφαλαίων τους και να τα δημοσιοποιούν (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 836-837).

2^ο Ενίσχυση του βαθμού κάλυψης των κινδύνων. Κατά την διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007 έγινε αντιληπτό ότι οι ισχύοντες εποπτικοί κανόνες της Βασιλείας II δεν ήταν επαρκείς. Απέτυχαν να αναγνωρίσουν έγκαιρα και να αντιμετωπίσουν τους βασικούς χρηματοοικονομικούς κινδύνους, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, τα μεγάλα ανοίγματα των χρηματοοικονομικών παραγώγων. Έτσι, με την Βασιλεία III προσπαθεί να διασφαλιστεί η ενδυνάμωση του τραπεζικού συστήματος, με στόχο την ικανότητα απορρόφησης αρνητικών επιπτώσεων και ελέγχου της διαχείρισης των κινδύνων από τις τράπεζες και τον καθορισμό του τρόπου διακυβέρνησής τους. Οι τροποποιήσεις αφορούν κυρίως την αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τους κινδύνους του εμπορικού χαρτοφυλακίου και των σύνθετων προϊόντων της τιτλοποίησης απαιτήσεων. Παράλληλα, για τη διαπίστωση της αποτελεσματικής ενδυνάμωσης των κεφαλαίων, εισάγεται μία νέα διαδικασία συνεχόμενων ασκήσεων προσομοίωσης σε κατάσταση κρίσης (stress tests), δωδεκάμηνης περιόδου, καθώς και μέτρησής του, με τη χρήση ενισχυμένης μεθόδου δυνητικής ζημιάς (Value at Risk). Στην ουσία, εισάγεται μια σειρά από μέτρα που θα ενισχύσουν την διακράτηση κεφαλαίων για την αντιμετώπιση μελλοντικών δυσμενών συνθηκών (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 200-203, Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 837-838).

3^ο Δείκτης Μόχλευσης. Η υψηλή μόχλευση των στοιχείων του ισολογισμού των τραπεζών έπαιξε σημαντικό ρόλο στο ξέσπασμα της κρίσης. Υπολογίζεται βάσει των στοιχείων της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) ότι το πλασματικό ποσό των εξωχρηματιστηριακών παραγώγων τον Δεκέμβριο του 2011 ανερχόταν σε 648 τρις δολάρια Αμερικής, ενώ το Παγκόσμιο Εθνικό Προϊόν ανερχόταν σε 65 με 70 τρις δολάρια Αμερικής (USD). Για την

προώθηση της ακεραιότητας των χρηματοπιστωτικών αγορών θεσπίστηκαν περισσότεροι και πιο ξεκάθαροι περιορισμοί στη μόχλευση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Ταυτόχρονα, για τον περιορισμό της υπερβολικής επέκτασης των ισολογισμών, προστίθεται ένας νέος δείκτης μόχλευσης που έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα στους ήδη υπάρχοντες δείκτες για την ύπαρξη κινδύνου της κεφαλαιακή επάρκειας. Ο δείκτης μόχλευσης διαμορφώνεται από τον λόγο Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων/Σύνολο Ενεργητικού και δεν θα πρέπει να υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο ποσοστό (αναμένεται να προταθεί γύρω στο 3%) (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 40, Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 839-840).

4^ο Δείκτες Ρευστότητας. Οι δείκτες ρευστότητας, οι οποίοι διαμορφώθηκαν και ελέγχονται έχουν ως στόχο τη μέτρηση και αντιμετώπιση του κινδύνου ρευστότητας. Η μέτρηση και η διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας γίνεται με τη μέθοδο των ανοιγμάτων ρευστότητας (gap analysis). Είναι χαρακτηριστικό ότι ο κίνδυνος ρευστότητας εισάγεται για πρώτη φορά μετά την πιστωτική κρίση του 2007, καθώς διαπιστώθηκε ότι ενώ πολλές τράπεζες είχαν επαρκή/αποδεκτή κεφαλαιακή επάρκεια, αντιμετώπισαν προβλήματα ρευστότητας λόγω της κακής διαχείρισης της. Με το νέο πλαίσιο, ορίστηκε ότι τα στοιχεία ρευστότητας θα πρέπει να κοινοποιούνται στις εποπτικές αρχές ανά τακτά διαστήματα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 840-841).

Ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (LCR) παρακολουθεί το ενδεχόμενο εμφάνισης προβλημάτων στη ρευστότητα με χρονικό ορίζοντα τριάντα ημέρες με την εφαρμογή διάφορων σεναρίων πίεσης. Τέτοια σεναρία, για παράδειγμα, είναι η απόσυρση καταθέσεων, ο περιορισμός της άντλησης κεφαλαίων, οι πρόσθετες εκροές καταθέσεων λόγω υποβάθμισης της διαβάθμισης της τράπεζας και η αύξηση της υποχρέωσης κάλυψης θέσεων παραγώγων. Οι ανάγκες που δημιουργούνται στις παραπάνω περιπτώσεις, θα πρέπει να καλύπτονται από υψηλής ποιότητας στοιχεία ενεργητικού, άμεσα και εύκολα ρευστοποιήσιμα στις αγορές, καθώς και να είναι αποδεκτά από τις κεντρικές τράπεζες. Ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας προκύπτει από τον λόγο Υψηλής Ποιότητας Ρευστοποιήσιμα Στοιχεία του Ενεργητικού/Σύνολο Ενεργητικού και θα πρέπει να είναι μεγαλύτερος ή ίσος του 100% (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 841-842).

Ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Άντλησης Ρευστότητας (NSFR) ελέγχει την εξάρτηση μιας τράπεζας από τις βραχυπρόθεσμες πηγές κεφαλαίων, για να καλύψει ένα ελάχιστο ποσό των αναγκών της, το οποίο προκύπτει από τα στοιχεία του ισολογισμού της, για χρονικό ορίζοντα ενός έτους. Ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Άντλησης Ρευστότητας προκύπτει από το λόγο Διαθέσιμη Σταθερή Χρηματοδότηση/Αναγκαία Σταθερή Χρηματοδότηση και το αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο ή ίσο του 100% (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 842).

Οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να εφαρμόσουν τον Δείκτη Κάλυψης Ρευστότητας (LCR) από την 1^η Ιανουαρίου 2015, ενώ τον Δείκτη Καθαρής Σταθερής Άντλησης Ρευστότητας (NSFR) από την 1^η Ιανουαρίου του 2018. Οι δύο αυτοί δείκτες της ρευστότητας σίγουρα δημιουργούν κάποιους περιορισμούς στις τράπεζες, αλλά σε καμία περίπτωση δεν τίθεται θέμα επιβίωσης τους από την εφαρμογή τους. Αντίθετα, η μη ύπαρξη τους τα προηγούμενα χρόνια και ο χαμηλός έλεγχος της ρευστότητας των τραπεζών, αύξησε του κινδύνους ρευστότητας και δημιούργησε πολλά προβλήματα στην βιωσιμότητά τους (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 40-41, Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 841-842).

5^ο Κεφαλαιακά Αποθέματα Ασφάλειας και Προφύλαξης. Οι κανόνες της Βασιλείας III πέραν από τον δείκτη μόχλευσης, εισάγουν και προτάσεις για τη διαμόρφωση των αποθεμάτων κεφαλαίου (capital buffers). Στην ουσία προτείνεται η διαχείριση των ιδίων κεφαλαίων με αναφορά στους οικονομικούς κύκλους. Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η πρακτική των τραπεζών, οι οποίες τηρούν ακριβώς τα απαιτούμενα αναγκαία κεφάλαια σε ανοδικές

περιόδους και επιδιώκεται να ενδυναμωθεί η κεφαλαιακή επάρκεια του τραπεζικού συστήματος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 842-843).

Τα κεφαλαιακά αποθέματα, κατατάσσονται σε δύο ομάδες. Στην πρώτη ομάδα συμπεριλαμβάνονται τα Ελάχιστα Κεφάλαια (Αποθέματα) Διατήρησης ή Ελάχιστο Περιθώριο Διατήρησης, τα οποία προορίζονται για την κάλυψη τυχόν ζημιών κατά τη διάρκεια χρηματοοικονομικών κρίσεων. Το Ελάχιστο Περιθώριο Διατήρησης έχει οριστεί σε 2,5% επί των σταθμισμένων ως προς τους κινδύνους στοιχείων του ενεργητικού, αποτελούμενο από στοιχεία των Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 843).

Στην δεύτερη ομάδα συμπεριλαμβάνονται τα Αντικυκλικά Κεφάλαια (Αποθέματα) ή Αντικυκλικό Περιθώριο, τα οποία αποτελούνται από κοινές μετοχές και άλλα ποιοτικά στοιχεία του ενεργητικού σίγουρης απορρόφησης ζημιών. Το Αντικυκλικό Περιθώριο έχει οριστεί σε ένα εύρος μεταξύ 0 και 2,5% επί των σταθμισμένων ως προς τους κινδύνους στοιχείων του ενεργητικού και εξειδικεύεται για τις τράπεζες κάθε χώρας ξεχωριστά ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της οικονομίας της. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η διαμόρφωση των αναγκαίων κεφαλαίων σύμφωνα με το μακροοικονομικό περιβάλλον που κάθε τράπεζα αντιμετωπίζει. Μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής του Αντικυκλικού Περιθωρίου ενισχύεται ουσιαστικά το Ελάχιστο Περιθώριο Διατήρησης (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 40-41, Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 843).

4.1.2 ΟΙ ΕΠΟΠΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανέθεσε σε μία ομάδα ειδικών με πρόεδρο τον Jacques de Larosiere να διατυπώσει προτάσεις για να επιτευχθεί η βελτίωση της εποπτείας και να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό της σύστημα. Η τελική έκθεση της ομάδας είναι γνωστή ως «έκθεση de Larosiere» και διατύπωσε προτάσεις για την επίβλεψη και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αλλά και των χρηματοοικονομικών κινδύνων του. Ανάμεσα στις προτάσεις της έκθεσης, παρουσιάζεται η θέσπιση φορέων και διαδικασιών μακροπροληπτικής επίβλεψης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 28-29).

Για την επίτευξη των στόχων που προτάθηκαν στην έκθεση, αναγκαία ήταν η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ESFS), το οποίο θα πλαισιώνεται από ένα ολοκληρωμένο δίκτυο εθνικών εποπτικών αρχών της Ε.Ε. Στα πλαίσια της έκθεσης θεσμοθετήθηκε η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (ESRB), της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (EBA), της Ευρωπαϊκής Αρχής Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (EIOPA) και της Ευρωπαϊκής Αρχής Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA) (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 29).

Θεωρείται σκόπιμο να αναφερθεί ότι τα προηγούμενα χρόνια γινόταν προσπάθεια να αναλυθούν οι ρυθμοί ανάπτυξης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ώστε να μελετηθεί πώς θα αναδιοργανωθούν οι αγορές. Στόχος της αναδιοργάνωσης των αγορών ήταν η ενδυνάμωσή τους μέσω της προσέλκυσης περισσότερων επενδύσεων, η αύξηση της παραγωγής και η ανακατανομή του εργατικού δυναμικού. Παράλληλα, εξίσου σημαντικό

ήταν να βρεθεί ο τρόπος με τον οποίο η Κεντρική Τράπεζα θα μπορούσε να διαγνώσει έγκαιρα τυχόν κινδύνους πληθωριστικών πιέσεων (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 37-38).

Όσον αφορά τα τραπεζικά ιδρύματα, προέβλεπαν την αύξηση του κόστους του χρήματος, λόγω συγκεκριμένων παραγόντων. Τέτοιοι παράγοντες για παράδειγμα, ήταν τα ασφάλιστρα κινδύνου, τα οποία παρέμεναν αυξημένα στο επίπεδο τους. Επίσης, η ζήτηση που υπήρχε από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα, για νέα κεφάλαια, ώστε να εξισορροπηθούν τυχόν απώλειες από την επιβολή διαφόρων νομοθετικών περιεχομένων, όπως για αύξηση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους διαμεσολάβησης, το οποίο επηρεάζει το κόστος του χρήματος. Ακόμα, η αύξηση του δημοσίου χρέους σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω πολιτικών που εφαρμόστηκαν (bail out) είχε ως συνέπεια την αύξηση του ανταγωνισμού με το ιδιωτικό τομέα για την προσέλκυση πόρων. Επικρατούσε η άποψη από πολλούς οικονομολόγους ότι οι Κεντρικές Τράπεζες θα σταματούσαν την επεκτατική νομισματική πολιτική όταν η οικονομία θα έβγαινε από την ύφεση (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 38).

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να αναφερθούν μερικά συμπεράσματα που εξήχθησαν κατά το ξέσπασμα της κρίσης. Αρχικά, οι τράπεζες μείωσαν τις πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, λόγω της έλλειψης κεφαλαίων και λόγω της ρευστότητας που ήταν περιορισμένη. Με αυτόν το τρόπο η χρηματοοικονομική κρίση επηρέασε την πραγματική οικονομία. Αρκετές χώρες επηρεάστηκαν από αυτό το γεγονός, αλλά οι οικονομικοί οργανισμοί, οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες, αντέδρασαν ταχύτερα από παλαιότερες παρόμοιες καταστάσεις. Οι κεντρικές τράπεζες, χαλάρωσαν τα επιτόκια παρέμβασης, ενώ βρήκαν και άλλους τρόπους για την παροχή ρευστότητας. Οι κυβερνήσεις, από πλευράς τους, προσέφεραν διάφορα πακέτα διάσωσης στις τράπεζες, ενώ αύξησαν και το κατώτατο όριο στις εγγυήσεις των καταθέσεων. Ακόμα, διάφοροι οργανισμοί συνεργάστηκαν για να προστατεύσουν τις χώρες με τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά προβλήματα και να τις βγάλουν από την κρίση, ενώ οι διαδικασίες για το σκοπό αυτό ξεκινούσαν μέσα από ένα συντονισμό που προερχόταν από τους G-20 (Κολλιντζάς, κ. ά., 2009, σελ. 42).

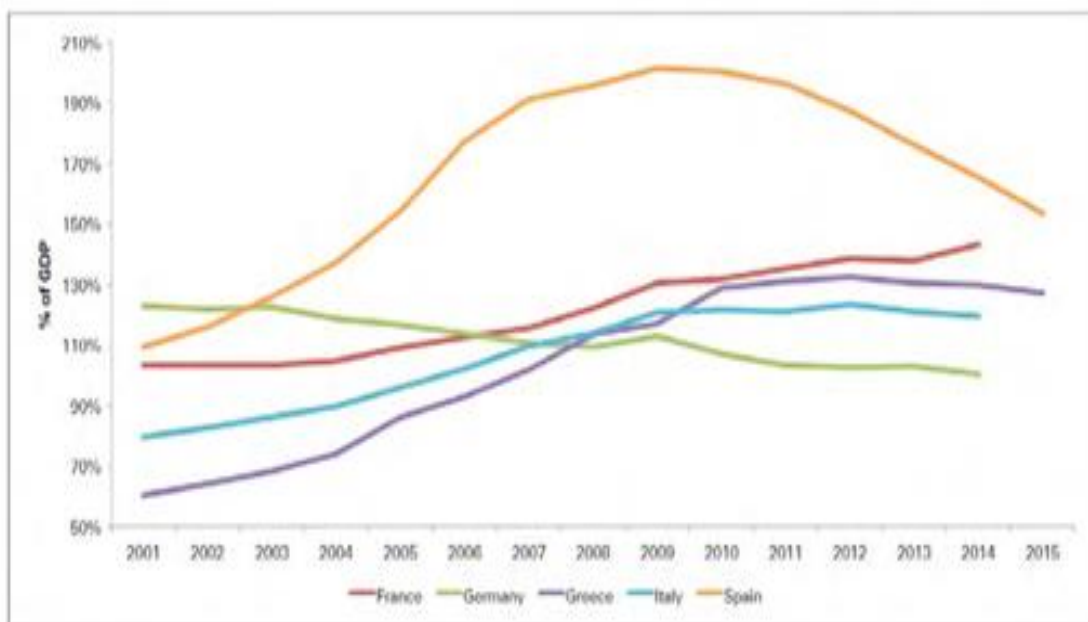
Ένας θεσμικός οργανισμός που παίζει σημαντικό ρόλο στο Τραπεζικό σύστημα της Ευρώπης είναι η ΕΚΤ. Ο οργανισμός αυτός επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, όπου και συμμετέχει η Ελλάδα. Ένα μέσο συμβολής και επιρροής, (το οποίο είχε καθοριστικό ρόλο τα προηγούμενα χρόνια και επηρεάζει το τραπεζικό σύστημα μέχρι και σήμερα) είναι ο δίαυλος ανακατανομής των χαρτοφυλακίων που έχει επιβάλει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για τις εμπορικές τράπεζες στην Ευρωζώνη. Αυτό το μέτρο έχει επηρεάσει τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία και συνέβαλε, ώστε οι τράπεζες να βελτιωθούν και να περιορίζουν τις οι πιστωτικές συνθήκες για τα νοικοκυριά. Ακόμα, η ΕΚΤ δημιούργησε ένα πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών και συγκεκριμένα το TLTRO (Targeted Longer-Term Refinancing Operations), το οποίο προσφέρει μακροπρόθεσμα χρηματοδότηση και πιο συμφέρουσες προϋποθέσεις για τις τράπεζες (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Ευρωσύστημα, 2017, σελ. 60).

Οι τράπεζες με μεγαλύτερη συμμετοχή στο σύστημα TLTRO, έχουν αυστηρότερη επιτήρηση και έλεγχο, ενώ λαμβάνονται μέτρα με την μορφή μείωσης των επιτοκίων χορηγήσεων. Γι' αυτό τον λόγο, τράπεζες που βρίσκονται σε χώρες με υψηλότερη συμμετοχή, αντιδρούν και μειώνουν τα επιτόκια χορηγήσεων σε μη χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Με αυτόν τον τρόπο, οι τράπεζες στις χώρες που οι οικονομία είναι πιο ευάλωτη, επιδιώκουν να υπάρξει μια σταδιακή εξομάλυνση της οικονομίας (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Ευρωσύστημα, 2017, σελ. 61).

Ακόμα, η ΕΚΤ, με τα διάφορα μέτρα που λαμβάνει, προσπαθεί να βοηθήσει το τραπεζικό σύστημα, εντός των χωρών που αντιμετωπίζουν κρίση και να το σταθεροποιήσει. Για το χρηματοπιστωτικό σύστημα αυτών των χωρών, παίζει σημαντικό ρόλο η χρηματοδότηση που τους παρέχει ο οργανισμός. Βασικός στόχος της χρηματοδότησης του είναι η συγκράτηση των αποδόσεων και των αρνητικών επιτοκίων, ώστε να δημιουργήσουν κίνητρα για ανακατανομή των χαρτοφυλακίων, αλλά και να αυξήσουν τον όγκο των πιστώσεων για τράπεζες με μεγαλύτερη ρευστότητα. Ο ρόλος της ΕΚΤ είναι ιδιαίτερα σημαντικός και για την ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας βελτιώνοντας τους όρους δανεισμού (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Ευρωσύστημα, 2017, σελ. 61).

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προσπαθεί να χρησιμοποιεί σαν εργαλείο την επεκτατική νομισματική πολιτική, με σκοπό να επιτύχει καλύτερους δείκτες επίδοσης του πληθωρισμού. Έτσι, οι εμπορικές τράπεζες, λόγω και της μείωσης των επιτοκίων, κατάφεραν να αυξήσουν την ρευστότητά τους, η οποία μέσω των δανείων που παρείχαν, μεταπήδησε/μεταφέρθηκε σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, τα προηγούμενα χρόνια. Η Ελλάδα, δεν μπόρεσε να ακολουθήσει τον ρυθμό αύξησης του πληθωρισμού σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης, με αποτέλεσμα σήμερα, να υπάρχει μεγάλος όγκος απλήρωτων δανείων. Σε αυτό το σημείο η ΕΚΤ δέχεται την πρόκληση να καταφέρει να αντιμετωπίσει το υπερδιογκωμένο ιδιωτικό χρέος, το οποίο δεν φαίνεται να μπορεί να αποπληρωθεί και βάζει σε κίνδυνο την οικονομία, αλλά και τις τράπεζες λόγω των δανείων που δεν μπορούν να αποπληρωθούν και δημιουργούν πιστωτικούς κινδύνους στα ιδρύματα (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 32).

Ιδιωτικό χρέος (μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά)

Πίνακας 4.1 (Λαπαβίτσας, Μαριόλης, Γαβριηλίδης, 2017, σελ. 31).

Τέλος, υπάρχουν προτάσεις από διάφορους οργανισμούς, οι οποίες βασίζονται στην άποψη ότι η ΕΚΤ πρέπει να συμβάλει και να πάρει περισσότερες πρωτοβουλίες δεδομένου της οικονομικής συγκυρίας στην οποία βρίσκονται οι χώρες με ύφεση. Στόχος των προτάσεων των οργανισμών είναι να καλυφθούν τα κενά εντός του τραπεζικού κλάδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της ύπαρξης ενιαίας νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής. Με αυτό τον τρόπο θεωρείται ότι με τις κατάλληλες πολιτικές για την ύπαρξη χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και τη συνδρομή του τραπεζικού συστήματος, θα

δυναμώσει η οικονομία. Επίσης, υπάρχει η πεποίθηση ότι με αυτό τον τρόπο θα σταματήσει η μεταφορά της κρίσης μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων εντός του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και κατ' επέκταση θα το ενδυναμώσει κάνοντας το πιο σταθερό (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 31).

4.2 ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Οι καταθέσεις αποτελούν τη κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων για τα πιστωτικά ιδρύματα. Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, τα πιστωτικά ιδρύματα επεξεργάζονται τις αποταμιεύσεις και δημιουργούν χρηματοδοτικά προϊόντα για τις επιχειρήσεις ή τα φυσικά πρόσωπα. Σε ένα τραπεζικό σύστημα οι καταθέσεις παίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς επηρεάζεται άμεσα η ρευστότητα του με κάθε μεταβολή των καταθέσεων. Γι' αυτό το λόγο, οι τάσεις εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος μεταβάλλονται ανάλογα τις συνθήκες που επικρατούν στις καταθέσεις. Ειδικά τα τελευταία χρόνια της κρίσης είναι πολύ πιο εμφανείς οι μεταβολές αυτές και επηρεάζουν τις κατευθύνσεις της οικονομίας γενικότερα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 398).

Οι καταθέσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα. Οι διαφοροποιήσεις σχετικά με τις καταθέσεις στα κράτη μέλη της Ε.Ε μας δείχνει τις αποταμιευτικές συνήθειες, αλλά και την ανάπτυξη που βρίσκεται κάθε χρηματοοικονομική αγορά. Με δεδομένο ότι οι καταθέσεις προέρχονται κυρίως από ιδιωτικά κεφάλαια, κατανοούμε τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν εντός της οικονομίας στα διάφορα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προσέγγιση των καταθέσεων, τον αυξημένο ανταγωνισμό που επικρατεί καθώς και τα συγκρουόμενα συμφέροντα που εμφανίζονται. Έτσι, οι εμπορικές τράπεζες λόγω του αποταμιευτικού και πιστωτικού χαρακτήρα τους, είχαν να αντιμετωπίσουν έναν μεγάλο ανταγωνισμό μεταξύ τους για την απορρόφηση καταθέσεων. Συνέπεια αυτού του ανταγωνισμού ήταν να προσφέρουν πιο ελκυστικά επιτόκια και επιδόσεις προς τους καταθέτες. Ο τρόπος με τον οποίο οι τράπεζες προσέγγιζαν τους καταθέτες γινόταν μέσω διάφορων υπηρεσιών που τους παρείχαν, όπως για παράδειγμα ταχύτατη εξυπηρέτηση, διάφορες συναλλαγές (πληρωμή λογαριασμών ή άλλων υπηρεσιών και εισπράξεις) καθώς και η δυνατότητα παροχής πίστης (Λώλος, 2007, σελ. 11).

Η ύπαρξη μεγάλου μεγέθους μη τοκοφόρων καταθέσεων, δηλαδή καταθέσεων όψεως, εμφανίζουν υψηλά κέρδη για τις τράπεζες, λόγω των μεγάλων περιθωρίων στα επιτόκια καταθέσεων-δανείων. Επίσης, στις καταθέσεις όψεως παρέχονταν διάφορες υπηρεσίες, που εξασφάλιζαν για μεγάλο σχεδόν χρονικό διάστημα η δυνατότητα άμεσης άντλησης ρευστότητας. Έτσι, μη υπάρχοντων εναλλακτικών λύσεων, οι καταθέτες προθυμοποιούνταν να θυσιάσουν από τις καταθέσεις τους μέρος των αποδόσεων τους, ώστε να έχουν άμεση πρόσβαση στην άντληση ρευστότητας (Λώλος, 2007, σελ. 13).

Η ρευστότητα, κατά την διάρκεια της κρίσης, αποτελεί το βασικό ζητούμενο για την ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος και κατ' επέκταση της οικονομίας. Στο τραπεζικό σύστημα, αποτυπώνεται η δυνατότητα των κεφαλαιακών αναγκών μιας τράπεζας να ανταποκρίνονται στις διάφορες δραστηριότητες της, αλλά και των πελατών της. Υπάρχουν δύο δείκτες που υπολογίζουν και αποτυπώνουν τη ρευστότητα και την πορεία της. Ο Δείκτης

Κάλυψης Ρευστότητας και ο Δείκτης Σταθερής Καθαρής Δραστηριότητας. Για την διευκόλυνση της ανάγνωσης της πορείας που έχει η ρευστότητα, πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν το βαθμό κάλυψης των βραχυχρόνιων υποχρεώσεων. Ακόμα, τα διάφορα περιουσιακά στοιχεία που εκάστοτε υπάρχουν στο ενεργητικό μπορούν άμεσα να μετατρέπονται σε χρήμα, σε περίπτωση κινδύνου ρευστότητας (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 230).

Οι δείκτες που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτυπώνουν σημαντικά συμπεράσματα ως προς τη ρευστότητα για το τραπεζικό κλάδο, αλλά είναι χρήσιμα και για τους ίδιους τους καταθέτες. Αρχικά, ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας μας δείχνει τη δυνατότητα της τράπεζας να ρευστοποιήσει άμεσα διάφορα περιουσιακά στοιχεία της, αλλά και να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της. Σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα, βοηθάει την ίδια την τράπεζα να γνωρίζει αν χρειάζεται διατραπεζικό δανεισμό, ώστε να μπορεί να παρέχει δάνεια. Επίσης, ο δείκτης είναι σημαντικό να είναι χαμηλός, γιατί για την τράπεζα σημαίνει ότι εμφανίζει πολύ καλή ρευστότητα και την εξυπηρετεί, έτσι ώστε να μπορεί να προβεί σε επιπλέον χορήγηση δανείων, αφού οι καταθέσεις της επαρκούν. Επιπλέον, ο δείκτης αυτός αποτυπώνει την ικανότητα των τραπεζών να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις των καταθετών τους, σε διάφορες συνθήκες είτε είναι συνηθισμένες είτε έκτατες περιπτώσεις (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 231-232).

Ο δείκτης σταθερής καθαρής χρηματοδότησης δείχνει αν η τράπεζα έχει τη δυνατότητα να καλύψει τις υποχρεώσεις της, μέσα από την άμεση ρευστοποίηση διαφόρων στοιχείων της. Σε πιθανές περιπτώσεις δυσκολίας, οι οποίες μπορούν να προέλθουν από τυχόν μείωση των καταθέσεων ή από αδυναμία εύρεσης κεφαλαίων Κύρια επιθυμία των τραπεζών είναι να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους μέσω των καταθέσεων τους (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 232).

Σε αυτό το σημείο, είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ο ρόλος του Μηχανισμού Έκτακτης Χρηματοδότησης (ELA), ο οποίος ενεργοποιήθηκε στο παρελθόν δύο φορές για τη παροχή ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών. Ο συγκεκριμένος μηχανισμός (Emergency Liquidity Assistance) αποτελεί έναν αποτελεσματικό μηχανισμό έκτακτης χρηματοδότησης των τραπεζών της Ευρωζώνης από τις κεντρικές τράπεζες της, μετά από την έγκριση και την εποπτεία της ΕΚΤ σε προσωρινές περιπτώσεις έλλειψης ρευστότητας. Η ενίσχυση αυτή δίνεται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες στις εμπορικές, αποδεχόμενοι επαρκή ενέχυρα από βιώσιμες τράπεζες που αντιμετωπίζουν προσωρινά προβλήματα ρευστότητας. Με αυτή την ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, επιδιώκεται ο περιορισμός της μετάδοσης προβλημάτων μιας τράπεζας σε άλλες τράπεζες. Η οποιαδήποτε ζημιά από την παροχή αυτής της ρευστότητας καλύπτεται από το κράτος, στο οποίο ανήκει η τράπεζα (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 84-85).

Η πρώτη φορά που στράφηκαν οι ελληνικές τράπεζες και η Τράπεζα της Ελλάδας στον Μηχανισμό Έκτακτης Χρηματοδότησης (ELA), ήταν τον Μάιο του 2012. Η ΕΚΤ έπαυε να δέχεται για ενέχυρα τους τίτλους του ελληνικού δημοσίου που κατείχαν οι τράπεζες, λόγω των προβλημάτων που δημιουργούσε το ύψος του δημοσίου χρέους της Ελλάδας. Υπολογίζεται, ότι το ύψος των χρηματοδοτήσεων της Τράπεζας της Ελλάδος προς τις ελληνικές τράπεζες μέσω του μηχανισμού ρευστότητας ξεπέρασε τα 32 δις. Ευρώ. Η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, καθώς και η παρατεταμένη/συνεχώς αυξανόμενη φυγή καταθέσεων από τις ελληνικές τράπεζες κατά την διάρκεια της κρίσης μέχρι και την επιβολή των capital control το καλοκαίρι του 2016, είχε ως συνέπεια να στραφούν για δεύτερη φορά οι ελληνικές τράπεζες προς τον Μηχανισμό Έκτακτης Ρευστότητας (ELA) που διαρκεί μέχρι και σήμερα. Το ύψος των χρηματοδοτήσεων μέχρι σήμερα έχει ξεπεράσει τα 46 δις. ευρώ (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 84-85, Newsroom CNN Greece, 2017).

Όμως, εξίσου σημαντική επιρροή για τις τάσεις των καταθέσεων είναι η πορεία και η κατεύθυνση που παίρνουν τα νοικοκυριά. Βλέπουμε μια μείωση στις καταναλωτικές τους δαπάνες, που απορρέει από τα χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης και της αβεβαιότητας που επικρατεί στην οικονομία εντός της χώρας. Ακόμα, τα στοιχεία που εμφανίζει η Τράπεζα της Ελλάδος μας δείχνουν ότι στα νοικοκυριά φαίνεται μια σταθερότητα ως προς τον δανεισμό, ενώ ο πιο συνηθισμένος δανεισμός είναι τα στεγαστικά δάνεια. Συν τοις άλλοις, παραμένει σε αρκετά υψηλά επίπεδα ο πιστωτικός κίνδυνος που σχετίζεται με τα νοικοκυριά, με βασική αιτιολογία τη συρρίκνωση κι άλλο του εισοδήματος που λαμβάνει. Παράλληλα, φαίνεται πως τα νοικοκυριά επηρεάζονται από την καθαρή αξία που έχουν τα ακίνητα που βρίσκονται στην κατοχή τους σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, και αυτό το γεγονός αντλείται από την πτώση των τιμών των ακινήτων, αλλά και από τη πτώση των τιμών των μετοχών (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017β, σελ. 19-20).

4.3 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Ο λόγος ο οποίος τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν ανάγκη την προσέλκυση, όσο το δυνατόν περισσότερων καταθέσεων είναι γιατί τα χρειάζεται για να τα διοχετεύσουν στη αγορά με την μορφή δανείων όπου με αυτόν τον τρόπο αποσπών κάποιο κέρδος από τα επιτόκια δανεισμού. Όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά των επιτοκίων δανεισμού με αυτά των καταθέσεων τόσο μεγαλύτερη είναι η κερδοφορία των τραπεζών. Άρα, είναι πολύ σημαντικό για μία τράπεζα, από την στιγμή που έχει εξασφαλίσει την άντληση ρευστότητας της από τις καταθέσεις, να κατανέμει όσο το δυνατόν καλύτερα το χαρτοφυλάκιο επενδύσεων της. Πολλές φορές, όταν εμφανίζεται ένα πολύ καλό επενδυτικό πλάνο από μία τράπεζα (όπως γίνεται και από άλλες εταιρείες), την βοηθάει περισσότερο στην προσέλκυση καταθέσεων. Το συμπέρασμα που βγαίνει λοιπόν, είναι ότι δεν είναι απαραίτητο για μία τράπεζα να έχει εξασφαλίσει πρώτα την ρευστότητα της για να προχωρήσει σε ένα επενδυτικό σχέδιο, απλά σε αυτή την περίπτωση είναι πολύ πιο εύκολο για αυτήν να το υλοποιήσει.

Όπως γίνεται αντιληπτό, σημαντικό ρόλο για τη κατεύθυνση ενός τραπεζικού συστήματος καθώς και της οικονομίας γενικότερα, έχουν και οι επενδύσεις που υπάρχουν ή δημιουργούνται στην οικονομία. Ένα επενδυτικό πλάνο μπορεί να φέρει μεγάλες αλλαγές στη κατεύθυνση που βαδίζει η οικονομία, ανάλογα βέβαια με το μέγεθός του. Βέβαια, για να μπορέσει ένα επενδυτικό πλάνο να αποδώσει όσο το δυνατόν καλύτερα, γίνεται αξιολόγηση του, ενώ και το τραπεζικό σύστημα παρακολουθεί άμα είναι εφικτή η χρηματοδότηση του και αν όντως μπορεί να αποφέρει κέρδη στην πραγματική οικονομία της χώρας.

Οι τράπεζες επιδιώκουν να προστατέψουν και να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους μιας επένδυσης, γι' αυτό αναζητούν νέα εργαλεία τα οποία θα τους διασφαλίσουν την επιτυχία της επένδυσης. Αυτό γίνεται εφικτό με τη συνεχή παρακολούθηση του χαρτοφυλακίου, αξιολογώντας την επένδυση και τη χρηματοδότηση και ανακαλύπτοντας νέα σχέδια για την βελτίωση του. Μέσα από χρηματοδοτικά εργαλεία, τα οποία διαθέτουν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί, αναζητούν νέες επενδυτικές ευκαιρίες που μπορεί να προκύψουν. Ακόμα, γίνονται ενέργειες για τη σωστή χρηματοδότηση ενός έργου, ώστε να μην υπάρξει πρόβλημα λόγω των περιορισμών κεφαλαίων (capital control) που έχουν επιβληθεί στην χώρα. Επίσης, χρηματοδοτικές ευκαιρίες σε καινούργια τεχνολογικά επιτεύγματα, βλέποντας τις προοπτικές, οι οποίες αναπτύσσονται σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας, οδηγούν τη χώρα σε μια ανάπτυξη προσαρμοσμένη στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Οι επενδύσεις στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια μετά την κρίση εμφανίζουν μία διαρκή πτώση, η πτώση αυτή σχετίζεται και με την μείωση της ζήτησης των ελληνικών προϊόντων

στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Τα τραπεζικά ιδρύματα πλέον, έχουν μειώσει αισθητά τη χρηματοδότηση τους προς τις επιχειρήσεις, καθώς οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα έχουν μειωθεί αρκετά, ενώ αντίθετα τα λεγόμενα «κόκκινα δάνεια» παρουσιάζουν μεγάλη άνοδο. Παράλληλα, η πολιτική αστάθεια στη χώρα μας που δημιουργήθηκε μετά την κρίση και σε συνδυασμό με την εφαρμογή πολιτικών λιτότητας, δημιούργησε έντονη δυσπιστία στην προσέλκυση επενδύσεων στην οικονομία της χώρας μας. Η απομάκρυνση διεθνών επενδυτών από την ελληνική αγορά, λόγω της πολιτικής που ασκείται θα μειώσει κι άλλο τα υπάρχοντα επενδυτικά πλάνα τα επόμενα χρόνια. Από εγχώρια σκοπιά μεγάλη επιβάρυνση θα είναι και η μη υλοποίηση εξαγωγικών πλάνων, που προβλέπεται πως δεν θα πραγματοποιηθούν (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, 2016, σελ. 18-19,73).

Το τραπεζικό σύστημα διεθνώς επηρεάζεται έντονα από τους Οίκους αξιολόγησης που υπάρχουν, καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο στην κατεύθυνση των επενδυτών. Μια χαμηλή αξιολόγηση, όπως λαμβάνει τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα από διάφορους οίκους, έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση των τραπεζικών ιδρυμάτων που υπάρχουν στην χώρα ή ακόμα και σε αυτά που απλά ασκούν δραστηριότητες εντός της Ελλάδας. Γι' αυτό σε αρκετές περιπτώσεις, οι εκδότες των αξιολογήσεων προσπαθούν να είναι αντικειμενικοί, έτσι ώστε να γίνει ελκυστικό το χρηματοπιστωτικό σύστημα για τους επενδυτές, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους που αναλαμβάνουν και τις αποδόσεις που προσδίδουν (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 248).

Οι αξιολογήσεις των οίκων έχουν σημαντικό ρόλο στο επενδυτικό κομμάτι και γίνεται αντιληπτή η συνεισφορά τους αν αναλογιστούμε ότι αν δεν υπήρχαν αυτές, οι επενδυτές θα ήταν αναγκασμένοι να υπολογίσουν το πιστωτικό κίνδυνο δανεισμού μόνοι τους, καθώς και τα εναλλακτικά πλάνα επενδύσεων και να συγκρίνουν αν η επιλογή τους είναι σωστή με βάση την απόδοση που δίνουν σε σχέση με τον κίνδυνο που εμπεριέχεται. Γι' αυτό και οι οίκοι καταμετρούν και παραθέτουν τους πιστωτικούς κινδύνους που ενδεχομένως να υπάρξουν, είτε από τους εκδότες είτε από τα εκάστοτε αξιόγραφα, καταθέτοντας με τη σειρά τους τη καλύτερη επενδυτική ευκαιρία. Έτσι, τον τελευταίο χρονικό διάστημα η ύπαρξη των οίκων αξιολόγησης έχει καταστεί αναγκαίο εργαλείο για τους επενδυτές. Αυτό φαίνεται και από τους ίδιους του επενδυτικούς κλάδους που όλο και περισσότερο αναζητούν και επεξεργάζονται τις αξιολογήσεις αυτές, προτού επενδύσουν τα κεφάλαια τους. Η ύπαρξη αρκετών μεθόδων αξιολόγησης οδηγεί και σε διαφορετικά συμπεράσματα, γι' αυτό το λόγο οι επενδυτές για να προχωρήσουν το επενδυτικό τους πλάνο θα πρέπει πρώτα να βασιστούν στην κατάλληλη αξιολόγηση (Χριστόπουλος, Ντόκας, 2012, σελ. 249-250).

Τέλος, το επενδυτικό κοινό βλέπει πως συνεχίζεται το κλίμα δυσπιστίας που υπήρχε τα προηγούμενα χρόνια στις Ελληνικές Τράπεζες. Ο λόγος που καλλιεργείται αυτό το κλίμα είναι τα χαμηλά επίπεδα κερδοφορίας στην οικονομική κατάσταση που βρίσκεται η χώρα, τα χαμηλά επιτόκια και ο μεγάλος όγκος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Παρ' όλο του περιορισμού του κινδύνου των επιτοκίων του χαρτοφυλακίου ομολόγων του τραπεζικού συστήματος, (σε άλλη περίπτωση θα το είχε φέρει σε ακόμα δυσμενέστερη θέση και θα ήταν δυσκολότερη η προσπάθεια εύρεσης επενδύσεων), το επενδυτικό κοινό φαίνεται να συνεχίζει να είναι διστακτικό, το οποίο οφείλεται στα διαρθρωτικά προβλήματα, τα οποία έχουν δημιουργηθεί μετά τη κρίση και είναι αναγκαίο αυτά τα προβλήματα να ξεπεραστούν, δηλαδή, θα πρέπει να βελτιώσουν την επιχειρησιακή τους αποτελεσματικότητα, όσο και τα επιχειρησιακά τους πλάνα. Παράλληλα, υπάρχει η ανάγκη για προσεκτική παρακολούθηση και αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων αγοράς, καθώς και η υιοθέτηση συνετών επενδυτικών στρατηγικών, ειδικότερα σε καταστάσεις αναπροσαρμογής των αγορών κεφαλαίων (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017β, σελ. 35-37).

Κλείνοντας το κομμάτι των τάσεων, θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν μερικά στοιχεία του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπως το δανειακό κομμάτι προς τις επιχειρήσεις, το οποίο αγγίζει το 60,6% της συνολικής χρηματοδότησης των ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ιδρυμάτων σε συνδυασμό με τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα του επιχειρησιακού χαρτοφυλακίου από τις μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα για τις μικρές επιχειρήσεις υπολογίζονται στο 59,9% ενώ για τις μικρομεσαίες στο 67,2%. Όλα τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν τους βασικούς λόγους για τους οποίους το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρίσκεται στην σημερινή του κατάσταση, αλλά και μέσα από αυτά όπου αναφέρθηκαν πως μπορεί να υπάρξει μια μεταβολή της επικρατούμενης κατεύθυνσης του (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017β, σελ. 28).

4.4 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Παραπάνω αναλύθηκαν λεπτομερώς οι παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνουν τις τάσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Όμως, οι τάσεις αυτές με τη σειρά τους, προσχεδιάζουν σε μεγάλο βαθμό τις προοπτικές του τραπεζικού συστήματος. Στην ουσία, δείχνουν τις κατευθύνσεις και την τροπή που ενδεχομένως μπορεί να ακολουθήσει και την μελλοντική εξέλιξη των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι προοπτικές του ελληνικού τραπεζικού συστήματος καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την μεταβολή των καταθέσεων αλλά και των επενδυτικών πλάνων τους. Δεδομένο θεωρείται ότι οι θεσμικοί παράγοντες στους οποίους ανήκει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, διαμορφώνουν τις παραπάνω εξελίξεις και έχουν αναφερθεί αναλυτικά στα παραπάνω κεφάλαια και υποκεφάλαια.

Κομβικό σημείο για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αποτέλεσε το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης, το οποίο έλαβε χώρα την περίοδο 2012-2014, αλλά και το 2015-2016 με την συμφωνία του 3^{ου} Μνημονίου. Το αποτέλεσμα αυτού του προγράμματος ήταν η δημιουργία τεσσάρων συστημικών τραπεζών, παρόμοιου μεγέθους, οι οποίες θα αποτελέσουν πυλώνα για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Οι τέσσερις συστημικές τράπεζες ελέγχουν το 97% της αγοράς. Οι απορροφήσεις και συγχωνεύσεις τραπεζών, μείωσαν τον αριθμό των τραπεζικών ιδρυμάτων, αλλά δημιούργησαν πιο σταθερά και υγιή τραπεζικά ιδρύματα, τα οποία θα μπορούν με τη σειρά τους να ενισχύσουν τις επιχειρήσεις. Επομένως, θεωρείται ότι αν και έχουμε λιγότερα τραπεζικά ιδρύματα, ο ανταγωνισμός θα αυξηθεί καθώς η δυναμική τους θα είναι πανόμοια μεταξύ τους (Αγγελόπουλος, 2013, σελ. 86-101, Bankingnews.gr, 2016).

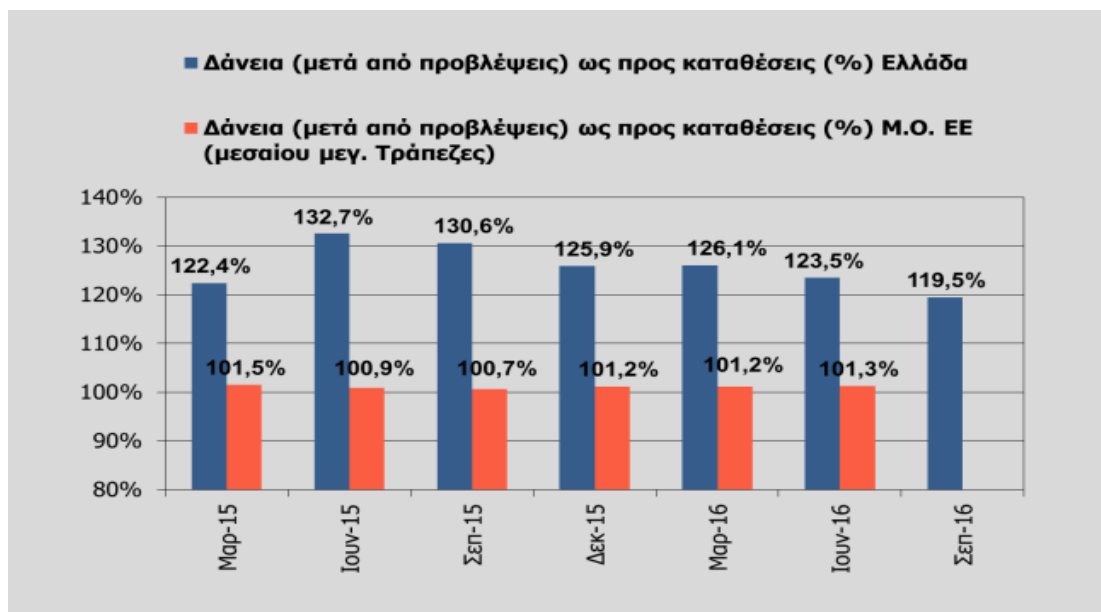
Όσον αφορά τις καταθέσεις, το τραπεζικό σύστημα έχει καταγράψει τον τελευταίο καιρό στην Ελλάδα, μια επιστροφή κεφαλαίων, καταθέσεων αλλά και αποκλιμάκωση των τραπεζικών επιτοκίων. Επίσης, μετά από τις ανακεφαλαιοποιήσεις που προήλθαν κυρίως από ιδιώτες, είχε σαν αποτέλεσμα οι δείκτες της κεφαλαιακής επάρκειας να είναι σε υψηλά επίπεδα, ενώ υπήρξε έστω και σε οριακό σημείο μια κερδοφορία. Η κερδοφορία προήλθε κυρίως από πωλήσεις θυγατρικών και την εφαρμογή διαφόρων σχεδίων για μια πιο συντηρητική πολιτική των τραπεζών. Παράλληλα, οι τράπεζες μετά από καιρό έδειξαν να εφαρμόζουν μία ανοιχτή πολιτική χρηματοδότησης, όπου το προηγούμενο διάστημα το σύστημα γινόταν πιο συντηρητικό και προτιμούσε να μη ρισκάρει. Τα συσσωρευμένα υπόλοιπα από τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα των πιστωτικών ιδρυμάτων του

χρηματοπιστωτικού συστήματος, αποτελούν κίνδυνο για την σταθερότητα του, ενώ επιβραδύνουν και τη χρηματοδότηση της οικονομίας και τη διαμεσολαβητική λειτουργία των τραπεζών (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017α, σελ. 21).

Θετικό είναι πως το τελευταίο διάστημα, έχουν παρθεί νομοθετικές πρωτοβουλίες, οι οποίες έχουν κατεύθυνση προς την επίλυση των προβλημάτων που εμφανίστηκαν μετά το ξέσπασμα της κρίσης με τη συνεργασία του τραπεζικού τομέα. Τέτοια παραδείγματα είναι οι δυνατότητες που λαμβάνει το τραπεζικό σύστημα μέσω νομοθετικών πλαισίων, όπως ήταν οι αλλαγές στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, στο πτωχευτικό δίκαιο και στην υποχρέωση των τραπεζών να επιτυγχάνουν συγκεκριμένους επιχειρησιακούς στόχους. Οι αλλαγές που αναμένονται να γίνουν για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, υπολογίζεται ότι μέχρι το 2019 θα υπάρξει σταδιακή μείωση μέχρι και 40 δις ευρώ, αλλά θα αποφέρει στην οικονομία σε βάθος χρόνου θετικές επιπτώσεις και οφέλη. Τέτοια οφέλη είναι η βελτίωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών, η επακόλουθη αύξηση της ρευστότητας, η μείωση του χρηματοοικονομικού κινδύνου των τραπεζών και επομένως του κόστους χρηματοδότησης τους. Σε βάθος χρόνου θα ακολουθήσει μία αύξηση της προσφοράς και της ζήτησης των δανείων, ενώ αναμένεται ακόμα και μία μεγαλύτερη συνεισφορά στο επενδυτικό κομμάτι, καθώς θα υπάρχει δυνατότητα χρηματοδότησης αφού θα μπορέσουν να εξοικονομηθούν πόροι (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017α, σελ. 21-22).

Ακόμα, στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, προβλέπεται βάσει των ανακοινώσεων του Ευρωσυστήματος, ότι με μια πιθανή ανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας, θα διευκολύνει τον περιορισμό των επισφαλειών που θα έχει ως αποτέλεσμα και τη συρρίκνωση του περιθωρίου τραπεζικής διαμεσολάβησης. Η ενίσχυση της εμπιστοσύνης στη χώρα (επιστροφή καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα) σε συνδυασμό με τα χαμηλά επίπεδα του κόστους άντλησης πόρων από την Κεντρική Τράπεζα και τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές κρατάει τα επιτόκια καταθέσεων σε χαμηλά επίπεδα, ενώ αναμένεται μείωση και των δανειακών επιτοκίων λόγω της συρρίκνωσης του περιθωρίου τραπεζικής διαμεσολάβησης (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017α, σελ. 180).

Αυτό το οποίο παρατηρείται, είναι πως ο ELA το επόμενο χρονικό διάστημα πρόκειται σταδιακά να μειωθεί. Η σταδιακή αυτή μείωση του μηχανισμού είναι αποτέλεσμα της μείωσης του λόγου μεταξύ δανείων/καταθέσεων, καθώς και η δυνατότητα άντλησης ρευστότητας από την αγορά ομολόγων. Η μείωση του δείκτη κάλυψης ρευστότητας είναι αποτέλεσμα της σταθεροποίησης των καταθέσεων σε συνδυασμό με την απομόχλευση. Ενώ στο παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνεται η κατεύθυνση του δείκτη, που παρά τη πτωχική πορεία του, παραμένει υψηλός σε σχέση με τα υπόλοιπα τραπεζικά συστήματα. Η σταδιακή αποδέσμευση από τον ELA, οφείλεται εν μέρει και από την βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση που καταβάλλεται μέσω διατραπεζικών συμφωνιών, τα οποία προέρχονται, από την εξασφάλιση ελληνικών εταιρικών ομολόγων αλλά και από έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017β, σελ. 18,33).

Πίνακας 4.2 (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017β, σελ. 18,33).

Το επενδυτικό κοινό, βλέπει πως συνεχίζεται το κλίμα δυσπιστίας που υπήρχε τα προηγούμενα χρόνια στις Ελληνικές Τράπεζες. Η απομάκρυνση διεθνών επενδυτών από την ελληνική αγορά λόγω της πολιτικής που ασκείται θεωρείται ότι θα μειώσει κι άλλο τα υπάρχοντα επενδυτικά πλάνα τα επόμενα χρόνια. Από εγχώρια σκοπιά μεγάλη επιβάρυνση θα είναι και η μη υλοποίηση εξαγωγικών πλάνων, που προβλέπεται πως δεν θα πραγματοποιηθούν (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2017β, σελ. 35-37).

Πολύ σημαντικό για την προσέλκυση επενδυτών, είναι οι ιδιωτικοποιήσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα τα τελευταία χρόνια. Μέσω των ιδιωτικοποιήσεων, δημιουργούνται πιο στενές σχέσεις μεταξύ των τραπεζών και των επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι τράπεζες παρέχουν χρηματοδότηση στις εταιρείες που αποκρατικοποιούνται με εγγυήσεις από το ελληνικό κράτος και διαμορφώνονται χαρακτηριστικά όμοια με του γερμανικού τραπεζικού συστήματος όπως αναλύθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο σχετικά με την κατηγοριοποίηση του τραπεζικού συστήματος σε αγγλοσαξονικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Με αυτόν το τρόπο οι τράπεζες μειώνουν το ρίσκο και τους κινδύνους από την χορήγηση δανείων, ελαχιστοποιούν το κόστος της άντλησης πληροφοριών για τις επιχειρήσεις, ενώ παράλληλα ασκείται καλύτερος έλεγχος και καλύτερος προγραμματισμός επενδύσεων. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η ιδιωτικοποίηση των αεροδρομίων από το ελληνικό δημόσιο στην Fraport Greece, η οποία θα χρηματοδοτηθεί από κοινοπραξία 5 τραπεζικών ιδρυμάτων μεταξύ αυτών η Alpha Bank η οποία αναλαμβάνει και το υψηλότερο ποσό από τις άλλες τέσσερις ξεχωριστά (284,7 εκ. ευρώ) (Μπέλλος, 2017).

Ακόμα, διάφοροι οίκοι πιστοληπτικής αξιολόγησης εμφανίζουν σταθεροποιητική εικόνα για την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας μας, κάτι το οποίο κάνει καλό και για την αξιοπιστία των ελληνικών τραπεζών. Για παράδειγμα, τον Μάιο του 2017, ο οίκος Moody's ανακοίνωσε ότι διατηρεί σταθερή την προοπτική του για τους επόμενους 18 μήνες του αξιόχρεου του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Η προοπτική αυτή σύμφωνα με την Moody's, αντανακλά την προσδοκία της για βελτίωση της κερδοφορίας των τραπεζών, αλλά και για την ποιότητα των δανείων τους για το 2017-2018 (Newsroom CNN Greece, 2017).

Πολύ σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι η Ελλάδα μέχρι και σήμερα, είναι η μοναδική χώρα στην Ευρωζώνη που δεν έχει Αναπτυξιακή Τράπεζα. Η επιτακτική ανάγκη για τη μείωση της γραφειοκρατίας και την διευκόλυνση των επενδύσεων, όπως και των διακρατικών επενδύσεων φαίνεται ότι σιγά - σιγά θα υλοποιηθούν με την δημιουργία μιας Αναπτυξιακής Τράπεζας. Οι θεσμοί έχουν δώσει την σχετική έγκριση τους για τη δημιουργία τέτοιας τράπεζας ή να αναβαθμιστεί ο ρόλος του Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης σε αναπτυξιακό τραπεζικό φορέα. Μία τέτοια κίνηση θεωρείται ότι θα διευκολύνει τις εξαγωγές της χώρας και θα προσελκύσει ξένους επενδυτές (Δασόπουλος, 2017).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία μεγάλη ποικιλία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και προϊόντων, τα οποία προσφέρονται από τα τραπεζικά ιδρύματα. Το γεγονός αυτό τα καθιστά πιο πολύπλοκα, καθώς και πιο δύσκολα στην εποπτεία και στον έλεγχό τους, το οποίο είναι αποτέλεσμα της έλλειψης σχετικής εξειδίκευσης. Συνεπώς, οι τραπεζικοί όμιλοι γίνονται πιο δυσλειτουργικοί και μειώνεται η αξιοπιστία τους (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 43).

Οι τράπεζες αποτελούν βασικό συστατικό και μοχλό της οικονομίας και αυτή τη στιγμή υπάρχει επιτακτική ανάγκη για δημιουργία μιας συνολικής απάντησης για το ελληνικό αλλά και ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Εάν η Ευρώπη θέλει να ανταπεξέλθει στις μελλοντικές προκλήσεις και κινδύνους θα πρέπει να λάβει μετρά αντιμετώπισης (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 43). Τέτοια μέτρα αποτελούν:

1. Η άμεση εφαρμογή ενιαίας εγγύησης καταθέσεων σε όλη την ευρωζώνη, δημιουργώντας μια πραγματική τραπεζική ένωση που θα συμβάλει στην εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε όλες τις χώρες της ΕΕ και θα αποτρέψει συγκυριακές μετακινήσεις καταθέσεων από τη μια χώρα στην άλλη.
2. Η εισαγωγή νέων εποπτικών δεικτών, οι οποίοι θα έχουν άμεση αναφορά στην οικονομική ανάπτυξη και κατάσταση της κάθε περιφέρειας.
3. Η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στο νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για τον τραπεζικό τομέα, όσον αφορά στην οδηγία και στον κανονισμό για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις
4. Η διαμόρφωση ενός σταθερού χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο να ενσωματώνει τις ιδιαιτερότητες των περιφερειακών και εθνικών συστημάτων.

Τα παραπάνω μετρά προϋποθέτουν κάποιες αλλαγές στην λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, αλλαγές οι οποίες θα είναι σαφείς και θα έχουν συγκεκριμένους στόχους. Ενδεικτικά τέτοιοι στόχοι που έχουν να κάνουν με τον αυστηρό έλεγχο, τον διαχωρισμό των τραπεζών σε εμπορικές και επενδυτικές για την καλύτερη ανάληψη κινδύνων, αλλά και την ενίσχυση τραπεζικών κεφαλαίων για την παροχή πιστώσεων. Επίσης να στοχεύουν στη διασφάλιση υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των ιδρυμάτων, την αποφυγή επιθετικών πωλήσεων και τέλος στην επαρκή κατάρτιση και ενημέρωση τόσο των εργαζομένων του χρηματοοικονομικού κλάδου, όσο και των καταναλωτών.

Ωστόσο, για την επίτευξη αυτών των στόχων απαιτείται μια πανευρωπαϊκή συμφωνία για μια βιώσιμη οικονομία και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των πολιτών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Μια τέτοια συμφωνία, η οποία θα έχει αναβαθμισμένο ρόλο και καθήκοντα, συγκεκριμένα θα περιέχει αρμοδιότητες όπως:

- να κατευθύνει τις οικονομίες των χωρών-μελών στην οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας
- να προάγει την ευημερία και την εξάλειψη των ανισοτήτων
- να στηρίζει την πραγματική οικονομία και τα ιδιαίτερα περιφερειακά χαρακτηριστικά των τοπικών οικονομιών
- να αποφεύγει την πρόκληση ανεπιθύμητων κοινωνικών επιπτώσεων
- να προωθεί τη συλλογική διαπραγμάτευση και τις συλλογικές συμβάσεις,
- να προστατεύει το περιβάλλον,
- να υπηρετεί, συνολικότερα, ένα μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό και κοινωνικό όραμα, ικανό να συνδυάζει την καινοτομία, την ασφάλεια, την αποτελεσματικότητα και την κοινωνική βιωσιμότητα στην Ευρώπη.

Οι τράπεζες γενικά διαφέρουν από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, καθώς αποτελούν πολύπλοκες οντότητες που προσφέρουν μεγάλη ποικιλία από αγαθά και υπηρεσίες. Γι αυτό και έχουν καθοριστικό ρόλο στην εγχώρια ανάπτυξη, αλλά και στην οικονομική και παραγωγική κατεύθυνση της κάθε χώρας.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί βασικό εργαλείο της συνολικής οικονομικής από την εκάστοτε κυβέρνηση. Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι κρίσιμος παράγοντας σε μια οικονομία για άμεση ανάκαμψη της μετά από μια ύφεση, αλλά και για τη βιωσιμότητα της μακροπρόθεσμα. Ωστόσο αυτό δεν συμβαίνει πάντα.

Στην Ελλάδα ακόμα δεν έχει βρεθεί ο βασικός μηχανισμός σύνδεσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος με την αναπτυξιακή διαδικασία που θα επιφέρει χρηματοδότηση και καταπολέμηση της ανεργίας, του αποπληθωρισμού και της ύφεσης.

Η πολιτική ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας πρέπει να αποτελέσει μια δυναμική διαδικασία, καθώς και η συγκυρία δημιουργεί ευκαιρία για την οικοδόμηση νέας δομής στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας. Η αναπτυξιακή δομή θα πρέπει να στοχεύει πρώτα και κύρια στην καταπολέμηση της ανεργίας, μέσω καινοτομιών και στηρίζοντας την επιχειρηματικότητα, δημιουργώντας έτσι ένα νέο παραγωγικό μοντέλο.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έχει πλέον νέα καθήκοντα και προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει για να συμβαδίσει με το αναγκαίο πλαίσιο αλλαγών ώστε να συμβάλλει στην ανάπτυξη της χώρας. Επιπροσθέτως χρειάζεται άμεση χρηματοπιστωτική σταθερότητα που θα φέρει μια βιώσιμη αναπτυξιακή, σε οικονομική και παραγωγική κατεύθυνση (ΟΤΟΕ, 2015, σελ. 47-49).

Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος, Π. (2013). *Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα, Αγορές, Προϊόντα, Κίνδυνοι*. Αθήνα: Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης Α.Ε.

Γιαννίτσης, Γ. (1982). *Οι ξένες τράπεζες στην Ελλάδα, η μεταπολεμική εμπειρία*. Αθήνα. Εκδόσεις Gutenberg

Γκόρτσος, Χ., (2009). *Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο, πριν και μετά την τρέχουσα διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση. Πανεπιστημιακές παραδόσεις*. Επικαιροποίηση του 11^{ου} κεφαλαίου του συγγράμματος: Διεθνές οικονομικό δίκαιο (Κ. Α. Στεφάνου - Χ. Γ. Γκόρτσος), 2006. Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδας. (2009). *Η κρίση του 1929, η ελληνική οικονομία και οι εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για τα έτη 1928-1940*. Τράπεζα της Ελλάδος Ευρωσύστημα. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών. (2010). *Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009*. Ετήσια έκθεση. Αθήνα.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών. (2011). *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*. Συλλογικό έργο-μελέτη. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Ευρωσύστημα. (2017). *Οικονομικό Δελτίο. Τεύχος 2. 2017*.

Ζαχούρης, Π. (2008). *Εκπαιδευτικό βοήθημα στις χρηματοπιστωτικές αγορές*. Πάτρα.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών. (2016). *Η ελληνική οικονομία*. Τεύχος 1/16. Τριμηνιαία Έκθεση. Αρ. Τεύχους 83.

Καραδάκης, Μ., Μελισσος, Ν., (2012). «Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007 και οι συνέπειες της στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα». Πτυχιακή εργασία Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας.

Καρναμπίτη, Ε. (2010). «Απόδοση ελληνικών τραπεζών – εφαρμογή δυναμικών υποδειγμάτων/ υποδείγματα Arima». Διπλωματική μελέτη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Καρτάλη, Δ., (2013). «Η λειτουργία του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος και οι προοπτικές βιωσιμότητας του υπό το πρίσμα του «κουρέματος» των ελληνικών κρατικών ομολόγων». Πτυχιακή εργασία Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας.

Κιόχος, Π. , Παπανικολάου Γ. (2011). *Χρήμα-Πίστη-Τράπεζες*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελένη Κιόχου.

Κολλιντζάς, Γ., Ψαλιδόπουλος, Μ., Καραμούζης, Ν., & Χαρδούβελης, Γ. (2009). “ Η κρίση του 2007-2009: Τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές”: *Eurobank Research. Οικονομία*

και αγορές. Τόμος IV, Τεύχος 8. Διεύθυνση οικονομικών μελετών και προβλέψεων της Eurobank.

Κωστής, Κ. (1986). *Οι τράπεζες και η κρίση 1929-1932*. Αθήνα. Εκδόσεις: Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος.

Λαγογερίδης, Ι., (2010). «Οι εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα». Πτυχιακή εργασία Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Σερρών.

Λαπαβίτσας, Κ. , Μακότο Ίτο (2004). *Πολιτική οικονομία του χρήματος και του χρηματοπιστωτικού συστήματος* (μτφρ. Γ. Καστανάρας). Αθήνα: Εκδόσεις Πολύτροπον Α.Ε.

Λαπαβίτσας, Κ. Μαριόλης, Θ. & Γαβρηλίδης, Κ. (2017). *Η αποτυχία της ευρωζώνης. Προτάσεις οικονομικής πολιτικής για την ανάκαμψη της Ελλάδας*. Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ερευνών Κοινωνικής και Οικονομικής Πολιτικής. Με την υποστήριξη του ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ.

Λώλος, Σ.- Ε. (2007). *Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική ανάπτυξη (8086)*. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα οικονομικής & Περιφερειακής ανάπτυξης. Ε' εξάμηνο. Αθήνα.

Μόσχος, Δ. , Χορταρέας, Γ. (2011). «Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα», *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*.

Μπελιάς, Δ. (Άγνωστης ημερομηνίας). «Χρηματοοικονομικές παρεμβάσεις. Τράπεζες-Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί». Σεμιναριακή Εισήγηση. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Λάρισας. Δομή Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας.

Μπρεγιάννη, Α., (2011). *Νεοελληνικό νόμισμα: κράτος και ιδεολογία από την Επανάσταση έως το μεσοπόλεμο*. Αθήνα: Α' έκδοση Ακαδημία Αθηνών.

Νούλας, Α. (2005). *Χρήμα και Τράπεζες*. Β' έκδοση Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Ντζανάτος, Δ., (2008). *Η εργαλειοθήκη του λογιστή και του ελεγκτή για τα διεθνή λογιστικά πρότυπα: Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους από τα ελληνικά*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης Α.Ε.

Ξένου, Ε., (2014). «Συγχωνεύσεις και εξαγορές στον τραπεζικό τομέα». Διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Πειραιά.

Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος. (2015). *Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα και οι πρτάσεις της ΟΤΟΕ για το ρόλο του και τη συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη*. Αθήνα: Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος.

Περιστέρης, Κ., (2013). «Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα: Οι βασικές εξελίξεις από το 2007 έως το έτος 2012». Πτυχιακή εργασία Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου.

Τομπούδη, Ε., (2004). «Η εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδος μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης». Διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα. (2017α). *Έκθεση του Διοικητή για το 2016. Προς την 84^η ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μετόχων στις 24 Φεβρουαρίου 2017*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα. (2017β). *Επισκόπηση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Χριστόπουλος, Α., Ντόκας, Ι. (2012). *Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας*, Αθήνα, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ Α.Ε.

Ψαλιδόπουλος, Μ. (2014). *Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος, 1928-2008, από τράπεζα του κράτους εγγυήτρια της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας*. Τράπεζα της Ελλάδος Ευρωσύστημα. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδας, Κέντρο πολιτισμού έρευνας και τεκμηρίωσης.

Διαδικτυακές Πηγές

Bankingnews. (2016). «Από τις 18 συγχωνεύσεις τραπεζών τα τελευταία 3-4 χρόνια ποιες ήταν οι πιο επιτυχημένες;». Ανακτήθηκε από: <http://www.bankingnews.gr.html> [30/03/2017].

Newsroom CNN Greece. (2017). «Moody's: Σταθερή προοπτική για το αξιόχρεο των ελληνικών τραπεζών». Ιστότοπος CNN Greece. Ανακτήθηκε από: <http://www.cnn.gr/oikonomia/story/80831/moody-s-statheri-i-prooptiki-gia-to-axioxreo-ton-ellinikon-trapezon> [17/05/2017].

Δασόπουλος, Γ., (2017). «Μέσω του ΕΤΕΑΝ η αναπτυξιακή Τράπεζα». Ιστότοπος News247. Ανακτήθηκε από: <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/mesw-toy-etean-h-anartyksiakh-trapeza.4706977.html> [05/06/2017].

Μπέλλος, Η., (2017). «Δάνειο 968,4 εκατ. Ευρώ για τα 14 αεροδρόμια υπέγραψε η Fraport». Ιστότοπος Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/902409/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/daneio-9684-ekat-eyrw-gia-ta-14-aerodromia-ypegrate-h-fraport> [28/03/2017].

Παπαβασιλείου, Δ., (2015). «24 Οκτωβρίου 1929: Το κράχ του «αμερικάνικου ονείρου». Ιστότοπος Ημεροδρόμος. Ανακτήθηκε από: <http://www.imerodromos.gr/crach/> [14/02/2017].

Χαρδούβελης, Γ. (2006). «Ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα: Εξελίξεις και προοπτικές»: Επιλογή- Τάσεις- 2006. Ανακτήθηκε από: <http://www.hardouvelis.gr/FILES/ARTICLES/GR/EPILOGITASEIS2006Hardouvelis.pdf> [15/01/2017].

Χαρδούβελης, Γ., (2003). «Η Ελλάδα μπροστά στις προκλήσεις της δεκαετίας». Ανακτήθηκε από:

<http://www.hardouvelis.gr/FILES/ARTICLES/GR/EleftherotypiaH%20Ellada%20stin%20dekaetia.pdf> [15/01/2017].